

M. Krupavičius

LIETUVIŠKOJI

IŠEIVIA

LIETUVIŠKOJI IŠEIVIJA

M . Krúpavičius

LIETUVIŠKOJI
IŠEIVIJA

Kazys Pemkus, M. D.
1022 Beau Brummel Drive
Sleepy Hollow, Dundee, Ill. 60118

1959

325.2.(-172)

Kr-409

NIHIL OBSTAT

Iuozas Zeliauskas, S.D.B.

rev. deleg.

24. VI. 1958

IMPRIMATUR

Torino, 4. VII. 58.

C. L. Coccolo, V. G.

P 812

R. N. 9.

Saleziečių Spaustuvė

Castelnuovo Don Bosco — Italia

Tau, kryžiuojamoji Lietuvėle

13

T U R I N Y S

1. Bendras žvilgsnis į išeiviją 9
2. Politinė išeivija 25
3. Išeivijos klystkeliai 45
4. Išeivijos tikslai ir uždaviniai 73
5. Išeivija ir tėvynės meilė 93
6. Kunigo vaidmuo išeivių tautiniame gyvenime 124

BENDRAS ZVILGSNIS Į IŠEIVIJĄ

IŠEIVIJĄ — istorinis faktas. Ją žino visi amžiai. Ji buvo, yra ir bus. Išeivija tai lyg « tautų kilnojimosi » tąsa, tik mažesnio masto. Išeivijos priežasčių daug. Jos gana įvairios. Ne mano tikslas gvildinti visas išėivijos priežastis ir rūšis. Tai atskira tema. Man rūpi tik lietuviškoji išėivija ir tai ne visa, kokias turėjome amžių bėgyje, bet tik nūdienė, aktuali. Mūsų devynioliktojo amžiaus išėivijas kiek grybšteliu, bet tik prabėgomis. Ir trumpas jų palietimas gali kiek nušviesti ir parodyti dabartinę išėiviją.

Išeivijos priežasčių atžvilgiu galima skirstyti į kelias rūšis. Tų rūšių gali būti įvairių, tačiau jas visas galima sutalpinti į dvi pagrindines rūšis: politinę ir darbo. Politinę išėiviją sudaro tie išėiviai, kurie turėjo apleisti savo tėvynę dėl politinių ar religinių priežasčių. Darbo gi išėiviais vadinami tie, kurie patys savo noru apleidžia savo gimtąjį kraštą, jieškodami lengvesnių gyvenimo sąlygų, skanesnio ir riebesnio duonos kėsio. Mūsų tėvynė turėjo savo gyvenimo bėgyje ir tos ir kitos išėivių rūšies.

Devynioliktasai amžius paėmė iš Lietuvos nemažų politinių išėivių būrių keliais atvejais. 1831 metų nepavykęs mėginimas išsivaduoti iš caro okupacijos sukilimo keliu buvo apmokėtas skaitlingais politiniais išėiviais, kurie daugiausia buvo susispietę Prancūzijoje. Paryžius buvo tų išėivių politinės veiklos centras. Politinių išėivių pareikalavo iš Lietuvos 1846 ir 1848 metų pavergtų tautų laisvinimosi sąjū-

džiai, 1863 metų sukilimas ir 1905 metų revoliucija Rusijoje, kuri kiek švelnesnėj formoj buvo pasireiškusi ir Lietuvoje.

Pirmoji išeivių banga buvo gana skaitlinga, antrosios dvį netiek skaitlingos kiek pirmoji. Už jas buvo skaitlingesnė 1863 metų išeivių banga. Nedaug išeivių pereikalaavo ir 1905 metų revoliucinis sąjūdis. Pavaizduoti tų išeivių dydžio skaičiais neįmanoma, nes nemanau, kad būtų kur tokia statistika buvusi ar, jei ir buvo, kad būtų išlikusi, todėl turiu tenkintis tik bendru nusakymu. Visos šitos mano nurodytos išeivijos ir savo dydžiu, ir savo turiniu bei sąsata, siekimais ir veikla nebuvo vienodos.

Išeivijos ligi 1905 metų daugiausia, gal tik su maža išimtimi, palietė nutautusią lietuvių inteligentiją — dvarininkus ir iš jų įvairių inteligentinių profesijų žmones, smulkius bajorus ir tik kurį - ne - kurį kiek moksle prasisiekusi baudžiauninko sūnų. Grynaširdžiai lietuviai tada vargo dvarininkų baudžiavoj ir nedaug kas traukėsi iš savo varganos žemelės. Pagaliau jiems ir nebuvo reikalo trauktis. Todėl visai suprantama, kodėl minėtosios išeivijos, nors buvo politinės ir labai veiklios, bet nebuvo tautinės, lietuviškos ir neturėjo tų idealų, kuriais mes dabar gyvename. Anų laikų išeivijose vyravo dar Liublino Unijos dvasia ir siekimai, tad lietuviškieji išeiviai mažai kuo skyrėsi nuo tokių pat lenkų išeivių, bent esminiai. Tiesa, tarp vienu ir kitu buvo net stambių nesutikimų ir karštų kovų. Lietuviai išeiviai jungėsi į atskiras draugijas. Kartkartėmis ten buvo vartojama lietuvių kalba, pamaldose vienur kitur buvo pasakomas lietuviškas pamokslas. Vienas kitas išeivis net bandė savo lietuvišką plunksną ir laiką mums savo lietuvišką raštų paliko. Lietuvių išeivių tarpe reiškė-

si net noro atsiskirti nuo Lenkijos ir sukurti Lietuvą laisvą nuo betkokių ryšių su Lenkija. Bet visa tai reikėsi labai nedrąsiai ir kukliai. Tuomet neturėta nei aiškių planų tam tikslui siekti, nei tvirtų nusistatymų, o svarbiausia — kietų, užsidegusių pasiryžėlių vadų. Tai buvo tik silpni atgimimo pavasario daigai. Bet ir tokie lietuviai išeiviai lenkų buvo smarkiai puolami, ujami ir piktai separatistais pravardžiuojami, nors jie dar buvo gana toli nuo lietuviškosios kultūros ir idealų, kokiais mes dabar gyvename.

Iš ligi šiol minėtų išeivijų aiškiai išsiskyrė tik dvidešimtojo amžiaus 1905 metų politinė išeivija. Ji jau buvo ne tik politinė, bet ir labai aiškiai lietuviškai tautinė. Ji nebuvo skaitlinga, nebuvo stipri, bet išėjo į kovą susidėjusi su rasta senesne išeivija aiškiu lietuvišku veidu ir tikslais. Ši išeivija, sudariusi vieną bendrą frontą su senesniais išeiviais, sukūrė Lietuvai labai reikalingą ir naudingą kovai su caro okupacija jėgą. Jos pagalba kovoj su krašto okupantu dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės buvo labai naudinga. Jos vertė sunkiai apskaičiuojama. Ir šiandien ta išeivija, susijungus su naujausiais išeiviais, išlaisvinamojoje kovoj vaidina svarbų vaidmenį.

Naujausioji paskutiniojo karo pagimdyta lietuviškoji išeivija atvertė išeivijų istorijos naują lapą. Ji iliejo į senesnės išeivijos tarpą naujos jėgos ir judrumo, pagyvino ir susistemino laisvinamąją kovą ir sukūrė trūkstamus organus Lietuvai laisvinti ir lietuvybei išlaikyti. Pagyvintą jos veiklą pajuto ir vakarų valstybės, ir raudonoji Maskva, ir Lietuva. Išeivijos darbas sunkus. Jai tenka žygiuoti aštraus grūdo keliais. Ji visur sutinka kliūčių ir trukdymų ne tik iš svetimųjų, bet, deja, ir iš savųjų tarpo. Vakarų

valstybės ligi šiol nepažinusios sukotos ir labai pavojingos Kremliaus taktikos ir kėslų, nesugebėjusios įvertinti jo tarptautinio masto siekimų ir planų, neišsiaiškinusios savo santykio su pavergtomis tautomis ir nesupratusios jų tarptautinę politiką bei taikos išlaikymo pasauly reikšmės, sunkina ne tik mums sėkmingai vesti išlaisvinamąją kovą, bet ir viso pasaulio likimą stato ant kortos. Mūsų pačių tarpe atsiranda vis daugiau žmonių, kurie ar dėl nesu-
sipratimo, ar dėl tik jiems patiems žinomų tikslų, šalinasi iš kovos bėro, perkeldami pagrindinį politinių išėivių tikslą į antraeilį, gal tik į pirmutinio pagalbinį. Tai yra taip pat Lietuvos laisvinimo darbo pavojingas trukdymas. Jis yra ir labai skaudus, nes saviškių trukdymas yra ir nesąmoningas Maskvos siekiamų tikslų rėmimas, ir jai talkinimas. Šiuo atžvilgiu dabartinės išėivijos būklė ir jos darbo sąlygos labai panašios į 1831 metų išėivio darbo sąlygas. Reikalinga džiaugtis, kad ji, nepaisydama tų visur sutinkamų kliūčių, rankų nenuleidžia ir nepraranda vilčių. Ji žino labai gerai, kad ji viena savo jėgomis savo tėvynės iš bolševikų vergijos neišlaisvins, bet lygiai taip pat gerai žino, kad jos nieks neišlaisvins be išėivių darbo. Lietuviai laisvinimo darbe turi eiti avangarde. Svetimųjų pagalba Lietuvos laisvinamajame darbe labai reikalinga ir mes turime jos jieškoti. Bet antra vertus, turim žinoti ir tai, kad dėl mūsų vienu, lygiai ir dėl kitų pavergtųjų tautų, svetimieji nekariaus. Tokio idealizmo šiais laikais jieškoti — bergždžias darbas. Jie ginklo imsis tik tada, kai to reikalaus jų pačių reikalai ir išrokavimai. Galim sulaukti tokių laikų, kada laisvojo pasaulio valstybės mūsų kovos už Lietuvos laisvę nepakės ir ją kliudys. Tuomet teks mums eiti į po-

žemį ir ten savo darbą tęsti, kol neišmuš laimingoji valanda. Juk taip darėme kovodami už Lietuvos laisvę ir carų okupacijos metu, kai jokia svetima valstybė nė žodėliu nenorėjo mūsų užtarti ir dėjosi nieko nežinanti apie Lietuvą ir jos teises į nepriklausomybę. Tada teks visiems lietuviams išėiviams kiekiau glausti savo gretas ir daugiau parodyt savo pasiaukojimą, atsižadėjimą asmeniškumą, ryžtą, drasą ir tėvynės meilę. Tai bus kilnus lenktynavimas su mūsų partizanų herojiška kova ir pasišventimu.

Politinės išėivijos vaidmuo pasibaigs tik tuomet, kai Lietuva atgaus savo nepriklausomybę ir kai vietoj išėivių pradės kalbėti savo žodžiu Lietuvos valstybinės įstaigos. Kol Lietuva savo nepriklausomybės neatgavo, kol ji vargšta bolševikų vergijoje, kalbėti apie laisvinimo jėgų skaldymą, apie partizanišką daugiafrontę išėivių veiklą ar net apie tos veiklos šioj srityj visišką sustabdymą — kenksmingas ir nedovanotinas optimizmas, kuris stoja greta nusikaltimo savo tėvynei. Tokios kalbos ir žygiai yra užsimojimas likviduoti ar mažiausia suparaližuoti vienintelę tautos dalį, kuri gali tarnauti tautos visumai laisvajame pasaulyj ir vesti savo nepriklausomą politiką kad ir kukliomis priemonėmis ir užsimojimais, bet laisvu ir nevaržomu išimtinai mūsų tautai naudingu būdu.

Paskutiniojo karo baisi audra skaudžiai palietė ir mūsų tėvynę. Jos padarytuose griuvėsiuose sunkiai eina savo gyvenimo kelią pasilikę savo nelaimingoje žemėje mūsų broliai lietuviai. Mus gi ištėškė į svetimą padangę ir išblaškė po visą pasaulį. Atsidūrėme išėivijos klystkeliuose

su visais jos pavojais ir sunkumais, uždaviniais ir įpareigojimais. Ne vienodais keliais mes vykome iš savo tėviškių į svetimąsias žemes. Vienus mūsų prievarta išgabeno iš tėvynės vokiškais nacių okupantas, kaip politinius « nusikaltėlius », gynusius savo tėvynės ir tautos teises ir « geraširdiškai » prigludę įvairiuose kacetuose, kalėjimuose ir internavimo įstaigose. Kitus, sugaudę keliuose, laukuose, rinkose, bažnyčiose, išvežė Vokietijon darbams ir pagalbiniais karo daliniams papildyti ar naujiems organizuoti. Dar kiti, bolševikams žygiuojant paskui besitraukiančią vokiečių armiją, patys pasitraukė į vakarus iš baimės prarasti savo laisvę ir gyvybę, apleidami savo pastoges ir pasirinkdami laisvę svetimose žemėse, o kartu su ja — sunkų vargą, kančias ir ilgesį.

Ne vienodais keliais atsidūrėme svetimose toli už tėvynės ribų žemėse, bet dėl vienos ir tos pačios politinės priežasties. Dėl to naujausieji išeiviai yra *politiniai išeiviai*. Tą patį nusakė ir krikščionių demokratų, įvykusios 1948 m. Felbache Vokietijoj konferencijos ši rezoliucija: « Lietuviai yra politiniai pabėgėliai, o ne emigrantai — darbo išeiviai ir todėl tiek pasirinkdami įsikūrimo galimus, tiek įsikūrę bet kuriame krašte turi atminti savo vyriausią uždavinį — kovoti dėl Lietuvos laisvės ir reikalą grįžti į tėvynę, kai tik bus galima. O kol grįš į savo kraštą privalo rūpintis lietuviškų šeimų, savo kalbos ir lietuviškų papročių grynumo išlaikymu ».

Kas yra politinė išeivija? kažkas ją visai vykusiai taip aptarė: Tai yra kovos su tikrove iš pralaimėjusių pozicijos metodas. Tikrovė — Lietuvos okupacija. Pralaimėję — mes politinė išeivija. Politinė išeivija ne kapitulantai, bet kovo-

tojai su okupantu. Pasikeitė tik kovos metodas, nes tenka kovoti iš pralaimėjusiųjų pozicijų. Ta tikrovė—okupacija ne amžina, bet tik laikino pabūdžio. Ji reikalinga pašalinti iš krašto. Dėlto išeivių tikslai turi būti maksimaliniai ir tam tikra prasme kraštutiniai.

Kas yra politinis išeivis? Ar tik šio paskutiniojo karo auka? Politinių išeivių rūšiai priklauso ir daugelis tų išeivių, kurie apleido savo žemeles ir rusiškų carų okupacijos laikais. Daugelis lietuvių bėgo nuo rusiškos karo prievolės. Ne visi žinojo, kad tai pasyvus pasipriešinimas svetimai okupacijai, bet sveikas instinktas jiems tai padiktavo. Vyskupo Baranausko žodžiai— «kad tu, gude, nesulauktum, nebus kaip tu nori» buvo giliai įsirausę jaunimo širdyse, gal net ir tokio, kuris tų žodžių ir girdėti nebuvo girdėjęs. Juk Baranauskas suformulavo visos tautos nusiteikimą ir nusistatymą okupanto atžvilgiu. Lietuviškasis jaunimas nenorėdamas stiprinti okupanto jėgų, neapkęsdamas jo ir jo kalbos, šalinosi į svetimus kraštus. Tam tikra prasme politiniais išeiviais yra ir tie, kurie savo tėvynę turėjo apleisti dėl duonos karnio. Į carų okupacijos planus buvo įtraukta ir okupuotųjų kraštų susinimas ir tamsinimas, kad Lietuva būtų «tamsi ir juoda.» Okupantas tikėjo, kad skurdžiai ir tamsuoliai lengviau valdyti ir išnaudoti. Tad duonos jėškotojai buvo taip pat krašto politinės būklės aukos. Politiniai išeiviai yra visi tie, kurie pasitraukė iš savo tėvynės dėl grasomų bausmių už savo veiklą Lietuvos reikalams ir teisėms ginti. Tai pačiai išeivių rūšiai priklauso ir visi tie, kurie vyko į svetimus kraštus savo išvykusiems tautiečiams padėti: palaikyti jų lietuvišką dvasią, aprūpinti religinius reikalus, juos šviesti, ginti nuo išnaudotojų ir

padėti įsikurti. Tų tarpe buvo kunigai, mokytojai, vargonininkai, gydytojai ir kiti lietuviai inteligentai. Tačiau, kaip sunku laikyti visus naujausius išėivius politiniais išėiviais, nes kai kurie jų išvyko iš Lietuvos, pasinaudodami politinės audros sukelta maišatim, visai kitais sumetimais, negu pirmiau minėtieji, taip lygiai ir senų išėivių tarpe buvo tamtikras nuošimtis, kuriems politinių išėivių vardo pritaikyti nėra pagrindo. Šios rūšies išėiviai, išvykę iš Lietuvos, priešasties atžvilgiu, priklauso darbo išėivių rūšiai.

Toks išėivių paskirstymas į politinius ir darbo išėivius yra daugiau teoretinio pobūdžio. Gyvenimas ir pareigos išėivioj juos visus sulygino ir suliedino į vieną išėiviską lydinį. Prie tų pačių fabrikų staklių dirba buvusieji ministeriai su savo buvusiais ministerijų sargais, generolai ir kiti karininkai su savo buvusiais kareiviais, ūkininkai — su savo kumečiais ir darbininkais, universitetus baigę — su pradžiamoksliais. Į tokią pat darbininkų eilę stojo advokatai, mokytojai, universitetų profesoriai, teisėjai ir visa išėivioj atsidūrusi Lietuva. Socialiniu atžvilgiu pasidarėm visi lygūs. To fakto nekeičia neskaitylingos išimty.

Ir linksmuose baruose taip pat šauniai susėdam lygybės tvarka be mokslo, turto, tikėjimo ir lyčių skirtumo. Tačiau ar visi esam lygūs svarbiausiame — Lietuvos laisvinimo ir lietuvybės išlaikymo bare? Čia, deja, ši lygybė sunkiai įžiūrima. Viso mūsiškio gyvenimo faktai šaukte šaukia, kad tos lygybės nėra. Dar blogiau, kaskart einame vis toliau nuo to lygybės kelio ir kaip tas akmenėlis nuo kalnelio ritamės vis toliau nuo tos lygybės tėvynės lais-

vinimo darbe ir smunkam vis giliau ir giliau į savo kiemų, šešmargių, kišenių, einamųjų sąskaitų patogumo ir nerūpestingumą reikaliukus, kurie labai nutolę nuo mūsų išieviškų pareigų ir nuo Lietuvos skaudaus mūsų pagalbos šaukimo. « Pirmyn į kovą už tėvynę, už brangią žemę Lietuvos! Garbė tėvams, kurie ją gynė, ir kas už ateitį kovos! » Taip Maironis šaukia į mus. Tais pačiais žodžiais kreipiasi į mus ir mūsų sąžinės, kieno jos dar nėra numarintos, ir mūsų tėvynė Lietuva. Štai šitas balsas ir tos pareigos, kurias mums deda Dievas, prigimtoji teisė, Bažnyčia, sąžinė, pagaliau mūsų pačių garbė ir ištikimybė gimtajai žemei ir savo tautai, sulygina politinius ir darbo išieivius viename tėvynės laisvinimo bare. Čia esame visi lygūs vienos tėvynės motutės vaikai ir lygiai imamės jos laisvinimo darbo našta ir atsakomybę ant savo pečių. Kadangi Lietuvos laisvinimo darbas yra politikos sritis, tad ir visi išieiviai, kurie dalyvauja jos laisvinimo veikloj, šiuo atveju tampa politiniais išieiviais ar bent politinių išieivių talkininkais. Tačiau ir vienus ir kitus, kuriuo vardu juos pavadintumėm, šventoji tėvynės laisvinimo pareiga vienodai saisto ir vienodai atsakys prieš Dievą ir prieš tėvynę.

Išieiviai yra savo tautos atplaiša, skeveldra ar nuotrupa. Tai yra visiems aišku. To nieks ginčyti negali. Bet yra dar kitas klausimas, su kuriuo susidūriau kitų pavergtų tautų išieivių spaudoj, būtent—ar išieivija, apsigyvenusi tame ar kitame laisvajame krašte, yra savos tautos organinė dalis, kuri ir svetur sudaro lietuvišką išieivišką visuomenę ar bendruomenę ar sukuria kažkokią naują sociologiniai — visuo-

meninę grupę? Šitas klausimas susilaukia dviejų atsakymų: vienu teigimu išėivija ir svetimame krašte sudaro savos tautos visuomenę ar tiksliau tariant — savo tautinę bendruomenę; kitu gi teigimu — pasirinktas apsigyventi kraštas yra tėvynė, to krašto priimtoji pilietybė nutraukia visus ryšius su gimtuoju kraštu ir laidoja visus tautinius idealus ir siekimus. Jei ir visomis šventenybėmis priesaikautum, kad išėiviuvi tėvynė esanti gimtasis kraštas, tai neatitiktų realiai tikrovei, nes tėvynė esanti civilizaciniai—visuomeniniu supratimu tik gyvenamasai kraštas.

Pirmąją nuomonę gina tie, kurie sveikai supranta išėivijos uždavinius ir tikslus, kuriems tėvynė yra ne betkuri pastogė, kurie gyvena gyvais tautiniais idealais ir kuriems tėvynės meilės nekaltioja klimatas, kultūros ar kulinarijos bei net geresnės gyvenimo sąlygos. Antros nuomonės laikosi kapituliantai, kurie peržengę savo tėvynės slenkstį, nusikrato visas jos dulkes, kad tėvynės prisiminimas nevaržytų jų laisvės ir nekeltų nereikalingo nerimo bent retkarčiais pabundančioj sąžinėj. Mūsų spaudoj tokio atviro pasisakymo bent man neteko sutikti, tačiau ten ir kitur jau prasikišdavo antrosios nuomonės užuominų. Praktikos gi gyvenime antrosios nuomonės sekėjų, deja, turime perdaug. Prie jų priklauso visi tie lietuviai išėiviai, kurie savo lietuviškąsias pavardes keičia svetimomis, kurie iš savo pastogių guja savo gimtąją kalbą ir vartoja dar neišmoktą gyvenamojo krašto kalbą, kurie neleidžia savo vaikų į liuanistines mokyklas, kurie neskaito lietuviškų laikraščių ir knygų, kurie neaukoja Vyriausiajam Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui ir Lietuvių Bendruomenei, tom dviem svarbiausiom išėivioj organizacijom, kurios rūpinasi Lietuvos išlais-

vinimu ir lietuvybės išlaikymu, kurie jau išslydo ar palaipsniui slysta iš lietuviškų draugijų ir savo lietuvybę pademonstruoja tik pasirodydami toj ar kitoj tautinėj šventėj. Tai mirusioji ar mirštančioji Lietuva, tai vaikščiojantieji lietuvių lavonai, buvę lietuviai. Štai dėlko šį klausimą čia pravers kiek paliesti, nors su juo susidursime nekartą kituose puslapiuose.

Išėivija yra savos tautos dalis, vadinasi — žmonės, kurie turi tik vieną gyvą tėvynę Lietuvą ir kurie Lietuvai atgavus laisvę pasiryžę grįžti į savo apleistas pastoges ir kurie ir svetimoj padangėj gyvendami sudaro skirtingą tautinį vienetą — bendruomenę, kuri gyvena savo tautiniu gyvenimu ir idealais bei pareigomis ir uždaviniais, kuriuos jiems uždeda naujos išėiviško gyvenimo sąlygos. Tai tautinei bendruomenei ir jos nariams atsitiktinai pasirinktas gyventi kraštas yra tik laikina pastovė, pakeliui į Lietuvą pasiganyimo ir kveptelėjimo vieta, iš kurios, kaip iš pralaimėjusių pozicijos, turi vesti su raudonuoju okupantu atkaklų, kietą, nenumaldomą ir nenuilstamą karą, negailėdami jam jokių aukų ligi laimingo galo.

Ta išėiviškoji lietuvių bendruomenė, gyvendama svetimoj žemėj ir iš visur apsupta svetimų įtakų, neįjuntamai joms daugiau ar mažiau pasiduoda. Iš antros gi pusės, gyvendama toli nuo savo kamieno ir gimtosios žemės, nustojusi gyvo ryšio su tauta Lietuvoj, pradeda pamiršti savo tautinius papročius, mažėja kalbos žodynas ir pamirštųjų lietuviškų žodžių vieton pradeda vartoti gyvenamo krašto žodžius, susidarydama tuo būdu kažkokį žargoną; susidaro pažiūrų skirtumas tarp gyvenančių savo tėvynėj ir svetimam krašte ir skirtinga galvosena.

Dvi Lietuvos ir dvi skirtingos galvosenos. Liūdnas faktas, bet faktas.

Tačiau ir vieni ir kiti bus lietuviai, tos pačios Lietuvos vaikai, nors vieni bus Lietuvos lietuviai, kiti gi išeivijos lietuviai. Jie yra tie patys, bet tuo pat metu ir kitokie, skirtingi, nors ir tuos ir kitus jungia tautinis giminiškumas, ta pati tėvynės meilė ir tie patys papročiai ir tradicijos. Kai ar politiniai ar darbo išeiviai grįžta į savo tėvynę, tas skirtingumas ir kitoniškumas tuoj pasireiškia ir vienu ir kitu pajuntamas. Išeiviams pirmiausia nepatinka rasta tvarka ir savo tautiečių galvosena ir elgsena. Jiems atrodo, kad tėvynė yra pasikeitusi ir joje gyveną tautiečiai; jų išvykimo laikais ji buvusi kitokia, jiems malonesnė ir suprantamesnė. Apie savo pasikeitimą jie negalvoja. Jiems sunku susikalbėti net su savo artimiausiais giminėmis ir buvusiais draugais. Dažnai tie skirtumai būva tokie dideli, kad išeiviai nusivylę grįžta atgal, iš kur atvažiavę.

Tačiau iš to fakto negalima daryti išvados, kad išeiviai turėtų nutausti. Ne. Lietuviškoji išeivija gali ir turi pasilikti lietuviškąja, nepaisant to, kad metai iš metų skirtumas tarp gyvenančių Lietuvoje ir svetimuose kraštuose didės ir, kas blogiausia ir pavojingiausia, tautiniai mišrių šeimų lietuviškasai kraujas bus atmiešiamas. Bet išeivija dar vis pasiliks lietuviška, nors jau savotiškai lietuviška. Mes naujieji išeiviai, atsiradę tarp senųjų išeivių, tai labai gerai matom, atjaučiam ir išgyvenam. Ir bendro žodžio nesurandam ir sunkiai sutelpam vienos lietuviškose organizacijose, nors už tai kaltės dalį turim prisiimti ir mes «grinoriai», naujakuriai. Slinks metai, augs skirtumas ir «kitoniškumas». Tačiau lietuviškoji tautinė sąmonė išlaikyti išeivijoje galima,

jei išėiviškoji bendruomenė bus pakankamai stipri, solidari, patraukli ir veikli. Tokj išėivijos lietuviškumą galima išlaikyti per visą kartų virtinę. Tokią tautinę samonę žydu išėivija išlaikė virš dviejų tūkstančių metų, nors savo kalbą buvo praradusi. Jei galėjo žydai, kodėl negali lietuviai? Mums reikia žydiškų metodų, solidarumo, vieningumo ir atkaklumo, ginant nuo svetimų įtakų savo tautinį veidą ir tautinę samonę bei turinį.

Lietuvybę seka visur tie patys pavojai, tačiau pavojingiausia laikoma Šiaurės Amerika, kuri daugiausia yra patraukusi lietuvių išėivių. Ir nebe pagrindo. Nutautimo pavojus Jungtinėse Amerikos Valstybėse nusakomas įvairiais vaizdingais posakiais. Tos Valstybės esančios kažkoks užburtas vamzdis. Naujai atvykusj ateivj į vieną jo galą ikišą, o iš kito galo jau išėinas šimtaprocentinis jankis. Plačiau priimta vadinti jas lydymo katilu — melting pot, kuriame visi ateiviai suljdomi ir suplakami kažkokia galia į vienlytį savotišką amerikonišką kokteilį. Iame žūsta atsinešami tautiniai savitumai, kultūriniai skirtumai ir net rasiniai vidaus požymiai. To siekė seniau amerikoniškėji šovinistai dar prieš pirmąjį pasaulinį karą, to paties siekė ir po antrojo karo, kai juos apnyko raudonojo bolševizmo panika. Tačiau reikia pažymėti, kad jos nesiima jokių specialių priemonių ateiviams nutautinti. Į amerikonišką vamzdį ar katilą lenda patys ateiviai: šiaudadūšiai, mažaširdžiai, minkštanugariai, bedvasiai ir tuščiaaviduriai, kurie nori 150 procentiniame amerikonizme paskandinti savo tautinę kilmę. Tokie tautiniai savižudžiai atsiranda iš tokių žmonių tarpo, kurie gėdijasi savo tautybės ir serga baisiu savo žemumo ar menkumo kompleksu. Moralinis ateivio nusu-

simas, sumenkėjimas veda prie tų pačių rezultatų. Aišku, nei mūsų tokių išeičių minėto elgesio, nei jo motyvų pateisinti negalima. Lietuvių tauta turi savo užnugaryj jau 700 valstybingumo metų, tuo gi tarpu amerikiečių jauna tauta dar ligi 200 metų nėra dasiyrusi. Nenorime ir negalime lygintis su jos medžiaginiais turtais ir technika, bet lietuviai savo dvasine kultūra stovi visa galva aukščiau už amerikiečių. Simtmečių Lietuvos istorija yra graži ir garbinga. Betkuri tauta ja gali pasidžiaugti ir mums pavydėti. Kas tai žino ir tai giliai įsisamonina, nelengvai ji nutautimas pakas.

Išėiviškoji bendruomenė, nors nėra tauta, bet tik jos dalis, neturinti po kojomis savo gimtosios žemės ir savo tautiniu klimatu nebegalinti kvėpuoti, bet yra gyva ir tikra tautinė bendruomenė. Negalima neigti nei jos esimo, nei jos konkrečių gyvenimo apraiškų, nei pagaliau jos teisių ir normų. Bolševikų publicistai, agitatoriai ir michailoviniai komitetai senai barsto mūsų išėiviją savo raudonomis bacilomis ir gieda jai amžiną atsilsį. Bet visos jų pastangos bevaisės. Galime būti ramūs: išėivijos esimas nepriklauso nuo individualinių nusiteikimų, o juo labiau nuo Maskvos troškimų ir įgeidžių.

Išėivijos charakteris ir vertė priklauso nuo pačios išėivijos. Nuo jos taip pat priklauso ir ryšys su tautos kamieniu bei noras tarnauti tautos tikslams. Išėiviai turi du siektiną tikslu: išsaugoti ir išlaikyti savo išėivišką veidą ir charakterį, kitaip tariant — išlaikyti savo lietuviškąją kultūrą: kalbą, literatūrą, meną, tradicijas ir tt., ir antra, išlaikyti

gyvą ir tamprų ryšį su savo tauta ir tėvyne. Šiandien, kai bolševikai laiko pavergę mūsų tėvynę, antrajame tikslė pirmą ir svarbiašią vietą užima Lietuvos laisvinimas iš Maskvos okupacijos. Šiuodu tikslu nėra vienareikšmiai, bet vienas su kitu ankštai surišti. Juo aukštesnis išėiviškos sąmonės laipsnis, juo didesnė galimybė tarnauti savo tautai ir tėvynei. Išėivijos nutautinimo šūkiai yra tiek pat žalingi ir pavojingi, kaip skelbimas išėiviškosios bendruomenės esimo ir reikalingumo tuščiu ir netiksliu daiktu. Tad galima teigti, kad išėivių galimybė tarnauti savo tautai yra sąlygojama išėiviškos bendruomenės esimu. Suprantama, gali būti ir išimčių iš tos taisyklės, bet toks yra gyvenimo dėsnis. Kas nėra lojalus ir ištikimas savo išėiviškajai bendruomenei, tas tik reiomis išimtimis gali būti geras patriotas ir ištikimas savo tėvynės vaikas.

Išėivijos tautinis potencialas priklauso ne tik nuo jos ryšių su tauta, bet ir nuo jos narių vidinio tarpusavio ryšio, sudarymo vieno moralinio kūno ir darnios veiklos bei susiklausymo. Juo išėivija turės daugiau bendrų tikslų ir susisiekimo taškų, juo bus gyvesnis, stipresnis ir sėkmingesnis jos, kaip bendruomenės, gyvenimas, veikla ir įtaka. Kalbėdamas apie bendruosius išėiviškos bendruomenės tikslus, turėjau omenų ne tik tautos ir tėvynės atžvilgiu ar savo tradicijų saugojimo ir ugdymo tikslus, bet ir apie visą eilę kitų. Jų gi yra daug. Laiminga bendruomenė, kurioj nėra skirtingų bendruomenišku tikslų. Mes dažnai pasijuokdavom ir pasišaipydavom iš žydiškų getų. Kas gi yra tas getas? Tai pirmutinė ir reikalingiausia sąlyga

sukurti glaudžiai susijusią ir stipriai sucementuotą bei dvasiniais ryšiais surištą išeivišką bendruomenę. Ji ne tik nekenkia, bet labai naudinga ir pačiai išeiviškai bendruomenei ir išeivių tėvynei.

Išeivijos naudingumas tautai labai daug priklauso nuo gero ir gilaus išeiviškos bendruomenės esmės ir paskirties supratimo, įvertinimo ir įsisąmoninimo. Nutautimas tai ne tik atšlyjimas nuo savo tautos ir jos atsižadėjimas svetimųjų naudai, bet ir pasitraukimas nuo išeiviškos bendruomenės. Visa šita, kas buvo lig šiol pasakyta, pirštu prikišamai, įtikinančiai ir nesugriaunamai rodyte rodo, *kokios didelės reikšmės ir vertės yra mums lietuviams, tautai ir Lietuvai Pasaulio Lietuvių Bendruomenė — PLB. Todėl kiekvienas padorus lietuvis patriotas privalo jai priklausyti ir ją visomis išgalėmis remti ir jos veiklą palaikyti.*

POLITINĖ IŠEIVIJA

«**M**OSŲ išeivija nėra savo tėvynės vaikų išleista į svetimus kraštus lengvesnės duonos ar pelningesnio darbo jieškoti. Jos uždavinys — tėvynės skausmą ir patirtą iš priešų skriaudą ir neteisingumą pasauliui skelbti ir grįžti atgal keršytojais priešui. Gili ir didi yra mūsų išeivijos reikšmė: išeivija tai ne viena frakcija nugalėta kitos tėvynėje, bet gyvas, aiškus ir garsus protestas prieš užgrobiką, kurį išeivijos lūpomis reiškia visa pavergtoji tauta.»

Taip formulavo politinės išeivijos uždavinius ir tikslus 1831 metų politinis išeivis Lietuvos — Lenkijos jungtinės respublikos politikas Mochnackis (Łączkowski. Powracające Fale. Jeruzalė. 1945m. 51p.) Mochnackis išeivijos uždavinių nedetalizavo, nurodė tik jos veiklos bendrą kryptį. Bet kas buvo tuo reikalu pasakyta minėto 1831 metų išeivio, visai tinka ir dabartinio pokario 1941 — 1945 metų išeiviui.

Politinė išeivija yra pagal teisingą Mochnackio pasakymą iškilmingas protestas, o ne smulkus rezervas ar restrikcija. Išeivija nelaipsniuojama. Jei ji yra, tai yra visada iškilminga ir nenuolaidi, visada kaip protestas. Buvome, esame ir turime būti ligi galo politiniais išeiviais ir tuo būdu Lietuvos reikalų budrūs ir nenuilstą gynėjai. Nei per nago juodymą negalime pasitraukti nuo politinės išeivijos pareigų pildymo. Nei valandėlei negalime nustoti buvę principiniais bolševikų, kaip mūsų tėvynės užgrobikų, priešais. Negalime su jais leisti į betkokius kompromisus ir nuolaidas Lietuvos

išlaisvinimo klausime. Visokie okupuotojoj Lietuvoj okupanto vadžių atleidimai ar įtempimai, jų įvedami šalčiai ar atodrečiai išėivių veikti negali, nes jie yra iš esmės priešingi okupacijos sąvokai, kaip teisingumas skriaudai ar laisvė vergijai. Politinis išėivis jokio tėvynei daromo blogio — didesnio ar mažesnio — toleruoti negali.

Politiniai išėiviai atsidūrė svetimuose kraštuose ne dėl to, kad Lietuvoj to ar kito trukty, kad svetur geriau gyventi, kad ten saugiau būtų, kad ten bolševikas netykoja gyvybės ar laisvės. Jei jie tik tais motyvais būtų apleidę savo tėvynę, būtų bailiai ir savanaudžiai. Jie ten atsidūrė ne vien savo saugumo sumetimais, bet kad Lietuvoj įvesta diktatūra, diktatūra ne savųjų lietuvių, bet svetimųjų, kurie ją įvedė smurtu pavergę kraštą, kad okupantas primetė tautai jos sąžinei priešingą santvarką, kad tauta turi vėl sugražinti nepriklausomybę ir įsivesti pačios lietuvių tautos pasirinktąją santvarką. Tai štai šita okupacija ir diktatūra yra politinės išėivijos gyvenimo šaltinis ir tikra priežastis. Išėivija yra atvirkščia okupacijos ir diktatūros medačio pusė ir kol bus Lietuvoje okupantas su savo diktatūra, tol bus svetimuose kraštuose politinė išėivija.

Sugražinti Lietuvai nepriklausomybę — pasilikusios Lietuvoj tautos ir lietuviškosios išėivijos darbas. Pasilikusi Lietuvoj tauta okupanto žiaurios rankos yra sukaustyta, o jos lūpos užrakintos devyniomis spynomis. Ji toli gražu ne visa laisvinamajame darbe gali atlikti. Tuos uždavinius, kurių dėl minėtų priežasčių negali atlikti pavergtoji tauta, privalo atlikti išėivija. Ji tai gali atlikti, nes ji yra laisva, jos neseka, kaip šešėliai, bolševikų enkavedistai ir nėra geležiniu lanku apsupta raudonosios armijos. Tad *politinė*

išeivija dirba už kraštą. Tuo būdu Lietuvos laisvinimo darbas yra padalintas tarp pasilikusių Lietuvoj ir išėivių. Pasilike Lietuvoj privalo nepalūžę išgyventi vergiją, neleisti okupantui sunaikinti savo civilizacijos, kuri išaugo daugeli šimtmečių bendradarbiaujant su vakarų Europa ir išmintin-gai ir gudriai rūpintis savo tėvynės laisve tokiu būdu, kad jos priešas fiziniai nesunaikintų. Išėivija gi turi atlikti vie-ną šiuo metu svarbiausią ir aktualiausią pareigą savo tėvynės atžvilgiu — *vesti laisvose valstybėse nepriklausomą laisvinimo politiką.* Tą darbą tik išėivija gali atlikti, nes ji yra laisva. Turimą laisvę ji privalo sunaudoti savo tėvynei laisvinti visu šimtu nuošimčių, nes laisvę mes turime tam, kad galėtumėm kalbėti ir veikti už pavergtuosius ir pri-verstus tylėti savo brolius. Tai išėivijos svarbiausia ir švenčiausia pareiga. Nuo jos atlikimo priklausys išėivijos vertė. Iš tos pareigos negali nieks išėivijos nei išvaduoti, nei pavaduoti. Tam tikslui laimingai pasiekti reikalinga kiek įmanoma sujungti ir suderinti visas išėivioj turimas jėgas. Iš visa to seka, kad *išėivija yra krašto užnugaris ir jo pavaduotoja bei papildytoja.*

Išėivių bendruomenė yra tautos dalis. Ji visa žino, vi-sa jaučia ir visa galvoja, ką žino, jaučia ir galvoja paverg-toji Lietuvoj pasilikusi ir po šaltąjį Sibirą ištaškytoji tauta. Maskvos pastatytų Lietuvai terioti vadeivų santykis su išėi-vija yra vienas tarp kitų eilės mastas nustatyti jų pažiūrai į Lietuvos ateitį ir jos nepriklausomybę. Kol bus varoma nepadori propaganda prieš išėiviją, kol bus valdoma Lietu-va pagal Maskvos instrukcijas, kol bus Lietuva laikoma Maskvos tokiu ar kitokiu pavadinimu Rusijos dalimi, tol bus aišku, kad Lietuvos vadeivos netarnauja Lietuvai ir

lietuvių tautai ir kad jie yra tautos pardavikai Maskvos tarnyboje ir tol tarp jų ir mūsų išeivių gali ir turi būti tik vienas santykis — kova beatodairinė ir nenumaldoma tokiais ginklais, kokius išeivija gali turėti savo rankose.

Politinės išeivijos nusistatymai okupantų ir jų samdinių atžvilgiu bei jos laisvinamoji veikla jiems yra žinoma. Ji daro jiems nemaža nemalonumų ir kelia rūpesnių. Ir dėlto bolševikai imasi įvairiausių priemonių politinę išeiviją padaryti jiems nekenksminga. Tos priemonės išeivijai yra labai gerai žinomos ir ji prieš jas moka tinkamai reaguoti. Lietuvos vadeivos negali būti nebolševikai, išeiviai gi nenori ir negali būti bolševikais. Tas didelio svorio tarp mūsų ir anų skirtumas labai reikšmingas. Mums išeiviams jis duoda jėgos ir atsparumo bei ištvėmės, bolševikų gi priešišėivišką veiklą daro mažai ar ir visai nesekmingą.

Ne bolševikai politinę išeiviją sukūrė, ne jie ją likviduos. Politinės išeivijos negali likviduoti ar susilpninti net jos politinių vadų klaidos ar apsileidimas. Politinės išeivijos veiklą gali kliudyti ir silpninti tik jos pačios susiskaldymas Lietuvos laisvinimo darbe. Tokio liūdno reiškinių, deja, susilaukėm. Lietuvos okupantams tai suteikė džiaugsmo, nes jie susilaukė gerų talkininkų išeivijai demoralizuoti ir jos laisvinimo darbui kliudyti iš pačių lietuvių išeivių tarpo. Nelinkęs manyti, kad tie skaldytojai būtų atsiradę bolševikų veiklos ir įtakos dėka.

Prie liūdnu ir nepateisinamų mūsų išeivijos tarpe reiškinių reikia skirti pasirodą spaudoj norai visokeriopa išeivijos veiklą — kultūrinę, politinę, labdaros ir kitos rūšies suteikti viename organe. Čia taip pat yra panašumo su bolševikų metodais. Visas problemas ir visus gyvenimo

klausimas grūsti į vieną puodą yra bolševikinio primitivizmo ir barbariškumo būdingas reiškinys.

Tos pavojingos negalios yra kilusios iš mūsų pačių tarpo, mes patys jas turim ir gydyti. Ir juo greičiau pavyks jas iš mūsų išieviško kūno pašalinti, juo bus sveikiau ir išėivijos veiklai ir Lietuvai.

Tokie išėivijos santykiai privalo būti su bolševikais Lietuvos okupantais ir jų samdiniams lietuviais bolševikais.

Kokie gi nustatyti santykiai su likusiu Lietuvoj tautos kamienu?

Nemanau čia skelbti tų santykių tiksliai dogmatiškai suformuluotų nuostatų. Tai gal būtų ir sunku padaryti, kadangi tų santykių nustatymas, ypač jų realizavimas priklauso ne tik nuo mūsų išėivių, bet ir nuo laikančių savo rankose Lietuvą okupantų. Tačiau principiniai šį klausimą spręsti galima. Lietuvoj pasikeitė tik politinė būklė, tauta gi pasiliko ta pati, kaip buvusi. Tad išėivijos santykis su tauta privalo būti toks, kokis turi būti padoraus ir tauraus tautos nario su savo tauta. Išėiviai turi ją remti visomis savo išgalėmis pagal turimas galimybes. Savo tautos rėmimas ir palaikymas yra kiekvieno jos nario moraliai privali pareiga.

Remti savo tautą išėivija gali dviem keliais — politiniu ir nepolitiniu. Nepolitiniu keliu galim ir turim palaikyti su Lietuva ryšius šeimyninius, religinius, kultūrinius, mokslinius, ekonominius ir labdaros. Gyvenamais laikais tokios rūšies savo krašto rėmimas nesikerta su politiniais tikslais, nes toks ryšys su savo tėvyne taip pat yra kova su komunizmu, kaipo reiškiniu, nešančiu rimtų pavojų visoms žmonijos vertybėms. Siandien gal jau visiems aišku, kad komunizmas negali būti nugalėtas užsidarymu ar bėgimu

nuo jo. Komunizmas įlenda per mažiausią plyšelį. Jis pasirodo ten, kur jo nieks netikėjo susilaukti. Komunizmas įlenda į kitų valstybių užsienių reikalų ministerijas, į vyriausiuosius štabus ir net į bažnyčias. Nuo jo niekur nepasislėpsi. Tad šiomis sąlygomis sėkmingiausia kova gali būti tik akis į akį, vyras prieš vyrą.

Mano minėti tėvynės rėmimo būdai yra tik teorija, galimybės. Praktika mums ką kita sako. Bolševikai mus užverčia savo raudonąja « kultūra », mes gi ten negalim pasirodyti nei su savąja spauda, nei su religiniais reikmenimis, nei su kuo kitu, kas tautai reikalinga ir naudinga. Jie mums paliko teisę siųsti tik siuntinėlius savo artimiesiems. Tai vienintelis apčiuopiamas mūsų santykis su okupuotąja tauta. Už siunčiamus iš JAVių siuntinius į okupuotus kraštus 1957 metais Maskva gavo maito apie 3,5 milijono dolerių. Tais pinigais ji gali čia išlaikyti visas savo agentūras ir agentus. Štai iš kur tas bolševikų « kilnaširdiškumas. » Jie neklūdo Amerikai savo pinigais griauti save bolševikų rankomis.

Vilniaus universiteto studentė Gražina Šaltenytė per 1958 m. bolševikų « Tėvynės Balso » 17 nr. parašė tokį laišką užsienio studentams lietuviams: « Gaila, mes beveik nežinome, kokias sąlygas mokytis ir gyventi savo pavasarį turite Jūs, kolegos lietuviai, Vakarų universitetų ir koledžų studentai. Būtų gera, kad Jūs mums apie tai papasakotumėte bent laiškais. »

Studentas laisvuose Vakaruose Šaltenytei taip atsakė: « Tikrai labai gaila, kad į tą « išlaisvintą » nuo visų laisvių mūsų tėvynę negalima pasiųsti jokio kultūros žurnalo, laikraščio ar betkurio turinio knygos, nes siunčiant gražinamos neįleidžiamos. Miela sese Gražina Šaltenyte, paprašyk

« Tėvynės Balsa » su visais enkavedistais, maskoliais ir kiltais okupantais « išlaisvinimą » išvežti į Maskvą, o tada ne tik laiškus ar spaudą siųsime į tėvynę, bet visi ir be didelių prašymų grįšime į savo tėviškes, į namus, prie savo šeimų. Mes ir laukiame tos valandos, kada ne tik iš laisvų Vakarų valstybių, bet ir šaltojo Sibiro galės laisvai grįžti į savo tėvynę. » (Tėv. Žib. 1958. V. 8).

Trumpas išsamus ir aiškus paaiškinimas, kiek mes galime šiomis sąlygomis nepolitiniai remti savo tėvynę ir kas yra mūsų norų ją remti trukdytojas.

Tačiau antra vertus, mūsų išėivijai reikalinga žinoti, kad politinis mūsų tėvynės išlaisvinimas gali būti atliktas tik politinėje sferoje ir politinėmis priemonėmis. Juk ir politinė išėivija yra pirmoj eilėj politinis ir sociologinis faktas, o tik paskui — programa ir uždaviniai. Net skirdami politinius procesus ir funkcijas nuo nepolitinių, negalime pamiršti ir išskirti iš mūsų rūpesčių ir veiklos nei vienu, nei kitu. Išėivija reikalinga politinio centro. Tai būtina sąlyga jos veiklai, kaip priemonė sine qua non savo politiniam tikslui pasiekti — Lietuvai išlaisvinti. Tas mūsų centras yra VLIKas. Jo organizacija gali priklausyti nuo susidariusių politinių sąlygų ir aplinkybių. Jo veikla gali būti platesnė ar siauresnė ir darbo metodai sąlygų gali būti keičiami, gali būti pavadintas iškilmingu ar kukliu vardu. Visa tai ne esmės dalykas. Esmė — *toks politinis centras turi būti ir jis visos išėivijos turi būti moraliai ir materialiai remiamas*. Jo darbas labai platus, sunkus ir atsakingas. Mažės materialinė parama, siaurės jo veikla. Pritruks pinigų, užges ir veikla. Už tai atsakys ne tas centras, bet visa išėivija. Jei kada tai įvyktų ir tas centras išnyktų iš išėiviškos padangės, tai būtų

tikras įrodymas, kad arba lietuviškoji išeivija jau nutauto, arba pasidavė atitinkamoms bolševiko agentūroms.

Išeivija nėra tauta, kuriai priklauso suvereninė valdžia. Ji yra tik tos tautos atplaiša. Ji neturi po savo kojomis šventos tėvynės žemelės. Išeiviai pasiliko kaip buvę lietuviai ir jų pareigos savo tėvynės atžvilgiu nepakitėjo. Pakeitimas gyvenamosios vietos kiek palietė tik jos teisinę būklę. Bet nepaisant to išeiviai nėra žemesni už tautiečius pasilikusius savo gimtojoje žemėje — Lietuvoje. Išeiviai savo gyvenamose vietose kovoja už savo tėvynės išlaisvinimą kiek turimos galimybės leidžia lygiai taip pat, kaip kovoja už ją pasilikę savo žemėje pagal jų turimas galimybes. Jei Lietuvos atžvilgiu išeiviai atlieka savo pareigas sąžiningai, jiems, atsidūrus laisvuose kraštuose už Lietuvos ribų, nėra pagrindo savo būklės gėdintis. Išeiviai nėra nei geresni, nei blogesni už pasilikusius Lietuvoje tautiečius. Lietuvos ateitį lems nei vieni išeiviai, nei vieni pasilikę Lietuvoje, bet tie ir kiti kartu: kurie gyvena svetur, ir tie, kurie gyvena savoje žemėje.

Išeivija yra lyg ta kumpa liepa, ant kurios visos ožkos lipa. Tai visi matom ir jaučiam. Tai suprasti nereik nei filosofo. Bet ir tai nei mūsų gasdina, nei žemina. Tas kumpumas yra taip pat jėga. Kumpas medis taip gema ir auga, kaip ir tiesusis ir jis turi teisę vadintis medžiu, kaip ir jo gražesni ir laimingesni broliai medžiai. Gyvenimo padarytas kumpu išeivis kumpumo nėra nei parbloškintas, nei apsvaigintas. Jis gyvena ir kuria, kovoja ir laimi, nepaisydamas tų sunkių sąlygų, į kurias jį yra įstačiusi žiauri

gyvenimo tikrovė. Jis gyvena ir auga. O jei gyvena visu gyvenimo platumu ir savo darbu apima visas kūrybos sritis, tai parodo savo vidaus jėgų gausumą ir gyvastingumą. Mūsų išėivija yra dar pakankamai guvi ir judri, nors jau turi nudžiūvusių ir džiūstančių šakų. Ji dar lengvai pakelia šokančius ant jos keturkojus ir dvikojus. Keturkojai jos neparblokš. Jei ji grius, tai dėl kitų priežasčių, būtent — dėl pritrūkimo gyvybės syvų, raumenų nusilpimo, kraujo apytakos sukrikimo, sielos sukalkėjimo, bet pavojingiausia kritimo priežastis — kelmo ir šakų mursėjimas ir puvimas. Ar tokių reiškinių išėivijoje jau yra? Deja, taip, ir nebetkokių. Jie kelia rimto susirūpinimo ir baimės.

Lietuva nėra formaliai įgaliojusi išėiviją atstovauti jos reikalus laisvuose kraštuose. Bet tai nereiškia, kad tiems uždaviniams ji neturėtų jokių įgaliojimų. Tuos įgaliojimus tauta jai suteikia, pasakyčiau, tacitu consensu — tyliu sutikimu. Kitokio būdo suteikti jai tokio įgaliojimo ji ir neturėjo. Juk tai buvo kietas ir baises metas. Ir skęstas žmogus niekam nesuteikia įgaliojimų jį gelbėti, tačiau kiekvienas žmogus, matydamas nelaimingąjį, savo sąžinėj pajunta tokį įgaliojimą ir teikia jam pagalbos be notaro įgaliojimo. Tai gerai žino ir svetimųjų valstybių užsienių reikalų ministerijos. Jokia ministerija niekad neklausė VLIKo atstovų, ar jie turi savo tautos įgaliojimus tartis jos reikalais. Tad išėiviją visai pagrįstai galima pavadinti natūraliniu tautos atstovu ir jos valios reiškėju, nors ir be oficialių įgaliojimų ir mandatų. Jos teisė į tautos atstovavimą mūsų gyvenimo aplinkybėse plaukia iš susidariusių sąlygų ir tų pačių privalomų siekimų, kurių siekia ir pavergtoji tauta ir išėivija.

Visai skirtingoj ir nepalyginamai laimingesnėj padėtyj

stovi Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas — VLIKas. Jį sukūrė Lietuvoj politiniai organizuota visuomenė. Jo vadovybei pasidavė visa tauta, tuo būdu pripažindama jam teisę Lietuvos laisvinimo darbui dirbti. Lietuvoj pasilikusi VLIKo atstovybė įgaliojo kelis asmenis sudaryti tokiais pat pagrindais VLIKą užsieniuos, kuriam pavedė VLIKo pareigas eiti. Tokį pat įgaliojimą VLIKas gavo ir iš Lietuvos vyriausiojo rezistentų organo. 1948 m. liepos mėn. Baden Badene tris dienas vyko konferencija, kurioj dalyvavo minėto Lietuvos vyriausiojo rezistentų organo, VLIKo ir Vykdomosios Tarybos įgaliotiniai. Joje čia liečiamu klausimu vienu balsu buvo priimta tokia rezoliucija:

1. «Lietuvos valstybės laisvinamajai kovai vadovauja — a. Krašte — ten susikūręs krašto rezistenciją apjungias organas, b. užsienyje — VLIKas ir Vykdomoji Taryba, kurie esamose sąlygose vykdo Lietuvos valstybės valdžios funkcijas.

2... Esant reikalui skubiai sudaryti egzilinę vyriausybę ir sąlygoms neleidžiant susižinoti su kraštu, VLIKas ją sudaro ir be jokio susižinojimo. Ir tuo būdu VLIKo sudaryta egzilinė vyriausybė krašte rezistenciją apjungiančio organo pripažįstama.»

Tos rezoliucijos paminėjau tik tuos punktus, kurie liečia gvildenamąjį klausimą. Baden Badeno konferencijos nutarimai Lietuvos vyriausiojo rezistentų organo pricipe buvo patvirtinti. Tad VLIKas užsienyje visai teisėtai gali kalbėti ir veikti pavergtosios tautos vardu. Kitos su tokiais įgaliojimais ir tokiomis teisėmis reprezentacinės atstovybės užsienyje, deja, neturime. Ją būtum galėję turėti dar efektingesnę, bet paskutinioji Lietuvos valdžia, kuri galėjo ją duoti,

jau stovédama prie laidojamos Lietuvos laisvės kapo, jos nedavé. Ji nedavé taip pat ir pinigų iš valstybės izdo vestikovai už Lietuvos laisvę. Tuomi ji apsunokino Lietuvos laisvinamajį darbą ir sudaré sąlygas įvairiems nesusipratimams ir suirutei mūsų išėivijoje, kurių netrūksta ir kitų tautų išėivijose, ypač politinėse.

Politinė išėivija turėtų būti viena aukščiausių visuomeninio gyvenimo formų. Kodėl? Ugi todėl, kad jai nevadovauja nei valdžia su reikiamomis valdyti priemonėmis, nei medžiaginiai išrokavimai bei patogumai, o vien tik moralinė idėja. Tokia forma turi plusų, bet turi ir minusų. Jei žmogus dažnai negali suvaldyti organizuotos valstybės su visais turimais žmonėms valdyti ir tvarkyti organais, tai ką bekalbėti apie idėją. Idėja yra galingas veiksnys. Žmonių gyvenime ji vaidina žymų vaidmenį. Dėl idėjos žmonės ir gyvybę aukoja, bet taip daro tik žmonės tvirtos valios, skaisčios ir jautrios sąžinės ir kam idėja yra šventenybė. Tokius žmones drausmina jų idėja, jiems veiklos kelius nurodo ir pažadina aukoti ir aukotis. Tokie išėiviai — pilnoj karo aprangoj kariai, kurie tik laukia vado šūkio. Be baimės ir svyravimo eina į kovą už brangią žemę Lietuvos, neklausdami, kiek yra priešų, bet tik kur yra priešas.

Bet, deja, savųjų išėivių tarpe turime žmonių, kuriems nebešviečia jokie lietuviškieji idealai ir nebegaivina jokios idėjos. Visa išgaravo, visa, kas buvo kilnesnio, gyvenimas nudilino. Aukščiausiu gyvenimo siekimu ir vadovu pasiliko tik jų savas « aš ». Ta antroji išėivijos dalis ir sudaro vargo visiems mūsų vadovaujantiems organams ne tik politikos srityj, bet ir kultūros ir labdaros. Jie silpnina visą išėivijos veiklą. Juos paveiktų sankcija, įstatymo numatyta

bausmė. Bet nustoję valstybės, nustojome ir įstatymų su sankcijomis ir numatomomis bausmėmis už nusikaltimus ir apsileidimus.

Dr. Jonas Sliupas 1917 metais skundėsi kitokios rūšies politinio darbo trukdytojais. « Po 1905 ir 1906 metų iš Lietuvos susilaukėme, rašo jis savo knygelėje *Lietuvos Laisvė* (Bruklinas. 1917 m. 15 pusl.) tarp gerų žmonių, kurie nukentėję buvo dėl revoliucijos Maskolijoje (ir žinoma Lietuvoj), taipgi nemaža tokių, kurie ten buvo arkliavagiais, žmogžudžiais, padegėjais, vagiliais (tarp kitko ir valstybės turtų) ar kitokiais prasižengėliais. Daugelis čia net savo vardo gėdisi. Kiti jau kalėjimuosna ar ant kartuvių pateko (pav. kun. Žebrio užmušėjai). Tokie žmonės šiandien pas mus kelia suirutės susirinkimuose, draugijose, laikraščiuose... Ir pareiga krinta ant gerų žmonių, kad suvaldžius tokią niekšybę ir kad parėmus darbą, politiškąją tautos akciją.»

Šiandien anų laikų Sliupo nurodytų Lietuvos laisvinimo darbo trukdytojų vietą užėmė kiti— tai tie išsikovėliai, kurie nusipurtė visa tuo, kas tėvynėj brangu ir miela, kurie sąmoningai su kūnu ir siela neria į svetimybių gylis ir savo jaunąją kartą kartu su savim traukia, kuriems ganta tos lietuvybės ir tų svajonių apie Laisvąją Lietuvą. Šios rūšies išslydusieji iš tautinio kelio kliudyti lietuviškajam darbui yra pavojingesni, nes imasi savo griaunamo darbo dažnai prisidengę patriotizmo ar kitokiomis kaukėmis. Ir VLIKas, ir ALTas, kuris Jungtinių Amerikos Valstybių ribose gražiai dirba Lietuvos laisvinimo darbą, ir Lietuvių Bendoruomenė, ir BALFas dėlto turi nemaža sunkumų. Savųjų sudaromi sunkumai yra skaudesni, negu svetimųjų. Užmirštama, o kitų jau ir užmiršta, kad *išėivija nėra nei atgaila, nei*

ekspatriacija, nei savanoriškas tėvynės apleidimas, nei vegetacija, nei karjėra, bet tautinės pasiuntinybės tąsa, privaloma tarnyba kankinamai ir žudomai tautai ir pavergtai tėvynei. Politinės išeivijos didysis, tarp kitų, uždavinys — neleisti užmiršti ir palaidoti laisvajame pasaulyj lietuviškosios bylos. Tam reikalui panaudotinos visos priemonės: spauda, agitaciją gyvu žodžiu, mitingai, radijai, informavimas ir lenkimas Lietuvos naudai viešosios opinijos, klabenimas į parlamentus ir ministerijas. Visa tai darytina ne savo kiemeliuose, bet gyvenamų kraštų viešumose ir jų kalba. Savuose kiemeliuose reikalinga tik rikiuotis, tvarkytis, planuoti, kad mūsų išėjimas į svetimuosius būtų tvarkingas ir sėkmingas, juos suinteresuotum ir patrauktum. Visai teisingai yra pasakęs Bostono arkivyskupas Kušingas, man atsilankius pas jį su vizitu: *lei tik savų tarpe savuose salionuose svarstysite savo reikalus, tik jūs patys juos ir žinosite.* Reikia plačiai visu frontu išeiti į amerikoniškąją visuomenę su savo vargais. *Tikrasis patriotizmas yra didelė kūrybinė jėga, kuri visus tautiečius jungia, cementuoja, o ne skaldo.* Skaldantis, keliantis tarpusavius nesusipratimus ir kovas patriotizmas nėra patriotizmas, bet jo karikatūra, iškamša, žalinga fikcija save ir kitiems apgaudinėti. Sveikas patriotizmas gaivina ir stiprina. Patriotizmas, kuris džiovina ir sausina yra melas. Nepamirština, kad *tėvynė nėra sekta.*

Idealai ir savokos sumišo. Nudažėm juos tokiomis varsomis, kokios kieno akim malonesnės. Išskaptavom jų tikrą turinį ir į jų kevalą sugrūdom savo pagamintą jovalą. Išsikinkėm iš tarnybos idealui ir idealą įkinkėm į savo perkūnvežius. Važiuojam triukšmingai, bet tai tuščios statinės triukšmas: praeivius baido ir į šaligatvius veja. Triukšmas

triukšmu tesibaigia. Kelionė į tikslą nesperti, nes savieji į ratus baslius kiša, o kelia kliūtimis nuberia. Tėvynė paliko toli. Joje pasiliko ir sankcijos ir baudmės už tėvynei kenkimą ir jai daromas žalas. Teisingumo ranka nepasieks. Viešoji opinija nebaisi, o sąžinės balsas ausies nepasiekia. Išsilaisvinę iš tų « nelaisvių ir varžtų », sudarėm išėivijoj tokią būklę: tėvynėj stengėmės būti drausmingi, čia mums drausmė ir susidrausminimas — pranykęs sapnas. Tėvynėj mokėjom nustatytus mokesčius valstybės reikalams, išėivijoj sunkiai raukštydamiesi ištraukiam doleriuką Tautos Fondui Lietuvos laisvinimo reikalams, Lietuvių Bendruomenei ar Balfui. Lietuvoj ėjom naujokais į kariuomenę, čia gi sunku įsirašyt nariu į betkurią Lietuvos reikalams naudingą organizaciją. Lietuvoj rinkom Seimą ir savivaldybių organus, čia gi nenorim suprasti, kad išėivijoj mūsų valdžios pareigas išėivijos uždavinių ribose eina Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo Komitetas — VLIKas. Tėvynėj, teisingumo prisibijodami, vengėm politinio ir kultūrinio gyvenimo vadus žeminti ir purvinti, čia gi liežuviui laisvužė sušvito: šmeižk, derk — vis kasnors pasiliks žmonėse. Pašaipos mūsų išėiviško gyvenimo upeliu plaukia. Pravėrei burną, nežinai kada ją užčiaupti. Prisidėti gi prie bendrų pastangų tautos ir valstybės gerovei — nepakeliama sunkenybė, pasiryžt neįstengiama. Kas tėvynėj buvo laikoma pilietine dorybe, čia verčiama urzgimu iš po patvorio ar tuščiavidure demonstracija. Patriotizmas, aukingumas, solidarumas, atsakominguo jausmas ir kitos pilietinės dorybės buvo žmogaus vertės ir garbingumo rodiklis tėvynėje, čia gi išėivijoj jos labai dažnai yra ryškių spalvų popierio papuošalas ir tai tik išėiginėmis dienomis. Kas iš visa to Lietuvai ir tautai —

kam kvaršintis galvą... Padvelkė kapais. Mūsų išeivių dalies išsukta iš tėvynės kelio. Tokiems išeiviams tėvynė miršta, o tėvynei-tokie išeiviai.

Tačiau kokių šešėlių ir šašų bebūtų ant išeivijos kūno, politinė išeivija yra teigiamas veiksnys ir savo esimą pateisina. Bolševikai prakaituodami stengiasi politinę išeiviją paversti darbo išeivija. Pavykus—būtų didelis laimėjimas. Mes gi, atvirksčiai, darbo išeiviją turime įtraukti į politines eiles. Politinės išeivijos svarbą ir reikšmę pajuto visos tautos, kurios tokias išeivijas turėjo. Kovojo su krašto pavergėju ar su kraštui ir tautai žalingu režimu politinė išeivija yra daug nusipelnusi. Be Mazzinio ir Garibaldžio italai taip greit nebūtų laimėję savo laisvės ir susivienijimo. Be intensyvios Herceno propagandos užsienyje carų laikais žemės reforma nebūtų taip greit įvykdyta Rusijoje. Ji būtų žymiai ilgiau nutęsta. Be airių išeivių JAVėse kovos už savo tautos laisvinimą anglai nebūtų skubėję su nuolaidomis airių tautai. Pagaliau mes patys žinome iš savo praeities, kiek mūsų išeivija yra padėjusi kovoj su carizmu nepriklausomybei atgauti ir kiek ji padeda tam pačiam tikslui šiais laikais.

Mūsų jauniausioji išeivija talkinama ir stiprinama senosios, neskaitant atsimetėlių, dar vis pasigėrėtina savo ištikimybe tėvynei, kovos atkaklumu ir nenuolaidumu ir tesėjimu, nenuleidžiant rankų ligi galutino laimėjimo. Ji, išblaškyta po daugybę laisvojo pasaulio kraštų, pasilieka įstikima savo trispalvei ir neatmezgamu mazgu susirišusi su pasilikusiais šventoj tėvynės žemelėj. Ji nepasiduoda naikinamai Kremliaus ideologijai ir stato prieš ją gyvą ir dinamišką krikščioniškąją ideologiją, kuri yra kartu seniausia ir tikriausia demokratija.

VLIKą daug kas puola ir kritikuoja. Bet tai daro tie, kurie jo veiklos nežino ir žinot nenori, kurie jam stato tokių reikalavimų, kokių jokia žmogiškoji jėga šiomis sąlygomis patenkinti negalėtų. VLIKui pradėjus savo darbą išeivijoj nieks pasaulio galiūnų nenorėjo jam savo durų atidaryti. Prisiminus apie Lietuvą jie pečiais traukydavo lyg pirmu kartu būtų išgirdę apie tokį kraštą ir su nuostaba veide klausė, lyg tai būtų kokia fantastinė pasaka tik vaikams tinkama pasekti. Viurcburge JAVių okupacinėj zonoj tokios buvo jam sudarytos sąlygos, kad jis turėjo kraustyti į vaišingesnę ir mums palankesnę prancūzų zoną, kurioje buvo priimtas kaip vyriausias Lietuvos laisvinimo politinės kovos organas. Šiandien jo tesėjimo ir nenusileidimo darbo dėka Lietuva stovi visuose tarptautiniuose politiniuose organuose lygiomis su visais kitais pavergtais kraštais. Tai yra didelis laimėjimas. Tiesa, tai dar nėra laimėjimas savo tėvynei laisvės ir nepriklausomybės, bet Lietuvos klausimas įstatytas į tinkamą kelią.

Išlaisvinti savo kraštui išeivija neturi nei reikalingos kariuomenės, nei kitokios prievartos priemonės, nei suorganizuotų finansų. O kadangi normalinė politinė laisvinamoji veikla ypač iš didelės distancijos be tų priemonių yra sunkiai įmanoma, tad visai suprantamas išeivių palinkimas įieškoti tų priemonių svetimuose kraštuose. Dėl tos aplinkybės išeivijai graso svetimų agentūrų brovimosi į jos tarpą pavojus, kurios atsineša su savim ir svetimas įtakas. Svetimos gėl įtakos tai svetimi interesai, o svetimi interesai paprastai, kaip taisyklė, — savajai tautai pavojai ir skriaudos. Mūsų pirmesnių išeivių istorija tai labai gerai įrodo.

Kaikas mano, kad susidėjimas su svetimomis agentūromis esanti išdavystė. Tai netiesa. Luk dažniausia svetimų agentūrų machinacijoms pasiduoda patriotiniai sąjūdžiai ir organizacijos. Tik retais atsitikimais toks ryšys su svetimomis agentūromis gali tapti išdavystė.

Agentūros į išeivių vadovaujamus asmenis ar organus braunasi dvejopu keliu: slaptai, nepasisakydamos, kas jos ištikrųjų yra, prisidengdamos tos pačios ar kitos tautos prietelingais žmonėmis ar viešai, pasisakiusios, kas yra, pasisiūlo nustatytomis sąlygomis bendradarbiauti.

Tačiau reikia pastebėti, kad svetimos agentūros ne būtinai turi būti priešiškos iš principo mūsų tautai. Agentūra yra galingesniųjų naturalinės ekspansijos į silpnesnius reiškiny, ar toliau matančių ir gudresnių — į dezorientuotuosius. Būna tai ne tiek priešišku interesų realizavimo metodu, kiek — ne mūsų, mums svetimų. Politikoje dažniau negu kitose srityse galingesnieji panaudoja savo naudai silpnesnius. Ir juo mažiau tų silpnųjų tarpe sutinka pasipriešinimo, juo labiau pro pirštus į juos žiūri ir mažiau rūpinasi jų interesais. Bet iš to, kas pasakyta neseka dar, kad mums nereikalinga jokia pagalba ir kad jas visas turime atmesti, bet seka, kad reikia būti su jomis labai atsargiais ir jomis mažiausia pasitikėti. Kas galvoja, kad mes savo jėgomis klausimo neišspręsimė ir kad dėl to reikia prieteliškomis agentūromis pasitikėti, galvoja ne politiškai.

Agentūros būna įvairių žalingumo laipsnių. Tas žalingumas priklauso nuo to, kieno jos yra ir nuo to, kiek joms pasiduodama arba subordinuojamasi. Tačiau jos didesniame ar mažesniame laipsnyje žalingos.

Kas tad daryti? Visų pirma reikalinga *pasitikėti savomis jėgomis*. Suprantama, kad ne tik išeivių jėgomis, bet visos tautos. Kas sudaro išeivių ir jų vadovaujamų laisvinamųjų organų jėgą ir jų darbo sėkmingumą? *Moralinis ir politinis autoritetas savo tautoje ir krašte ir palankumo laimėjimas sve-timų kraštų viešoje nuomonėje*.

Kaip VLIKas išlaviravo tarp tos scilos ir charibdos? Sėkmingai ir savo tautai naudingai. Nepaisant visų pagundų, agentūros jo savo įtakon nėra paėmusios ir jis nei per nago juodymą neišsuko iš Lietuvos kelio. VLIKo didelio rūpesčio ir pastangų dėka Lietuvos byla laimėjo daug palankumo kitų kraštų viešose nuomonėse ir vyriausybėse.

VLIKas ne tik politiniais klausimais rūpinasi. Jam didelės svarbos buvo ir yra lietuviybės išlaikymas ir lietuvių kultūros kėlimas ir ugdymas. Tuo tikslu jis įkūrė Pasaulio Lietuvių Bendruomenę — PLB, kuri turės suvaidinti labai svarbų vaidmenį lietuvių išeivių tautiniame gyvenime, jei ji pati nepasistatys kliūčių savo veiklos sėkmingumui ir neiškryps iš VLIKo nustatytų jai pagrindinių nuostatų. Jai didžiausias pavojus būtų — įvedimas politikos. Jos vienintelis tikslas — tautinė kultūra.

PLB dar iš savo organizacinės stadijos nėra išėjusi, nors kaikurių paskirų kraštų ji jau veikia gana sėkmingai. Jai įsigalėjus ir neišėjus iš savo paskirties ribų, turėsime stambiają ir galingą lietuviybės stiprovę, kuri galės sėkmingiau spirtis galingoms svetimoms įtakoms. Kiekvieno išeivio pareiga PLB remti visomis savo galiomis: ir pinigais ir savo aktingu dalyvavimu jos darbuose. O darbas plačiai ir gražiai užsimotas. Jos pradėta veikla lietuvis išeivis gali tik pasidžiaugti.

Tarp senų ir naujų išėivių dėl visai suprantamų priežasčių atsirado skirtumo nuomonėse, papročiuose, pažiūrose į tautinius reikalus ir jų vertinimuose. Tokių skirtumų atsiranda visuomet tarp tos pačios tautos vaikų, kurie ilgesni laiką išgyvena skirtingose gyvenimo sąlygose ir įtakose. Tokių skirtumų atsirado tarp mūsų ir Mažosios Lietuvos ir net tarp mūsų «didlietuvių» ir vilniškių lietuvių, kurie išbuvo atskirti nuo laisvos Lietuvos tik apie 20 metų. Tokių skirtumų yra ir tarp žydų, susirinkusių iš įvairių pasaulio kraštų į Izraelį. Tokių skirtumų buvo tarp lenkų, susijungusių nepriklausomoj Lenkijoje iš rusų, vokiečių ir austrų okupacijų. Ir JAVėse susitikę nepriklausomos Lenkijos išėiviai su senąja Amerikos polonija toli gražu ne visada randa bendrą žodį. Tokie skirtumai neišvengiama blogybė. Reikia surasti jiems pašalinti tinkamų būdų ir metodų. Mūsų naujoji išėivija jų, deja, nesurado. Jie nesugebėjo iš karto prie senųjų prieiti. Norėjo vienu žodžiu juos pakelti ligi savo tautinio susipratimo lygio. To kėlimo taktika taip pat buvo geroškai ne pedagogiška. Skirtumai dar padidėjo. Jie sukliudė tai ir kitai išėivių šakai sueiti į artimesnius santykius ir į bendrąjį darbą. Tačiau, nepaisant to, naujų išėivių atsiradimas JAVių padangėj senuosius ateivius paveikė teigiamai. Lietuviybė laimėjo. Lietuviškasis darbas pagyvėjo. Tiesa, viena senosios išėivijos dalis dar iš tolo lietuviškąjį sąjūdį pasyviai stebi ir nesusigauoda, kas daryti. Bet kita jungiasi į bendrą darbą. Ypatingo dėmesio vertas yra moterų vienuolių pradėtas organizuotas lietuviškasis darbas. Jų institutas, jų susirūpinimas mūsų jaunosios kartos lietuvinimu, jų metodai ir kūryba yra pasigėrėtini. O kada-

gi vienuolių seselių rankose yra jaunosios kartos auklėjimas lietuviškų parapijų mokyklose, jų darbas lietuviybės išlaikymo srityj, lietuviams klebonams palaikant, gali duoti gražių vaisių.

Sujudo Lietuva svetimojoj. Sukruto kas gyvas: rašytojai, leidėjai, menininkai, statytojai, teatralai — vaidilos, kompozitoriai, profesionalai, senimas ir jaunimas, dvasiškiečiai ir pasauliečiai. Visi reiškiasi platesniu ar siauresniu mastu, bet reiškiasi, drąsėja ir laimi, nepaisydami visokių kliūčių — svetimos žemės sąlygų ir, deja, savųjų tautiečių dalies. Visa tai stebint auga pagrindas optimizmui. Gėris laimės. Lieuviškas laivelis, plaukdamas per audringą jūrą tarp pavojingų rėvų ir uolų, laimingai pasieks laisvės krantą.

ISEIVIJOS KLYSTKELIAI

ISEIVIJOS apžvalgą baigiau šviesiu optimizmu. Juo baigiau ne taktiniais sumetimais — praeiti užmerktomis akimis pro lietuviškojo gyvenimo skaudamas ir pavojingas žaizdas, kad nuotaikos sau ir kitiems nenumuščiau.

Tokia taktika kenksminga ir neleistina. Kas jos laikosi, žaizdų neužgydys. Jos plėsis ir virs nepagydoma gangrena. Toks ar kitoks gyvenimas, tamsus ar šviesus, malonus ar nemalonus, visa reik matyti. Užmerktų akių taktika prie gero neveda. Privaloma eiti į gyvenimą atviromis akimis, visa matyti, objektyviai vertinti ir neštis gerai dezinfekuotų tvarščių ir gydomo balzamo, jei norime išlaikyti savo išėivijos sielą ir kūną sveikus, atsparius ir gajus. Išėiviai yra kariai. Jie stovi Lietuvos reikalų sargyboj ir už juos kovoja. Besveikatis, iškrypėlis, nusiminėlis — ne karys. Ne tokie kovas laimi. Štai dėlko iš šviesaus optimizmo laukelio su tuo pat optimizmu reikalinga pasukti į mūsų gyvenimo niūrius ir debesuotus laukus. Šešėliai neprivalo mus gąsdinti, nes kas bijo šešėlių, šešėlius tegauda.

Neliesiu čia tų, kurie gyvena šviesiomis viltimis, kurie sveiko ir realaus optimizmo gaivinami, kurie objektyvių idealų pavergti, kaip tie šventi « pamišėliai », kurie storas akmenų sienas kaktomis muša ir pramuša, nepaisydami « praktiškųjų » žmonių pajuokų ir paniekų. Tai visų pranašų ir vadų likimas. Nedaugel mūsų, broliai, yra. Bet ar ne visi sunkiausi ir pavojingiausi darbai nedaugelio

pradedami? Ir didžiausia upė iš mažo šaltinėlio gema, prasi-
deda nedideliu ramiu upeliūkščiu ir virsta galinga upe,
kurios bėgimo nieks nebeužtvenks. Lietuva išgyveno savo
istorijos eigoje tiek garbės ir pažeminimo, tiek didybės
ir paniekos, tiek laimės ir kančių, pagaliau tiek kartų buvo
laidojama, kaip jokia kita pasaulyje tauta. Ir iš visų šių
nelaimių kaip lygiai ir iš priešo iškastos kapų duobės ją
išgelbėjo ne minios, bet tie pasišventėliai, kurie moka ir
nori kakta mušti storas akmenų sienas. Ir dabar tas
nedaugelis mušančių kaktomis akmenų sienas turės
išvesti lietuvius ir Lietuvą iš gyvenamos sunkios ir pavojingos būklės. Čia liesiu tik tuos, kurie iš šviesių viltingų
kelių, sąmoningai ar nesąmoningai pasuko į šešėlius ir net
į tamsybes, kurie iš kovos ir darbo baro nukreipė savo
žygius į nusikalstamą pūdančią ramybę, kurie metę gyventi
savo tėvynei ir tautiečiams, pradėjo gyventi tik sau,
savo dievu pasirinkę, šv. Povilo žodžiais tariant, savo
pilvą. Konstatuojamos kaltės skiriamos tik kaltiesiems.

Išėivijos dalis atsidūrė kryžkelėj. Jos vardas — mįnia.
Jos sąstatas labai mišrus. Jame rasi ir mažamokslių ir
akademikų, ir senų išėivių ir naujaujų, ir buvusių labai
aukštų Lietuvos pareigūnų ir pilkų artojų, ir dvasiškių
ir pasauliečių, ir krikščionių demokratų ir socialdemokratų,
ir tautininkų ir frontininkų, liaudininkų ir kitų. Juos
visus beidėjiškumas ir neatsakomumas sulydė į vieną
labai margą lydinį. Toj išėivijoje kažkas baigiasi ir kažkas
prasideda nauja. Visi ligšioliniai supratimai ir siekimai, jei
dar nevisai nušuto ir pradingo, tai pradeda reikštis jau ki-
tokioj šviesoje ir įgyja kitokio pavidalo. Kas buvo kasdieninis rūpestis, virsta tik tautinės šventės prisiminimas,

kas buvo šventa, virsta nudėvėtu ir nereikalingu balastu. Silpnanugariai nustoja savos dirvos po kojomis bei gyvenimo krypties, palūžta ir suka į klystkelius. « Visa Lietuvai » jiems jau nebeskamba taip įtikinančiai ir saistančiai, kaip skambėjo išeivijos pradžioj. Atsivežtas iš tėvynės vaizdas ir nusiteikimai blunka ir naujus idealus pasirenka. Tokie išeiviai savo troškimus koncentruoja savo nameliuose, savo doleriuose ar svaruose, savo darbovietėse, savo automobiliuose ir balduose, savo linksmuose subuvimuose ir einamose sąskaitose, o į Lietuvą pradeda žiūrėti « dėdės iš Amerikos » akimis, kuris dar laiko jai ne savo pareigas, tai bent mandagumo ar romantizmo reikalavimu pasiūsti į Lietuvą ar į Sibirą kokį siuntinėlių, Balfui numesti kokį apdėvėtą drabužį, o Tautos Fondui Lietuvai laisvinti bent kartą į metus atliekamą nuo visų jų reikalų trigrašį, kad nuramintų savo aptriūšusią sąžinę ir apsisaugotų nuo nereikalingų kalbų ir ko gero nuo laikraščio išvardinimo. Tai yra neginčijami liūdni faktai. Ie verste verčia padaryti reviziją mūsų pažiūroms į mūsų vaidmenį išeivijoje, į mūsų uždavinius ir pareigas ir rimtai pajieškoti sekmingo vaisto tai labai pavojingai išeivijos ligai gydyti. Ji yra užkrečiama ir nepadarius jai galo, gali apimti dar didesnius išeivių sluoksnius.

Išeivija pradėjo vysti. Jos kūne jau reiškiasi mursėjimas. Luodos dėmės kelia gangrenos baimę. Tos pavojingos ligos žymė — plitimas diletantizmo, lėkštumo, nudvasėjimo, neatsakingumo, nesirūpinimo tautos reikalais, nebranginimo savo kalbos. Išeivija atitrūkusi nuo savo tautos gyvenimo ir nisisukusi nuo to maisto, kuris reikalingas išlaikyti sielą tautinėj atmosferoj, susirgo tautine avitaminoze.

Kovai su ja pirmiausia reikalinga suprasti, kad tai yra liga pavojinga savo pasėkomis. Tos rūšies ligoniai laiko diletantizmą polėkiu, šviežumu ir madnumu. Jie iš savo gyvenimo praktikos pradeda braukti tautos tradicijas, pajuokti ir neigti kartų laimėjimus, tyčiotis iš praeities kūrybos ir Lietuvos valstybės ir savo tautos veiksmu. Galutiniam rezultate tarp tokių ligonių ir lietuviško gyvenimo ir Lietuvos reikalų atsiranda praraja.

Įėjusi į tas vėžes išsivija lengvai atsipalaidoja nuo lietuviškos politikos ir kultūros, nuo lietuviškos bendruomenės ir tautinių pareigų. Susitelkę prie Lietuvos laisvinimo darbo politikai «nepolitinių» politikų puolami, niekinami, ujami ir teršiami. Jie nesiskaito su jokiais padorumo dėsniais nei atsakomumo reikalavimais. Jiems jau neberūpi, ko iš to susilauks Lietuva ir lietuvių tauta. Jie nepaiso, kad vieninga politinių grupių veikla yra pagrindinis ir svarbiausias išsivijos tikslas ir pateisinimas, kad ji yra mūsų lietuviškosios bylos teisingumo manifestacija ir jos gelbėjimo bei gynimo solidaros valios reiškimas. Lietuvos laisvinimo darbas politiniame bare yra labai sunkus dėl didžiosios «politikos rinkos» sudaromų sąlygų. Tą darbą dar labiau sunkina savieji kalbamos rūšies «nepolitiniai politikai», pasipuošę garsiais titulais ir be jokių titulų. Tuo būdu politinių darbuotojų būklė išsivijoje pasidarė nepavydėtina ir sunkiai pakeliama našta. Ją gali vilkti tik tikri idealistai ir atsižadėjęliai.

Prie tos akcijos attingai dedasi ir save vadina kultūrininkais. Kultūrininkams politinis darbas—beprasmiškas «politinis šūkavimas». Jiems politikų dalyvavimas kultūriniam darbe nepageidaujamas. Jų šūkis — gana politikos.

Pradedama skelbti, kad politika neverta kultūringo žmogaus dėmesio, kaip žemos vertės darbas, nors prof. St. Šalkauskio teigimu « politika yra labai reikšminga kultūrinio darbo apraiška ». (« D r a u g a s » 1957. V. 4) Ne tik kitose tautose, bet ir lietuvių tarpe yra garsių politikų žymių savo kultūrine veikla ir nuopelnais, lygiai kaip yra garsių kultūrininkų pasižymėjusių politinio darbo bare. Kultūrininkai tai labai gerai žino. Jie sau netveria tvoros nuo politinio lauko, nes jų tarpe yra ir politinių vadų, bet politikams nenori pripažinti teisės dirbti kultūros srityse. Pykstame ir baramė chriuščiovus ir jo talkininkus, bet ar toks išėivijos elgesys nėra tiems patiems chriuščiovams talkinimas?

Kiti eina dar toliau. Besibodėdami politika, pradeda bodėtis ir savo tautine kultūra. Jiems jau kas sava — negera, o visa gera, kas yra svetima. Savo lietuviškajame gyvenime surastą šapą padaro kalnu, o svetimajame ir kalno nežiūri. Tokiems jau nebereikia lietuviško laikraščio, lietuviškos knygos, lietuviškos draugijos ir visa to, kame dar spingsi lietuviškumo žiburėlis. Jie pirmieji pasidaro mūsų tautinio gyvenimo stabdžiai ir slogučiai. Iš tos rūšies išėivių jaunimas imasi pavyzdį. Jam jau gaila laiko gaišti lietuviškai politikai ir kultūrai. Ir suprantama dėlko. Toks nusistatymas lietuviško gyvenimo atžvilgiu yra patogiausias ir pigiausias: nereik jokių pastangų, jokio pasišventimo, gal svarbiausia — jokio dolerio. Siandien jis taria gana tos lietuviškos politikos, ryt tars — gana tos lietuviškos kultūros, o poryt tars — gana, bendrai, viso lietuviškumo, nes stovi tokiam kelyj, kuris veda tiesiog prie tokios galutinės išvados.

Girdima išėivijoje balsų, kad išėivijos gyvenimas esąs fikcija, kad dėlto tuščias darbas skaldyti savo aš ir savo pastangas į du frontus — lietuviškąjį ir naujai priimto ar priimsimo pilietybės to krašto, kuriame apsigyvenama. Tai isteriška išvada. Kad išėivijos gyvenimas, kaip ir kiekvienas kitas nepilnas gyvenimas, kaip pvz. — kalėjime, ligoninėje, stovykloje, turi tam tikro fiktyvumo, tai tiesa, nes ir išėivijos gyvenimas yra nepilnas nei individualiniai, nei visuomeniniai. Žmogus gi yra sutvertas pilnam gyvenimui. To pilnumo todėl siekia nepaisydamas, kokios sąlygos jam tą gyvenimą aprėžė. Nedaug rasime žmonių, kurie išleisti iš kalėjimo savanoriai į jį grįžtų. Iš savo praktikos gerai žinome, kaip veržėmės išsprukti iš Vokietijos stovyklų. Sveikas žmogus į ligonines neina. Normalus žmogus visur ir visada jieško pilno gyvenimo ir dėlto kovoja visomis išgalėmis. Tad jisdami savo išėivišką gyvenimą nepilnu, turime siekti jo pilnumo. Gyvenimo pilnatis pasiekama tik savo laisvajame krašte. Tad išėivijos vyriausias tikslas ne kapituliacija, ne savanoriškas nutautimas, ne susilieėjimas su atsitiktinai susitiktą dėl tėvynės ištikusios nelaimės tauta, bet atkakli ir nenuilstama kova sunormalinti savo gyvenimą, nusikratyti slegiančią mus fikciją — atsikovoti savo tėvynei laisvę. Kapituliantiškas nusiteikimas rodo žmogaus silpnumą, palūžimą, savo žmojiškos vertės pažėminimą.

Išėiviui trys keliai pasilieka: nutautimo, grįžimo pavergton tėvynėn ir ištesėjimo. Pirmas kelias — lauzėjimas prigimties ir moralės reikalavimų. Antras kelias reiškia rezignaciją ir nusigrįžimą nuo to tikslo, kuris skirta

išeivijai pasiekti. Grižti į pavergtąją tėvynę — nėra heroizmas, nėra idėjos pasiekimas, bet kapituliacija okupantui, jo smurto pripažinimas. Tauraus lietuvių patrioto tėra vienas kelias — ištesėti ir tikėti ne dėl oportunistų, ne dėl patogumo, ir ne dėl šventos ramybės, bet dėl savo šventos pareigos atlikimo.

Gimtosios kalbos grynumas yra labai svarbus reikalas. Tai svarbus tautinės kultūros sveikumo ir grynumo veiksnys. *Gimtoji kalba yra mūsų tėvynė.* Kas gina savo kalbą, vaidina tokį pat vaidmenį, kokį vaidina karys, gindamas savo tėvynę nuo priešo. Kas numarina savo kalbą savyje ir savo šeimoj, numarina ir tėvynę. Būna išimčių, bet jos labai retos. Toms išimtims reikalingos ypatingos sąlygos. Bendrą taisyklę paremia mūsų praeitis. Mūsų praeitis rodo, kad pamiršę savo kalbą tampa savo tėvynės priešai. Mūsų išeiviai, nepaisant kuriame krašte apsigyvena, be jokių skrupulų ir sąžinės graužimo savo gimtąją kalbą negailestingai leidžia užuomarštin. Pirmas įrodymas — nežmoniškas jos teršimas svetimybėmis.

Gražu ir naudinga mokėti daug svetimų kalbų, bet didelė gėda savo gimtosios kalbos nemokėti. Klausant daugelio mūsų išeivių kalbos gaunamas įspūdis, kad jiems lietuvių kalba yra lyg atmatų duobė, į kurią meta visokius svetimų kalbų graužtukus ir sudaro biaurų jovalą. Sunkiau savo kalbos įžeisti ir paniekinti negalima. Ir taip elgiasi ne tik tie, kurie po 40 — 50 metų gyvena išeivijoje, kurie apleido Lietuvos žemelę sunkiausiaisiais laikais, kurie iš Lietuvos išvyko beraščiais ar mažamoksliais, kuriems ir Lietuva buvo tik « krajus » ir lietuvių sunkiai skyrė nuo « palioko ». Tiems dar galima surasti šio tokio pateisinimo. Bet į tuos jau nebe klystkelius, bet

šunkelius pasuko ir nepriklausomo gyvenimo žiedas, trukšmingiausi urapatriotai, kurie prie kiekvieno stiklužėlio priesaikavo kraują pralieti už tėvynę ir kurie dar angliškai lemtai neišmoke, jau savąją «pamiršo» ir suteršė, kaip aršiausias jos priešas, nors Lietuvoj aukštas vietas buvo užėmę ir ją valdė iš aukštų sostų, turėdami pilnus lovius gardaus ir gausaus ėdalo, savo garbei ir naudai.

Kun. A. Juška skundžiasi, kad «nevienas Lietuvoj gimęs ir aukštus mokslus baigęs numoja ranka į lietuviybės išlaikymo dalykus. O kiek visa tai kainavo mūsų gimtajam kraštui?... Yra tokių eilinių, kurie net tėvų gimtojo krašto nėra matę, o tiek darbuojasi lietuviybės palaikymui»... Kun. Juška apie tokius aukšto mokslo Lietuvos inteligentus rašo, kad «neberanda reikalo savo vaikus leisti į lietuvišką mokyklą, nebekalba su jais lietuviškai, nebesidomi visu tuo, kas lietuviška»... Ne vienas Juška tokiais reiškiniais nusiskundžia. Kiekviena lituanistinė mokykla tokių faktų skelbia. Spauda jais mirga. Tai mūsų tremties juodi lapai. Nesistebiu, kad jautresni tautiečiai kietesniu žodžiu prieš tokius mūsų išėiviško gyvenimo skaudulius užreagoja.

«Ką gi tada tenka manyti apie žmogų, kuris užuot mokėsis savosios kalbos, renkasi verčiau mokytis eilę svetimųjų, arba savąją mokėdamas, sąmoningai vengia jaja kalbėti? Negalim kitaip manyti, kaip kad toks žmogus yra pasigailėjimo vertas kultūrinis neūžauga», rašo «Tėvynės Sarge» (1949 m. 3—4 Nr.) kun. dr. J. Vaškas, kuris nepriklauso tiems laimingiesiems, kurie Lietuvoj augo, brendo, mokslus sėmė ir savo tėvynės meilę ten ugdė. Jis JAVėse gimė, augo, gyveno ir dabar tebegyvena.

«Žmogus, tęsia jisai, kuris gėdisi būti tuo, kuo Dievas jį sukūrė, nėra vertas būti tuo, kuo yra. Kas santykiuose su savaisiais savo tautybės nepareiškia, kalba nesąmoningai, yra tik nepilnai išsiauklėjęs. Kas sąmoningai, bet dėl klaidingo principo — yra dar pamokintinas ignorantas..., o kas sąmoningai tik dėl bet kurios priežasties — yra pasmerktinas išsigimėlis ».

Skaudūs, bet teisingi žodžiai. Kun. A. Juška lygiai apie tokius nutaustančius ar jau nutautusius kietai kalba. «Kiekvienas sveikas žmogus didžiuojasi savo kilme, rašo jisai. Jei kas ją paniekina, vargu tokį galima sveiku laikyti. Tokiam jau reikalingas psichiatras.» (« Draugas » 1957. 9. 16.)

Reikia sutikti, kad tokių iškrypėlių iš tautinio kelio psichika yra netvarkoj. Bet nemanau, kad čia psichiatras galėtų surasti reikalingą vaistą jiems pagydyti. Tautybės ir tėvynės meilė—moralės ir religijos sritis. Jiems tad gelbėti reikalingas kunigas su visomis jo gautomis iš kunigystės sakramento priemonėmis. Tai kunigo ganytojavimo pareiga jais labai rimtai susirūpinti. Jautresnius gali dar paveikti viešosios opinijos spaudimas. L. Bendruomenė tą viešąją opinią pasirengusi panaudoti. « Draugas » (1957. 9. 11) skelbia, kad JAVių L. Bendruomenės taryba paskutiniame savo suvažiavime Čikagoje nusprendė viešai skelbti tų asmenų pavardes, kurie laisvosios Lietuvos laikais baigė mokslus tėvynėje ir buvo ėję aukštas pareigas, o šiandien savų vaikų neleidžia į lietuviškas mokyklas. Vadinasi — gėdos stulpas. Pelnytas. Tik nesuprantu, kodėl prie jo norima rišti tik dalis išlietuvių. Naujausieji išeiviai visi pakankamai buvo sąmoningi

tautiečiai ir visi lygiai yra atsakingi už savo veiksmus, tad turėtų būti visiems ir tas pats baismės straipsnis taikomas.

Antras dar skaudesnis ir pavojingesnis reiškinys — stumimas gimtosios kalbos iš savo šeimyninės pastogės. Normalinėse sąlygose gyvenant keturi veiksniai palaiko tautybę ir tėvynės meilę ugdo: šeima, mokykla, bažnyčia ir aplinka. Svetimam krašte atsидūrus tos sąlygos prarandamos. Iš tų keturių veiksnių pasilieka tik viena — šeima. *Šeima išėivijoj yra vienintelė lietuvybės šventykla*. Ji turi atstot visus kitus veiksnius ir nugalēt visas tautinę dvasią alinančias priežastis. Jei šeima apsileis ar sąmoningai pasuks į klystkelius, lietuvybei nebepasiliks jokios atsparos ir tautinės mirties dalgis nušienaus visa, kas lietuviška, be jokio sunkumo ir kliūčių. Lietuviškų mokyklų išėivijoj nebeturime. Parapinės mokyklos su valandos ar pusvalandžio lituanistika nutautimo nesustabdys, nei lietuvių kalbos neišmokys. Svarbesnis dalykas yra šeštadienio ar vargo mokyklos. Jos mūsų grumtynėse su nutautimo pavojum vaidina labai svarbų vaidmenį. Jos palaikytinos visomis priemonėmis. Sąmoningi ir susirūpinę Lietuvos ir lietuvybės likimu išėiviai toms mokykloms skiria daug dėmesio ir rūpesnių. Jų daug yra pristeigta. Jos daug laimi lietuvybei ir lietuviškiems reikalams. Tačiau šiaudadūšiai išėiviai tas mokyklas ignoruoja ir savo vaikų į jas neleidžia. Jos surenka nedidelį išėivių vaikų nuošimtį. Viena pvz. lietuvių katalikų parapija turi apie 7000 narių, o vargo mokykla turi vos 50 mokinių. Toks pat vaizdas visose to tipo mokyklose. Antra, tokia mokykla nėra normali mokykla. Kelios šeštadienio valandos

vargiai gali atsverti kelių dienų svetimos dvasios mokyklos padarytą lietuvybei nenaudingą įtaką. Tad vargo mokykla gali būti tik šeimos pagelbininkė. Dėlto šeima savo vienintelės ir svarbiausios lietuvybės saugotojos ir ugdytojos vaidmens nenustoja.

Vieno Amerikos universiteto profesorius psichologas ir gvildenamo klausimo žinovas dr. J. Pikūnas paklaustas žurnalisto apie psichologinius momentus, kurie yra reikšmingi vaiko tautiškumo ugdyme, tokią nuomonę pareiškė: « Vaikas yra daugeliu atžvilgių tėvų elgsenos ir jausmų atspindys, taigi ir tautiniu. Kasdieniniai motinos ir tėvo tautinio įsisamoninimo reiškiniai žodžiu ir pavyzdžiu yra vaikų pasisavinami, vienok pilnai lietuvybės požymių plėtotei mokyklos talka yra būtina. » (« Draugo » priedas, 1957. X. 19)

Turėdami vienintelę lietuvybės stiprovę — šeimą, privalome ją saugot kaip akies lėlytę. O tačiau jau ir lietuviškoje spaudoje pasirodo reikalavimų įsileisti į ją šalia lietuvių kalbos ir svetimąją. Šeimos uždavinys sunkus, bet jis atlikti galimas. Tikėjimas, meilė ir valia stebuklus daro. Ypatingai kenksmingos mišrios šeimos. Mišri šeima—lietuvybei kapas.

Kalbos ir bendrai tautinės kultūros tyras, gaivinantis, stiprinantis ir palaikas jų gyvybę šaltinis yra gimtąja kalba spausdintas žodis — laikraštis ir knyga. Ir dėlto — neginčijama tiesa, kad *knygynas, skaitykla, archyvas, laikraštis ir knyga tai Lietuva lentynose, spintose, dėžėse ar palėpėse*. Kas neskaito savo laikraščio ir knygos, siaurina ir gniaužia lietuviškos spaudos gyvenimą ir plėšia ją,

kaip caro laikų žandaras, iš kitu norinčių ją skaityt rankų, nes mažės skaitytojai, mažės rašytojai ir leidėjai, kol galų gale visuomenė pasiliks be savos spaudos ir tuo būdu bus užakintas ne tik lietuvių kalbos, bet ir tautinės kultūros gyvybės šaltinis. Ir šiandien jau retas išeivių laikraštis išsilaiko iš savo skaitytojų prenumeratorių. Jų didžiuma priversta jieškotis visuomenės paramos. Dar blogiau yra su knygynais. Didžiulis Niujorkas turėjo vieną nedidelį knygynėlį, kuriame dar buvo galima knyga nusipirkti, bet likvidavosi, ar teisingiau pasakius, likvidavo tie tautiečiai, kurie paskelbė lietuviškai spaudai boikotą.

Mūsų kūrėjai, gyvendami nepaprastai sunkiose gyvenimo ir kūrimo sąlygose, savo kūrybinio darbo nenutraukia. Tautinė kūryba nesilpsta. Kūrėjai rodo didvyriško pasišventimo. Tai kelia nusistebėjimo ir pasigėrėjimo. Šiuo atžvilgiu mūsų tautinės kultūros kūrėjai prilygsta draudžiamųjų laikų lietuviškos kultūros kūrėjams. Meno parodos — dažnas reiškinyš. Jos mirgėte mirga naujais paveikslais. Džiaugiasi ne tik lietuviškoji, bet ir svetimoji akis. Lietuviškasis menas pelnė svetimtaučių tinkamo įvertinimo. Rašytojai rašo, nemažindami savo plunksnos tempo. Lietuviškos knygos kiek nori, tik vargas... pirkėjai sumažėjo ir dar vis juntamai mažta. Kažkoks sustingimas, stagnacija, mūsų spaudai aversija apnyko mūsų skaitytojus. Mokslo knyga jau nebeeina. Grožinė literatūra dar rinkos turi, bet ir ji siaurėja ir raukiasi. Jei knygos rinka ir toliau siaurės, gali mūsų kultūrą ištikti skaudi nelaimė. Jaunoji rašytojų karta gali persimesti į svetimą rinką, o senesnioji, jei ir pasiliks ištikima savajai kalbai, tai nerašys. Tuo būdu galim susilaukti naujų Mickevičių,

Odinčių, Milašių, Baltrušaičių ir visos eilės kitų tolygių, iškritusių iš mūsų kultūros ugdytojų eilių. Jais gėrėsis kiti, bet mus tiek tešildys, kiek lietuviškų milžinų šešėliai. Tokia nauda tauta negyvens. Jei rašytojas prie savo raštų išleidimo turi primokėti ar rankraščius pūdyti savo spintoj, jei leidėjas negali išrinkti iš išleistos knygos net spaustuvės išlaidų, dėlko leidėjų skaičius skaudžiai mažėja, tai mūsų tautinei kultūrai išėivijoj negali linksmai šypsotis ateitis.

Kas gi manyti apie tuos mūsų išėivius, kurie uždarė savo duris lietuviškam spausdintam žodžiui? Nei pateisinimo, nei gero žodžio jiems rasti negalima. Jie yra pikti lietuviybės stabdžiai ir laidotojai, bei Dievo valios laužytojai. Tauta, kalba, tautinė kultūra yra Dievo plane įrašyta, tėvynės meilė — prigimties ir Dievo įsakyta. Tad kas kėsinasi prieš Dievo valią ir Jo įsakymus šioj srityj, yra šventvagis. Dar daugiau, savo kalbos ir tautinės kultūros stabdytojai ir naikintojai yra kenkėjai ir mūsų krašto politinei ateičiai, nes kokia gi kraštui be kultūros ir savos kalbos laisvės ateitis? Tuo būdu jie tampa savai tėvynei ir politiniai nusikaltėliai.

Nusilietūvine savo sielas išėiviai yra nuosėklūs ir traukiasi visais frontais iš lietuviybės lauko. Jiems jau gėda kalbėti lietuviškai viešumoj, kad nepasirodytu svetimtaučiams ne šio krašto žmonėmis, svetimšaliais. Jiems kliūva ir lietuviški vardai bei pavardės, todėl Vytautai virsta Viliais, Stasiai — Stenliais, Juozai — Džiovais, Kaziai — Čarliais, Marijos — Merėmis ir tt. Nutautimo eigos žinovai tvirtina, kad vardų nutautinimas esąs nutautimo pradžia. Kiek rasime išėivių, kurie ir savo pavardė-

mis nusipurtė ir pasipuošė svetimomis, kaip tos varnos povo plunksnomis. Kita kalba dėl senųjų išeivių, kurie nemokėjo savo teisių apginti, o dažnai ir dėl baimės prieš savo norą turėjo sutikti su jiems primetama svetima pavarde. O jas jiems metė daug kas — ir fabriko bosas, ir pradžios mokyklos mokytojas, ir kambario nuomotojas. Rašė tokias pavardes, kokios jiems patiko, kokios lengviau buvo ištartti. Užrašė ir pasiliko. Turim senųjų išeivių tarpe visokių Jankovski, Višnievski, Diškevič, ir daug kitų panašių. Tos pavardės paimtos amerikiečių iš rusiškų pasų. Drąsesnieji ir sąmoningesnieji tautiečiai ir tada sugebėjo savo lietuviškas pavardes apginti ir palikti lietuviškas galūnes. Bet negalima suprasti ir pateisinti naujųjų išeivių, kurie savo noru sąmoningai atsižada savo lietuviškų pavardžių ir pasipuošia svetimomis angliškomis. Tai aiškus iš anksto suplanuotas pasitraukimas iš savo tautos. Vienas tokių paklaustas, kodėl atsižadėjo savo lietuviškos pavardės, kaip nieku dėtas atsakė: tarp amerikiečių noriu būti amerikietis, o kai sugrįšiu Lietuvon, susigražinsiu savo seną pavardę. Labai lengvas galvojimo mechanizmas. Iš tokių prisitaikėlių nesidžiaugs Amerika, nesidžiaugs ir Lietuva.

Žmogaus pavardė yra labai rimtas dalykas. Jis ateina į pasaulį ne kaip pilkas, be turinio ir spalvos niekieno padaras — res nullius. Naujagimis nėra kažkokia abstrakcinė būtybė. Jis yra aiškiai žinomų tėvų vaikas, žinomos valstybės pitietis, vienos tautos narys, žmogus surištas su viena žeme, jos istorija ir tt. Jis iš karto atskira grandimi įjungiamas į žmonijos milžinišką grandinę, bet ne kaipo anoniminis, be turinio ir priklausomybės narys, o

kaip turįs visas žmogaus visuomenines žymes. Jis atsi-
neša į pasaulį ir savo paskirtį ir Dievo mintį, kurią savo
gyvenime turės realizuoti ir kuri turi būti jo gyvenimo
pasiuntinybė. Žmogus gema ne tik žmogum, bet kartu
mūsų atveju ir lietuviu su tikra pavarde. Pavardei gauti
nereikalinga jokių apeigų, kaip vardui gauti, nei pripa-
žinimų, nei jokių organų sprendimų. Kaip žmogiškumas,
taip lygiai ir pavardė — Dievo ir prigimties sutvarkymo
neatjungiamo nuo žmogaus dovana. Lietuviui pavardė
tai nerašytas tautinis pasas. Žmogus save gerbiaš tos
pavardės nemeta ir nekaitalioja, kaip koks dabita savo
pirštinaites. Nutautinti savo pavardę reiškia atsižadėti savo
tautinės esmės, išsibraukti iš tos tautinės bendruomenės,
prie kurios ji priskyrė pačios gimimo apystovos. Atsižadėti
savo pavardės reiškia išplėšti savo širdį ir pakeisti ją sve-
tima. Dėlto visai suprantama, kodėl keitimo pavardžių
organų atstovai dažnai klausia norinčių jas pakeisti, ar
nėra padarę kokio kriminalo, nusikalstamo darbo, kad
nori prisidengti svetima pavarde ir primena tokio keitimo
nugarbingumą ir žemumą. Štai dėlko apdairūs ir rūpes-
tingi lietuviai leisdami savo dukrele į marčias žiūrėjo
ne tik į ūkį ir į būsimąjį žentą, bet ir į giminę, pavar-
dę, kokia praeitis po ja slepiasi, kad nebūtų gėdos duk-
relei nešioti naujai prisiimtos pavardės. Neliečiant gyvųjų
ar netolimos praeities pavyzdžių, priminsiu iš senesnės
mūsų istorijos pavardes. Vienaip yra vertinama dar ir
šiandien negarbingai pragarsėjusio Čičinsko pavardė ir
visai kitaip žinomo Zemaičių seniūno Kiškio ar garsaus
karvedžio Černeckio. Tad savo tautinės pavardės iškei-
timas į svetimšališką yra ne tik negarbingas darbas,

bet ir etiškai smerktinas. Nudžiugino keli atvirkšti faktai: keli čia gimę ir auge lietuviai su nutautintomis pavardėmis jas oficialiu keliu atlietuvino. Tai graži pamoka mūsų naujiems ateiviams, kuriems savas lietuviškas veidas jau nepakeliamas. Čia neliečiau pavardžių atlietuvavimo ar sulietuvavimo klausimo.

Prie tos pačios klausimų rūšies priklauso ir moterų pavardžių vyrinimas. Lietuvių kalba turi moterims ir mergaitėms kitokias pavardžių galūnes. To reikalauja ir lietuvių kalbos dvasia ir gramatikos nuostatai. Sutikta spaudoj, tokia suvyrinta moters pavardė, sukelia nejaukia reakcija ir norą padaryti redakcijai pagrįstą priekaištą dėl savos kalbos nebranginimo ir darymo. Nelaiku miręs lietuvis patriotas Vincas Kairys tokį visai teisingą žodį tarė redaktoriams: « Ypač reikėtų gulti spaudos kalbą. Juk spauda dabar gal pagrindinis šaltinis neprarast savos kalbos. Kokiais kas sumetimais — vis pavartome jos puslapius. Tad kibit redaktoriams į karčius: lūžk, trūk, bet padoriai rašyk, broleli ». (« Draugas » 1957. VII, 6 priedas) Tegu svetimi oficialūs organai rašo kaip nori. Bet mes — lietuvis su lietuviu — turim kalbėti tik lietuviškai ir lietuviškai tarti savo pavardes bei vardus. Rusai caro laikais taip pat negailestingai kaitaliojo ir žalojo mūsų pavardes ir vietovardžius. Buv. ministeris Jokantas rusų buvo užrašytas Jakontov, buv. ministeris Šimkus rusų buvo padarytas Šimkovu, Mažeikiai perkrikštyti Muravjovu. Bet tai pasiliko tik rusų raštuose. Lietuviai žinojo tik Jokantą, Šimką, Mažeikius ir kit. Lietuviai nesidavė ir šioj srityj rusinami. Tas kelias turi būti mūsų dabartinis išėivijos kelias. Senų lietuvių išėivijų

spauda savo kalbą labai patobulino ir išlygino. Ji atsižadėjo nemaža seniau įprastų dalykų, kurie nesiderino su lietuvių kalbos dvasia. Manau, jau geras laikas mesti ir šį nevykusį moters pavardės vyrinimo paprotį. Spauda paseks skaitytojai ir bus vienas žygis padarytas mūsų kalbos švarinimo srityj. Mes Lietuvoj nemėginom lietuvinti svetimtaučių ir svetimšalių vardų ir pavardžių. Niekur neteko matyti, kad kokios tautos žmonės pakliuvę gyventi į svetimą kraštą, reformuotų savo pavardes ir vardus pagal to krašto kalbos dvasią. Kodėl mes turim daryti išimtį savo kalbos sąskaiton? Atrodo, kad mes linkę vaduotis nepateisinamu posakiu: « Kad ir nežmoniška, bi tik kitoniška ». Laikas pasukt iš tų klystkelių į lietuviškuosius kelius.

Visa tai daroma savu noru, savais išrokavimais, nors tie nusilietuvinimo žygiai ir mėginama teisinti kaikuriais praktiškais patogumais ar nepatogumais. Bet tie pasiteisinimai yra labai nykūs ir menkaverčiai. Kurie pasuka į tokius klystkelius, gyvena lygiai taip, kaip ir tie, kurie nenusilietuvino, ir išlaiko savo tautinę sąžinę nepažeista.

Iš oficialių įstaigų nėra jokių reikalavimų, jokių spaudimų išeiviams susilieti su šio krašto žmonėmis, kalba ir papročiais. Organizuojant L. Bendruomenę JAVėse, susidūriau su nemažais sunkumais. Buvo priešingi jai ir kaikurie lietuvių organizacinio gyvenimo vadai. Jie įrodinėjo, kad bendruomenė turinti organizacinių ryšių su kitais kraštais, tad padarys sunkumų bendruomenės veikėjams. Būdamas su kitais reikalais Valstybės Departamente vieną pareigūną užkalbinau šiuo reikalu. Atsakymas buvo trumpas ir aiškus: jokių suvaržymų ir jokių

kliudymų tokiam klausimui nėra. Kliudoma tik tokios organizacijos, kurios nerimą ir pavojų kraštui sudaro. Ateivis gali ir anglų kalbos nesimokyti, jei manytų, kad su savąja čia galės išgyventi.

Iš oficialių įstaigų turime kitokių įrodymų. Jos dažnai kliudo savo pavardes ir tautybę keisti, sugėdindamos savo prašytojus. Prieš kokį laiką vienas lenkas Kanadoje prašė atitinkamą ministerį leisti jam pakeisti lenkišką pavardę į anglišką. Ministeris ne tik leidimo nedavė, bet ir pamokė, kaip negražu savo tėvų pavardę keisti ir kad tuomi daroma savo tautai skriauda. Niujorke vienas naujas ateivis jau apsirūpinęs šio krašto pilietybe man pasakojo, kad keli nauji piliečiai paprašė jų pavardes pakeisti. Pareigūnas smarkiai kamantinėjo to pakeitimo priežastis. Kurie pareiškę, kad norį savo nevisai lietuviškas pavardes suljetuvinti, tie leidimą gavo. Leidimo negavo, kurie pareiškė noro savo pavardes nutautinti. Šia proga pareigūnas pamokė, kaip reikalinga, ypač svetur gyvenant, išlaikyti savo tautos charakterį ir veidą.

Savo gyvenime teko daug sunkių pergyvenimų išgyventi, bet sunkiausią teko išgyventi gavus Regensburge 1944 m. liepos m. 28 d. šaukimą stoti į vokiečių kariuomenę. Tuo metu buvau geštapo internuotas ir laikomas asmeniu be pilietybės (staatenlos). O svetima kariuomenė tai tik svetima uniforma ir svetimų interesų gynimas. Kariuomenė neliečia tautinės sąžinės gelmių ir esminio santykio su savo tėvyne. Visai kitokis svetimos pilietybės klausimas. Ji jau gerokai pakeičia santykį su tėvyne ir stipresniais ryšiais sujungia su lig šiol buvusiu svetimu kraštu. Dėl to tauriems patriotams svetima pilietybė —

sunkus klausimas. Sąlygų verčiamas ją priimti turi išgyventi sunkią tragediją. Didysis poetas Adomas Mickevičius, 1830-1 išeivis taip rašė savo broliui Pranciškui: « Gal pavyks išsirūpinti profesoriaus vietą be svetimos pilietybės priėmimo, nes *man kažkaip gaila, kad ir formaliai nustoti buvus lietuviu ir nemiela tapti prancūzu.* » O jo sūnus Vladas apie savo tėvą taip rašė: « Mickevičiui buvo skirta net išviršiniai neprarasti savo tautybės. » (Dz. Polski. Londonas, Mickevičiaus metai.) Dar būdamas Vokietijoje gavau eilę laiškų su klausimais, kas daryti su svetima pilietybe — priimt ar nepriimt. Kiti guodėsi, kad, besiantinant pilietybės priėmimo laikui, iš rūpesčio miego nustoję, apetitą praradę. Ir aš juos visai suprantu. Tokie žmonės neatsižadėtų savo pilietybės, jei jų nespautų kietos gyvenimo aplinkybės. Tokiems žmonėms svetimas pasas tėvynės meilės nenuslopina. Blogiau su tais, kurie laukdami svetimo paso jau pradeda iš lietuviško kelio sukti. Vienas naujasis ateivis, gyvenęs artimame mieste, pasipasakojo, kad netrukus jam reikėsia išeit iš lietuviškų organizacijų, nes turėsiąs priimti svetimą pilietybę. Tokių yra daug. Jiems svetimas pasas—lietuvybei ir Lietuvai kapas. Viėni jų iš nežinojimo tokias išvadas daro, kiti visai sąmoningai. Siems paskutiniems naujas pasas tai gera proga išslysti iš lietuviškos visuomenės ir nususukti nuo visų lietuviškų reikalų. Tad šia proga pravers susipažinti su JAVių oficialaus pareigūno nuomone apie visus palieštus klausimus.

1956 m. sausio 16 d. Čikagoje Aukštesniojo teismo rūmuose 308 iš įvairių kraštų ateiviams suteikė JAVių pilietybę teisėjas L. Igoe. Ta proga teisėjas naujiems

piliečiams pasakė kalbą, kurios kaikurias mintis čia paduosiu. Jos bus naudingos žinoti mums visiems naujiems išeiviams, o ypač tiems, kurie iš naujos pilietybės daro klaidingas išvadas ir nori pasidaryti iš pirmos dienos geresniais amerikiečiais už pačius amerikiečius ir net už oficialiuosius pareigūnus ir nusikratyti paskutines lietuvių dulkės, jei dar tokių buvo pasilikę.

Aš jums patiems prašant, sako teisėjas Igoe, atpalaiduju nuo priklausomybės senajam kraštui. Prašėt laisva valia. Keisti pilietybę nieks jus nevertė. *Momentas skaudus*, bet ne tragiškas. Daugeliui gali kilti klausimas: ar galima kartu mylėti du kraštus — naujajį ir senajį: ar nepakenks gero amerikiečio vardui, jei mylėsit savo gimtojo krašto kalbą, papročius, tradicijas, jei dainuosit patys ir raginsit savo vaikus, jaunimą dainuoti liaudies dainas, šokti tautinius šokius; ar bus pateisinama ir nedraudžiama dirbti buvusio krašto laisvės atstatymui, ūkio ir pramonės pakėlimui ir sudarymo geresnio gyvenimo sąlygų to krašto žmonėms. Visi JAVių piliečių darbai, kurie prisideda prie kitų kraštų gerovės, kultūros ir mokslo bei technikos pažangos pakėlimo, yra geri, skatinami ir remiami. Jie neprieštarauja konstitucijai ir kitiems įstatymams. Kaip teisingumo atstovas sakau, kad jūs galite mylėti senuosius kraštus, kovoti už jų laisvę, kalbėti gimtąja kalba, laikytis papročių, priklausyti prie visų organizacijų, kurių tikslai yra kultūringi, geri ir naudingi plačioms žmonių masėms. Komunistinėms ir kitokioms subversyvinėms organizacijoms neleidžiama priklausyti. Ameriką reikia mylėti, pratintis prie jos tradicijų, bet *ne tokiu kvailu uolumu, kad visko išsižadėtum, kas žmogui brangu, prigimta,*

pamilti ir iš kartų į kartą buvo perduodama. Pagrindinė mūsų kalba anglų. Ją reikia mokėti, kad galėtumėt dirbti ir reikalus atlikti. Patys nepamirškite savo gimtosios kalbos, mokykit jos ir savo vaikus, nes kalbų mokėjimas rodo žmogaus pažangumą, kultūringumą ir atskleidžia tuos kultūros lobius, kurie surašyti svetimomis kalbomis. («Draugas 1956. II. 2.)

Tokius pat reikalavimus šiuo klausimu stato mums ir Bažnyčia. «Prigimtine teise turime mylėti, gerbti ir klausyti savo kilmės tėvynę. Kilmės tėvynei visada priklauso meilė. Kai teisėtai priimama kitos valstybės pilietybė, tai jai priklauso klusnumas politiniuose ir ekonominiuose dalykuose. Tačiau visada būtų negarbinga savo tėvynę užmiršti, arba kuo nors jai kenkti bei daryti, kas darytų biau-raus jos išsiginimo arba išdavimo įspūdį. Kurie taip pasielgia, teisingai vadinami negarbingu tėvynės išdavikų vardu».(Fan-fani. Manuale theoretico — practicum Theologiae Moralis. Roma. 1950 m. III tomas 381 pusl.) Kitas teologas F. Cegi-elka moko, kad « kiekvienas žmogus gimdamas gavo iš Dievo, tėvų ir tautos, kurioje gimė, savo tėvynę. Todėl žmogus savo valia negali keisti savo tėvynės, lygiai taip, kaip negali keisti savo motinos. Negalima visai pateisinti tėvų, kurie gimstantiems svetur vaikams nesudarė sąlygų pamilti savo tėvų žemės».(Mistyka ojczyzny. Paryžius. 1946 m. 33 p.)

Tėvynės meilę įsako prigimties įstatymas ir ketvirtasis Dievo įsakymas ir dėlto « mūsų pareiga mylėti tėvynę », rašo popiežius Leonas XIII (Enc. Sapientiae christianae). Manau, kad tėvynės meilės ir jos atžvilgiu pareigų klausimai geros valios žmonėms turi būti aiškūs.

Mūsų išėivijos dalies pasukimas į tokius klystkelius yra ligi ašarų skaudi tragedija. Ten Lietuvoj bolševikai naikina visas mūsų tautines vertybes, o pasilikusius tautiečius naikina fiziniai. Čia gi laisvajame pasaulyje mes patys niekieno neverčiami ir neprievartaujami atliekame bolševikų vykdomas žudynes. Savo tautines vertybes savanoriškai keičiame į svetimas ir žudome lietuviškumą. Chriuščiovo talkininkais pasidarėme ir lenktyniaujame su juo — katras greičiau. Ten mus žudo svetimi viso pasaulio žinomi raudoni korikai, čia gi mes patys savo rankomis kariamės. Kiek liko iš to miliono mūsų išėivių IAVėse? Kiek naujausių išėivių širdžių dar gyvena Lietuvos vargais ir remia jos išlaisvinimą bei lietuvybės išlaikymą? Australijoje jau 25 % lietuvių išėivių abejingi Lietuvos reikalams. («Darbininkas» 1957. IX. 17.) IAVių statistikos neteko matyti, bet, manau, čia nepalyginamai daugiau. Kodėl? Todėl, kad čia išėiviai gyvena patogiau ir turtingiau. O kur turtai, ten ir širdis. Šio krašto lietuvių išėivių žinovai pasakoja, kad turtingieji mažiausia remia lietuviškuosius reikalus. Musteikis «E. Lietuvyj» (1957 I. 31) konstatuoja, kad su išėivių įsikūrimu svečiose šalyse, su materialiniu stiprėjimu pradeda didėti ir nutautėjimo pavojus. Iš mūsų geriausia įsikūrusių profesionalų draugijų tik inžinierių ir architektų sąjunga savo įnašais rimtai paremdavo Lietuvos laisvinimo bylą. Taip pat pasakytina ir apie paskirus asmenis.

Prof. K. Pakštas pasakoja, kad «prof. St. Salkauskas matė tris didžiausius Lietuvos priešus: bolševikus, nacius ir suburžuazėjusius lietuvius. Šis pastarasis priešas dar tada Pakštui nebuves aiškus, bet jis paaiškėjo dabar

atvykus naujiems ateiviams Amerikon. Nemaža naujų ateivių dalis čia jau spėjo ar baigia buržuazėti, t. y. Lietuvos idealą jau iškeitė į pinigų idealą. Žydai krauna pinigus dvasiniam tikslui — juos aukoja Izraeliui. Lietuviai pinigų nesigaili tik asmeniniams malonumams. Jie lenktyniauja pasigyrimais, kas kiek kokiuose kurortuose per vasarą išleido. Jau kiekviena bendruomenė turi inteligentų, kurių aukojančių sąrašuose nematyti. Jie ir vaikų nutautėjimu nesirūpina». (« Draugas » 1957. IX. 9) Pinigų tiems reikalams neturi. Nevienas jų naiviai aiškinasi, kodėl negalys mokėti nei Tautos Fondui, nei Bendruomenei solidarumo mokesčio: vienas naujausios laidos automobilį nusipirkęs, kitas naujus baldus įsigijęs. Tiems žmonėms automobilis ar minkštas fotelis nustelbė Lietuvą. Tų žmonių namuose dažnai rasi prabangiai įrengtą barą ar bent pilną spintą prašmatniausių gėrimų, bet veltui jieškosi knygų spintos, bergždžiai maldausi bent doleruko tautos reikalams.

Balfo darbuotojai nusiskundžia, kad jo « darbui lėšos darosi vis daugiau ribotos, negausios. Ne tik mažiau aukojama, bet vis mažiau ir rinkėjų gaunama. Aukos drastiškai sumažėjusios, nors jo darbas darosi platesnis ir svaresnis. Jo ranka jau siekia tremtinius Sibire bei skubios pagalbos reikalinguosius Lietuvoje. (« Draugas » 1957. IX. 9) Kaip greit tie nelaimingieji užmiršo savo neseną praeitį, kai skursdami vokiečių stovyklose, kaip kokio išganymo, laukė Balfo siuntinėlio ir kaip piktai nusiskųsdavo savo pažįstamais ar giminėmis, kurie nepasiskubindavo jiems amerikoniškų dovanų atsiųsti. Jau šiandien aptaukėjusioms smegenims sunku suprasti, kad sibiruose mūsų broliai kenčia ir už mus, kad jie tėvynės

kankiniai ir savo kančiomis, krauju ir mirtimi grindžia kelią į laisvę.

Šimetinis L. Bendruomenės tarybos suvažiavimas nedrįso savo pajamų sąmaton įtraukti 10.000 dol., nes nesurado jokios galimybės tiek surinkti solidarumo mokesnio. Turėtų 7000 narių skaičius šiais metais sumažės, nes daugelis nesumokėjo kuklaus nario mokesnio. VLIKas dėl lėšų stokos savo veiklą turėjo sumažinti ligi minimumo. O juk tos dvi organizacijos yra Lietuvai ir lietuviams gyvybinės reikšmės. Pirmoji stovi lietuviybės ir tautinės kultūros sargyboje, antroji — veda sunkią kovą už Lietuvos laisvę. Bet tai nejudina mūsų nutaustančios išėivijos.

Tik naujausių ateivių turime visame laisvajame pasaulyje apie 50.000. Jie aukodami metams abiem minėtoms organizacijoms bent po 5 dolerius nuo galvos, jos daug stambių naudingų darbų galėtų atlikti. Nuo tokios aukos nenukentėtų nei aukotojų automobiliai, nei foteliai, nei barai, nei savaitiniai baliukai, kurie kaikiurių moterų prisipažinimu kainuoja ligi 50 dol., o Lietuvai ir lietuvių bei daug padėtų laimėti.

Tai va į kokius klystkelius suka mūsų išėivių dalis. Sunku pasakyti, kaip didelė ta dalis, bet ji nemaža. Bijau, kad ji nebūtų didesnė už tą lietuviškai gyvą dalį, kuri dar gyvena Lietuva ir jai dirba. Atrodo lyg koks piktybinis amaras būtų kritęs ant lietuviškos išėivijos ir paraližuoja jo lietuviško gyvenimo svarbiuosius centrus, paversdamas juos Lietuvai lavonais.

«Jie nekuria ir nebesinaudoja tautinėmis, kultūrinėmis vertybėmis. Tokie «ne keno žmonės» neduos tautos reikalams nė sudilusio skatiko. Nėra iš jų naudos ir šio

krašto visuomenei. Ir tie mirusieji nabašninkai neguli kur nors grabe, o gyvena mūsų tarpe. Ie, norėdami patenkinti save, stengiasi užkrėsti ir sveikąją visuomenės dalį. Jų stengiamasi suniekinti visa, kas kuriama, dirbama lietuviškąja prasme (« Užuolankos. 1957. VII — VIII nr. Iš « Draugo » tų pačių metų spalio 17 d.). Išeivija susirgo sunkia ir pavojinga liga. Ziūrėti į ją pro pirštus negalima. Ji reik gydyti. Bet ligai gydyti reikalinga surasti jos šaknis ir priežastis. Kokios gi yra tos išėivijos tautinio smukimo priežastys? Išėivijos tikslo ir savo išėiviškų pareigų nežinojimas bei tėvynės meilės atšalimas, patriotizmo išgaravimas, svarbiausia gi — moralės kritimas.

Patriotizmas tai ne filosofinė sistema, kurią žmonės vienodo inteligentiškumo ir moralinio lygio gali priimti ar atmesti. Patriotizmas tai moralinis asmens santykis su savo visuomene, tauta ir savo tėvyne. Asmens, pasiekę tam tikro moralinio lygio, to santykio atmesti negali. Ta tiesa privalu žinoti kiekvienam išėiviui. Jo atmetimas būtų ar moralės smukimo ar moralinio nesubrendimo įrodymas. Kai pradeda išėivių moralė dilti ir klupti, pradeda kartu dilti ir smukti tėvynės meilė. Šitie du veiksniai tarpusavy surišti neatmezgamai. Tai supranta ir žino ir blaivesnieji laicistai, kurių idealas duoti pasauliui tvarką be Dievo. « Lietuvos žinių » 109 nr. žinomas savo nuopelnais Lietuvai a. a. prof. gydytojas Bagdonas, duodamas istorinę medžiagą « Iš varpūninkų veiklos », cituoja prieškariniame « Varpe » (1889 m. 4 nr.) tokią pareikštą mintį apie bažnyčią: « Tai ji vienintelė Lietuvoje, prilaikanti šiek tiek dorybę tarp tamsesnių mūsų brolių... Lietuvystė ir katalikystė, ypač rusiškoje Lietuvoje, labai

arti tarp savęs surišti. Prašalinkime tik katalikystę, tai pražudysim lietuvių». (« Tiesos Kelias. » 1940 m. birž. m. 342 pusl.) Tuo gi tarpu daugelis tos pačios krypties žmonių argumentuoja savo pasitraukimą nuo religijos tariamu Bažnyčios nepalankumu tautybei ir patriotizmui. S. Sužiedėlis visai teisingai atsako tokiems argumentuotojams. « Katalikų Bažnyčia, rašo jis, tautybę ir tikėjimą suderina, tik patys žmonės sustato vieną prieš antrą, ir ne tam, kad savo tautai pasitarnautų, bet kad savo tikėjimą savo įgeidžiams palenktų. » (Kunigas Jonas nuo Kryžiaus. 121 — 2 pusl.) Aš pasakyčiau, kad ir derinti nereikia, nes patriotizmas yra apimtas katalikiškos moralės sistemos; jis kaip krikščioniškoji dorybė tos pačios moralės įpareigojamas tikintiesiems.

Normaliniame gyvenime tauta sukuria jėgą valstybės pavidale. Tuomet valstybė nustato savo nariams pilietines pareigas, kurios yra privalomos net tiems, kurie nenori pripažinti nei jos nustatytų pareigų, nei pačios valstybės. Mes išėiviai savo valstybės neturime ir dėlto juo toliau, juo daugiau susilaukiame tokių tautiečių, kurie atsisako tarnauti savo tėvynei ir suka svetimais keliais. Neturėdami valstybinių sankcijų ir nesiskaitydami su moralinėmis sankcijomis ir viešosios nuomonės spaudimais, išėivių dalis pasuko į aiškų savo tautos atsižadėjimą. Toks greitas atšalimas ir nukrypimas į nutautimą parodo, kad tie žmonės jau Lietuvoj buvo nutautę, tik lietuviško gardaus valgio šaukštas, gal dar ir viešoji nuomonė juos vertė lietuviško kailio su panieka nemesti. Tokie žmonės ant nutautusios galvos dar mūvėjo lietuvišką kepurę. Reikėjo tik mažo svetimo vėjelio pūstelėjimo ir

kepurė nusirito. Ir pasiliko žmogus su tokia siela, kokią jau senai turėjo. Lietuviška patriotinė išeivija tai pastebėjusi nusigando ir aiktėlėjo, bet pasukęs į nutautimo kelią išeivis drąsiai nuėjo savo pasirinktu klystkeliu net nesustojęs ir neatkreipęs dėmesio, kas įvyko. Dvasios kontrolę jis jau senai prarado. Jo nejaudina ir tai, kad žmogus atkritęs nuo savo tautos, atsižadėjęs pildyti jos atžvilgiu pareigas yra vertas paniekos, yra be pareigos nuojautos, parsidavėlis, žmogus prekė, traša kitoms tautoms augti ir tarpti.

Tauta yra moralinė samprata. Priklausymas tautai yra moralinė pareiga, sąžinės klausimas. Norint tad apsaugoti lietuvius išeivius nuo nutautimo, jį sustabdyti, o to turim ne tik norėti, bet ir veikti, nes nuo to priklausys ir ateities laisvos Lietuvos veidas ir vertė, turim organizuoti kryžiaus karą prieš tokį tautinį abejingumą su aiškiomis tautinės mirties žymėmis. Bet kuo kariaut ir kaip laimėt? Čia ir glūdi visas sunkumas ir painumas. Kaip gali išeiviai žmonių moralinius griuvėsius pakeist žmonėmis, politikuojančius — « nepolitikus » — realiais ir pozityviais politikais, kultūrininkų griuvėsius — kūrybiniais kultūrininkais, psichinius griuvėsius — sveikais individualais? Kaip padaryti iš visa to kažką naudinga ir būtent — ką?

Pirmiausia nesivaizduokime, kad stebuklą padarysime. Ir todėl neplanuokime nei utopijų, nei siekime nepasiekiamo, bet ir rankų nenuleiskime bei nežaiskime skepticizmu. Nepasieksime viso, laimėsime dalį. Ir tai bus gera. Šiandien mums svarbu ir brangu turėti kovos bare kiekvieną lietuviškąją galvą.

Mūsų veikimo kelias tokis — pirmiausia turim patys gerai įsisąmoninti ir kitus įsąmoninti: 1. kas yra mūsų visų lietuvių išeivių bendras gėris ir kaip suderinti mūsų asmeninius tikslus su bendraisiais. 2. kaip savo asmeninius tikslus realizuoti tokiu būdu, kad tikrai, konkrečiai ir pozityviai sukurtumėm čia išeivijoje lietuvišką tikrovę ir 3. kaip atstatyti išeiviuose smunkančią moralę.

IŠEIVIJOS TIKSLAI IR UZDAVINIAI

MOSU visų išeivių bendras *tikslas ir bendras gėris* — *laisva nepriklausoma Lietuva*. Bet Lietuva ne kaip frazė ar obalsis, bet Lietuva kaip gyvas turinys. Be Lietuvos būsimame niekis, nenaudinga atplaiša. Lietuvą turim atstatyti stiprią, teisingą, demokratinę, moraliniai švarią ir visiems gyventojams mylinčią motiną su jos lietuviška kultūra ir tradicijomis. Tam tikslui pasiekti turime sukurti išeivijoj iš atplaišų gyvą lietuvišką, gerai organizuotą, stiprią dvasią ir kovingą nuotaiką išeivių bendruomenę. Be jos nesurasime pilnumoj savo asmeninių tikslų, nes žmogus negali gyventi normaliai atitrauktas nuo savo natūralios aplinkos — tautos.

Dėlto mūsų individualus veikimas nėra ir nebus pilnas, kol neapims bemūsų individualių tikslų ir bendrojo visuomeninio ir tautinio tikslo. Bet čia yra viena būtina sąlyga — tas bendras visuomeninis ir tautinis tikslas turi būti suderintas su metafiziniu žmogaus tikslu — *tobulintis Dievo tarnyboje pagal Jo įstatymą*.

Jeigu taip suprasime savo lietuviškuosius tikslus išeivijoj ir jei pasiryšime juos realizuoti savo individualiniame ir sutelktiniame gyvenime, tai tos lietuviškos, gyvos visuomenės sukūrimo programa taip atrodys:

1. Sukurti iš tautos išeiviškų atplaišų gyvą lietuvišką organizmą,
2. tam organizmui suteikti pilnos žmogiškos ir tautinės kultūrinės vertės, tesiant ir vystant išeivijoje savo kultūrą, kuri yra kartu ir krikščioniška kultūra,
3. kiekvieną tos visuomenės narį išauklėt sąmoningu lietuviu patriotu su stipriu moralinio gyvenimo pagrindu ir gyvu tikėjimu, pasiryžusiu pirmoj vietoj statyti Lietuvos laisvę ir gerovę, o savąją — tik antroj,
4. išauklėti reikalingų veiklių kūrybinių veikėjų ir specialistų, kurie galės dirbti laisvosios Lietuvos atstatymo darbą kiekvienoje srityje,
5. įdiegti ne tik naujam, bet ir senesniai išeiviui pareigos jausmą grįžti į išlaisvintą tėvynę ir
6. remti visomis išgalėmis VLIKą, PLB ir ALŲ.

Kaip dabar sutvarkyti mūsų konkrečią individualinę veiklą, kad mūsų asmeniniai tikslai galėtų derintis ir jungtis šioje nustatytos veiklos programoje?

Dviem keliais. Pirmas — mūsų pačių moralinis atgimimas ir susistiprinimas. Antras — rimtas, išsamus ir gilus išstudijavimas ir supratimas Lietuvos tikslų bei reikalų ir formavimas savų politinių, visuomeninių ir profesinių idėjų tokiu būdu, kad jos būtų naudingos ir kiekvienam asmeniui ir visai Lietuvos bylai.

Moralinis atgimimas tai nėra tik principų atstatymas, tai ne tik nusidėjimų klausimas, bet žymiai platesnis ir sunkesnis. Moralinio atgimimo pareiga apima ir mūsų psichikos ir individualumo atstatymą. Koku būdu tai

galima atsiekti? Gyvenimu suderintu su natūraliais reikalavimais, kuriuos mums stato mūsų žmogiška prigimtis, gyvenimas pagal mūsų nuosavą krikščionišką kultūrą. Su lietuviais reikia gyventi tik lietuviškai ir krikščioniškai. Taip gyvendami vienkart statysime išeivių gyvą lietuvišką kūną ir patys save stiprinsim ir moraliniai ir psichiniai. Toks mūsų moralinio atgimimo kelias.

Toks mūsų proto darbas ir savęs perstatymas ir tobulinimas lietuviškumo plėtimo ir gilinimo kryptimi tai ne tik politikavimas ir priklausymas įvairių rūšių organizacijoms, bet yra kartu rimtas susiinteresavimas Lietuvos istorija, geografija, ekonomija, kultūra, civilizacija ir dabarties jos būkle ir reikalais, tai savo protinės vertės ir savo katalikiško ir lietuviško veikimo ir moralės stiprinimo darbas.

Išeiviams reikalinga gerai suprasti savo vidaus negalias. Reik suprasti, kad tik būdami normalūs žmonės galėsime būti geras lietuviais ir geras katalikais, kad tik lietuviškoj šeimoj galime būti normalūs, kad tik lietuviškos kultūros ir politikos darbe galime būti kultūringi, kad tik katalikybėj galime būti pilnaverčiai, kad tik visų įtempimas gali padėti mums nugalėti visas kliūtis, kurios telkiasi prie kiekvieno klausimo ir uždavinio slenkščio ir kad tik tai gali išgelbėti išeiviją nuo subyrėjimo, nuo paskendimo svetimose bangose ir virtimo dulkėmis, trąša, kurios daugiausia reikalingos išauginti svetimtaučių kartai su lietuviškomis pavardėmis. Bet kokia iš to bus nauda Lietuvai?

Jei tas darbas pavyks, jei išliksime moraliai sveiki ir dvasiniai tobuli bei tautiniai stiprūs, savo išeiviams

skirtų tikslų pasieksime ir Lietuvą atstatysime tokią, kokią mes norėsime.

Lietuva bus tokia, kokie bus lietuviai, pirmoj gi eilėj — kokie būsime mes išeiviai. Išeivių vaidmenį statau pirmoj eilėj, nes jie turi geresnes sąlygas išsaugoti savo religines ir tautines vertybes. Jas praras tik tie, kurie to nori ir kuriem tos vertybės pasidarė nebeaktualios. Kitaip yra su pasilikusiais Lietuvoj tautiečiais. Jiems pasiliko tik bažnyčia ir parapija, bet ir jų veikimas pasigailėtinaai aprėžtas. Visų jų gyvenamoji atmosfera apnuodinta bedievybe, nors tuo tarpu dar juose tikėjimas yra gyvas ir dažnai stačiai herojiškai reiškiamas. Pasilikę tėvynėj taip pat, nepaisant visų sunkumų, gerai saugoja savo tautinį veidą ir sielą. Dėl to dar mes galime būti ramūs. Ir tame klausime ne mes galime būti jų teisėjais, bet jie mūsų. Tačiau į ateitį mes turime žiūrėti blaiviai ir neapsigaudinėti svajomis. Bolševikai savo įtakos, ypač į jaunimą, daro. Mes tą įtaką pajusime sugrižę. Daugelyje sričių mums bus sunku su jais susiprasti. Tik geras išeivių religinis, moralinis ir tautinis išsilaikymas ir užsigrūdinimas duos mums galimybės paliktus bolševikų pėdsakus atsverti.

Šiandien viso pasaulio žmogus yra daugiau ar mažiau dezorientuotas. Juo labiau esame dezorientuoti mes lietuviai išeiviai. Lietuvis išeivis išmuštas iš normalinių gyvenimo vėžių, deklasuotas, išrautas iš gimtosios dirvos, mestas į svetimus pasaulius, pritrenktas svetimų gyvenimo sąlygų ir aplinkos, gyvena chaosą ir paines. Lietuvą turės atstatyti tokie pat dezorientuoti tautiečiai, kaip ir mes. Tad mūsų pareiga pirmiausia patiems tinkamai

susiorientuoti, kad galėtumėm sveikai suorientuoti tuos, kurie su mumis ją statys.

Norime atstatyti katalikišką Lietuvą. Ką tai reiškia? Kaip tai padaryti? Kada ir iš ko?

Iš ko? Iš mūsų pačių. Lietuva tai žemė, kultūra ir žmonės. Žemė apgyvendinta žmonių, kultūra yra žmonėse, tad ją reiks atstatyti iš žmonių ir iš žemės. Bet mes esame griuvésiai ir Lietuva yra griuvésiuose. Tad Lietuvą teks atstatyti iš griuvésių. Tas Lietuvos nugriuvésinimas teks varyti dviem kryptimis — iš vienos pusės fizine ir technicine, o iš kitos — dvasine. Išeiviams teks pasiimti ypatingai tas antrasis — dvasinis nugriuvésinimas. Jei tai pavyks išeiviams atlikti, jų bus svarbesnis nuopelnas savo tėvynei ir savo tautai, negu kaimų, miestų, bažnyčių, ūkių ir fabrių atstatymas. Šituo teigimu atsakoma ir į klausimą — kada. Dabar. Ilgiems apmąstymams ir kontempliacijoms laiko neturime. Lietuje ir vėjuose griuvésiai galutinai subyrės. Jei jų nepakeisime gelžbetonu, jie nesugražinamai išnyks.

Katalikiškos Lietuvos atstatymas nebus lengvas. Kokia gali būti Lietuva? Pirmiausia ji gali būti komunistinė ar nekomunistinė. Jei būtų nekomunistinė, tai gali būti dar labai įvairi. Apsistosiu ant dviejų galimybių: katalikiška ir Europos suprasta prasme laicistinė, vadinasi — materialistinė, tariamai reliqijai abejinga, o iš tikrųjų antikatalikiška, tik antikatalikiška kitokiu būdu, negu komunizmas. Bažnyčią laicistinė Lietuva spaus, bet spaus pirštiniuotomis rankomis: savo įstatymais ir administracija, savo pajuokomis, pašaipomis, ignoravimais ir nutylėjimais. Kraujo vengs, bet

sieks to paties, ko sieks bolševizmas, tik be kraujo ir gal be fizinio teroro.

Atsidūrėme vakarų pasaulyje. Jis yra tik tam tikrame laipsnyje krikščioniškas. Gyva katalikybė — nedidelė sala. Gyvename įvairiaspalvėse protestantiškose visuomenėse, kuriose viešpatauja religinis indiferentizmas. Jungtinės Amerikos Valstybės kūrėsi masoniškose ideologijos įtakoj. Jų viešojo gyvenimo stilius ir auklėjimas susiformavo, tiesa, ne išimtinai, bet žymioj dalyj pagal masonišką pasaulėžiūrą. Amerikonizmas yra be religinių pamatų, arba, daugjų daugiausia, išaugęs iš praskiestos krikščionybės. Tikrai krikščionybei, t. y. katalikybei jis yra nepalankus, tačiau jame yra vieno Dievo pradų, kuriuos atnešė protestantizmas. Tų visuomenių idealas — materialinė gerovė, pinigai, technikos pažanga, o jų filosofija — agnosticizmas. Tokių žmonių turėjome ir mes dar prieš Lietuvos nelaimes. Jie gyvendami minėtų visuomenių įtakoj savo turėtas pažiūras dar daugiau subrandins ir sukietins, o kiti jomis naujai užsikrės. Ta aplinka neišvengiamai veikia ir mūsų katalikišką jaunimą ir bendrai visą, didesniame ar mažesniame laipsnyje, katalikišką išeiviją. Šių žmonių būsimosios išlaisvintosios Lietuvos idealai bus Anglijos, Amerikos, Prancūzijos kopija ar imitacija. Suprantama, tai bus tik blogesnės rūšies, nes kopija visada išeina blogesnė už originalą.

Kaip tai atrodo lietuviui katalikui, kuris gyvena dar nepažeista lietuviška tradicija, civilizacija ir dvasia?

Ir šioj ir anoj geležinės uždangos pusėj vyksta kova už tautos sielą — ar atgims Lietuva krikščioniška dvasia, ar ta dvasia bus sugriauta, krikščioniškoji civilizacija

sunaikinta, o ant Bažnyčios ir religijos griuvėsių pakils naujas pasaulis — ateistinis, bedieviškas. Tiesa, abejose geležinės uždangos pusėse kovojama dėl tų idealų. Ta kova skiriasi tik formomis, bet ne esme. Jos esmė ir ten ir čia ta pati. Čia turime laisvę, bet yra ir daugiau pavojų, nes katalikų dalis tos laisvės užliūliuota lengvai neįtantamai pasiduoda nublukinama. Ten laisvės nėra, bet už tai katalikai yra budresni, geriau žino, iš kurios pusės ateina pavojus ir jam yra atsparesni. Ten katalikai sunkia kova ir kančiomis tos laisvės sau išsiveržia, ginasi nuo puolikų stipriausioje tvirtovėje, kokia yra žmogaus siela ir tokiose tvirtovėse, kaip šeima, kaip visuomenė, kaip tauta.

Iš visų pavergtų tautų Lietuva katalikišku požiūriu yra vienlytiškiausia. Gaunamomis žiniomis lietuviškos sielos bolševizmas palaužti lig šiol neįstengia ir savo tvirtovių lietuvis priešui neužleidžia, nors po kiekvieno puolimo tokių ar kitokių žymių ant jų palieka.

Labai svarbus klausimas kuo baigsis ta aršioji kova, kitaip tariant — kokia išnirs Lietuva iš po bolševizmo griuvėsių. Ar ji išnirs viso savo gyvojo tikėjimo šviesoje ir galybėje, kokia dabar reiškiasi Aušros Vartų gatvelėje, savo bažnyčiose ir gyvenamuose namuose, vorkutų stovyklose ir Sibiro plotuose, ar Lietuva kuri, tiesa, dar lankys bažnyčias ir procesijas, bet netikės nei Dievu, nei Jo mokslu ir savo veiksmus kreips ton pusėn, kad Lietuvoj pasiliktų mažiau krikščionybės pėdsakų.

Tas faktas mums reikalinga įsisąmoninti: už Lietuvos sielą kovoja trys skirtingos armijos — bolševikai, įvairiaspalviai laicistai — liberalai ir katalikai. Ta kova vedama ne

tik okupuotoje Lietuvoje, bet ir išėivių tarpe laisvuose kraštuose. Ta kova nėra rami ir švelni, o kaikurių srovių — kieta ir beatodairinė.

Rengiamos įvairiaspalvės armijos Lietuvai užlieti. Tegu. Mes katalikai neprivalome jiems nei pavydėti, nei kliudyt, nebent galėtumėm iš jų pasimokyti jų uolumo ir pasišventimo savo idealams siekti ir vykdyti. Visos partijos, stovinčios ant Lietuvos nepriklausomybės pagrindo, Lietuvą myli. Tiesa, ta meilė nevienoda. Jos skiriasi ir savo tikslais ir savo turiniu. Kiekviena tokia grupė tik dėl Lietuvos meilės stengiasi savo tėvynę kitokiais dažais nudažyti. Kuri jų daugiau savo siekiamiems idealams pasišvęs, ta kovą laimės ir jos spalvos bus išlaisvintoji Lietuva. Mes katalikai be įtempto darbo, be didelio pasišventimo tos kovos nelaimėsime. Tad ne tiek privalome žiūrėti į kitus, kiek į save: ką dabar darome ir ką turim padaryti čia išėivijoj.

Meilių skirtumas duoda pagrindo tarpusavėms kovoms, kurios savo galutina paseka kenkia visų mylimai Lietuvai. Todėl šiais sunkiais ir pavojingais laikais tas visas skirtingas Lietuvos meiles turim sutirpinti Lietuvos reikalų katile ir sulieti į vieną visagalinčią, į galingą ir laiminčią jėgą, kuri yra būtina sąlyga laisvei atgauti.

Demokratinėj Lietuvoj visos patriotinės grupės turi teisės gyventi pagal savo tikėjimus ir ideologijas. Jei mums pavyks atstatyti katalikišką Lietuvą, joje nepritruks vietos ir laisvos veiklos kitaip manantiems ir tikintiems. Savo tarpusavius santykius norime tvarkyti teisingumu, paremtu taikingu bendradarbiavimu — skirti kiekvienam, kas jam priklauso.

Aš čia daugiausia kreipiu dėmesio į katalikus, nes jie išėivijoje nepanaudoja visų savo turimų nemažų pajėgų ir savo reikalams ginti ir rengtis darbams Lietuvoje, nors ko-voje už Lietuvos išlaisvinimą iš raudonojo okupanto rodo pasigrožėtino darbo ir susirūpinimo. Gal tas katalikų jėgų sukcentravimas Lietuvos laisvinimo darbe atitraukia juos nuo katalikiško organizacinio darbo, kuris bus labai reikalingas išlaisvintoje Lietuvoje. O gal jie užliūliuoti Kristaus pažado, kad pragaro vartai nenugalėsia Bažnyčios, savo jėgas blaško kitur ir ramiai snūduriuodami į savo pozicijas be mūšio leidžia brautis idėjos priešui.

Ne be pagrindo popiežius Pijus X teigia, kad « mūsų laikais daugiau negu betkada blogųjų žmonių galios paslaptis glūdi gerųjų žmonių bailume ir silpnybėje, o šėtono galios paslaptis — katalikų patogioje tinginystėje. Jeigu paklausčiau dieviškąjį išganytoją, iš kur tos žaizdos Tavo rankose, atsakymą tokį beabejo gaučiau — gavau jas namuose tų, kurie mane mylėjo. Sužeidė mane mano prieteliai, kurie nieko nepadarė, kad mane apgintų ir kurie kiekviena proga tapdavo mano priešų tiesioginiais ar netiesioginiais pagelbininkais. » Tokia taktika nenuves mus į katalikišką Lietuvą. Iš visos tos apžvalgos katalikai išėiviai kol dar ne per vėlu turi pasidaryti reikiamų išvadų ir sprendimų katalikiškos veiklos srityje. Išėivių stiprybė ir laimėjimas katalikybėje, tad ir katalikiškus kelius jiems reikalinga pasirinkti rengiant kelionę į tėvynę. Iš klystkelių laikas jau pasukt į tikrus ir rimtus kelius.

Katalikybė traktuoja žmogų tokiu, koku jis yra ir koku privalo būti, o ne kažkokia abstraktine idealia esybe, gyvenančia kažkur žvaigždynuose, bet konkrečia.

netobula, gyvenančia pagal savo prigimtį ir savo natūralinę aplinkoj. Ieškodami išeities iš šių dienų pasaulio kataklizmo, tokia katalikybe galima drąsiai atsiremti, nes ji nurodo konkretų kelią ir priemones mums, kaip žmonėms. Lietuvai ir pasauliui. Ji duoda sintezę mūsų troškimams įgyvendinti. 1831 metų išeivis zanavykas J. Kaisevičius, vaidinęs anuometinės išeivijos tarpe svarbų vaidmenį, tokius reikalavimus statė išeiviams: išeivis turi būti tobulas pilnutinis žmogus. Pilnu, tobulu ir išmintingu žmogiškumu greičiau pavyks pasiekti ir politinių tikslų — išsikovoti savo tėvynei vietą laisvų kraštų tarpe. Kaisevičius buvo priešingas pigiam ir triukšmingam urapatriotizmui, kurio šūkis buvo — ryt trauksime į tėvynę. Tas šūkis ryt dienai nustelbia šią dieną. Kas gyvena tik ryt dienos žygiuote, pamiršta šią dieną, o ji tada protiniai ir moraliai menkėja ir visais atžvilgiais sūsta.

Pagal Kaisevičių išeiviai turi tokį tikslą: kovoti už tėvynės laisvę ir savo kultūros išlaikymą. Bet kad išeivijos darbas būtų sėkmingas ir kad tikslai būtų lengviau pasiekti, išeiviai vienkart turi dėti rimtų pastangų sukurti geresnį kataliko tipą, geresnį žmogaus tipą — laisvą, sąmoningą, tobulą, kritišką ir pilnutinį — geresnį negu buvo prieš apleisdamas savo tėvynę. *Išeivijoj esama tam, kad išeivis negrižtų į Lietuvą tokis, kokis iš jos yra išvykęs. Į ją reikalinga grįžti geresniais, tobulesniais ir ištikimesniais lietuviškam reikalui, lietuviškai tikrovei ir savo Bažnyčiai, kuri gali mums patiekti tiek geriausių priemonių savo išeiviškiems reikalams atlikti ir tikslams pasiekti.*

Pasakyta amžina tiesa. Kas buvo gera ir tiko anais laikais, pasilieka gera ir mūsų laikams. Žudomai tautai

reikia kurti reikalingiausią ir brangiausią vertybę — *tobulą žmogų*.

«Gilus ir ryškus tikėjimas gaivina dvasią», sako kard. J. Pizzardo. Šis tikėjimas atneš pergalę ir lietuviams, kurie dabar kenčia ir kovoja prieš negailestingą ir žiaurią bedievių priespaudą.

« Jei lietuviai išėivijoj, tęsia kardinolas, Vakaruose pasiliko ištikimi savo religiniams ir tautiniams idealams yra dėlto, kad jie išlaikė savo tvirtą tikėjimą bei savo gražias tautines tradicijas. Tačiau ir jiems gresia pavojus įpulti į modernaus žmogaus klaidas, sudedant visas viltis į techniką ir grynai žmogišką išmintį bei sugebėjimus. Linkim, kad šios klaidos nerastų derlingos dirvos išėivijoj esančių lietuvių širdyse ».

Mūsų spaudoj ir laikraščiuose susirinkimuose retai ir nedrąsiai mano dabar liečiamu klausimu kalbama, lyg tai būtų mažai aktualus ir mažareikšmis dalykas. Tuo gi tarpu tikėjimas ir moralė yra viso gyvenimo pagrindas. Jis yra pagrindas ir laimėjimo laidas ir mūsų išėivijoj, kovojant už Lietuvos laisvę. Kur išnyksta moralė — nebe karys. Su kariu praradusiu moralę jokio rimtesnio kovos žygio nepadarysi. Mūsų karo žygis su Maskva labai sunkus ir gali tęstis ilgesnį laiką. Laimėti tai kovai reikalinga apsišarvuoti stipriu moralės šarvu.

Kijauskas ne be reikalo skundžiasi, kad « mūsų kalbose ir raštuose mirgėte mirga žodžiai apie lietuviybės išlaikymą, sudarinėjamos valdybos ir tarybos lietuviybės išlaikymo problemoms nagrinėti, tik, regis, visi bijo atvirai ir drąsiai užsiminti apie katalikybės išlaikymą, niekas nenori atviromis akimis pažvelgti į tas problemas, aplinkybes

ir naujas sąlygas, kurias gyvenimas iškelia tikėjimui išlaikyti. Mes manome, kad reikia didžių pastangų, veiklos ir rūpesčio lietuvybei išlaikyti, o mūsų katalikybė, katalikiškai tikėjimas jau savaime išsilaikys.

«Ar mūsų ir kitų tautų istorija nepaliūdi, kad išblesus religiniam židiniui prigęsta ir tautinis aukuras? Vaidilutės, kurios atsisako aukoti Dievui, nebeateina nė apeigoms, skirtoms pagerbti tautos didvyrių». («Ateitis» 1956. III. nr. 3)

Religijos ir moralės ryšys su tautiniais siekimais yra labai ankštas. Jis yra neatmezgamas. Tautiniai idealai su tėvynės meile gauna stiprybės ir gyvybės iš religijos ir moralės šaltinių. Atjungus juos nuo tų šaltinių arba degeneruosis, arba sunyks.

Katalikybės pozicija yra integrali. Negalima būti kataliku neturint kartu katalikų religijos, moralės ir katalikiškos pasaulėžiūros. Visa tai nevisuomet pas žmogų yra vienodo stiprumo ir jį tai nevienodo kreipiama dėmesio. Išėivijoj gerokai nusilpo tikėjimas, gyvenama didelė moralinė krizė ir pasaulėžiūra pradeda svyruoti ir nebevaidinti daugeliui kiek reikšmingesnio vaidmens. Kaikurie net yra palinkę pasaulėžiūrą stumti iš tokių sričių, kurioms pasaulėžiūra yra pagrindas ir kuri teikia joms charakterį ir vertę. Labai svarbus dalykas yra religijos intelektualinis pagilinimas ir jos pažinimo plėtimas, bet nepalyginamai svarbesnis yra mūsų laikais moralės stiprinimas. Mūsų tėvai — protėviai ir trumpo katekizmo tik pagrindus žinojo, o tačiau savo morale buvo iškilę labai aukštai. Jie tik savo aukštos moralės dėka išlaikė ir lietuvybę ir apsigynė nuo prievarta grūdomos pravoslavijos. Savo moralės dėka jie gyvendami nepalyginamai sunkesnėse sąlygose, negu

kad mes gyvenam šiuo metu išėivijoje, išlaikė tas tautines jėgas, kurios privedė mus prie nepriklausomybės.

Tas moralines jėgas ir mes nūdieniai išėiviai turim kaupti, ugdyti ir stiprinti. Moralinis atsigaivinimas ir susistiprinimas yra vienas mūsų išėivių pagrindinių uždavinių. Religinis ir moralinis momentas žmogaus gyvenime yra vyriausias gyvenimo tikslas. Mano gi gvildenamam klausime tai yra labai svarbios reikšmės nusiteikimas, pagrindinė priemonė Lietuvos išlaisvinimo tikslui pasiekti. Todėl išėivija turi būti mums lyg rekolekcijų namai, kurie išėiviams tos moralės sekmingai gali suteikti.

Lygiai taip pat įvertino krikščioniškosios moralės reikšmę išėivijai ir 1950 m. 12—13 d. VLIKo sušaukta švietėjų, kultūrininkų ir visuomenininkų konferencija Vokietijoje. Jos rezoliucijos tuo reikalu taip kalba:

1. Siekiant padaryti tėvynei, tautai ir tautiškumui lietuvių išėivių meilę sąmoningesnę ir tvirtesnę, privalu įsąmoninti savo tautiečiams krikščioniškąją doktriną tėvynės, tautos ir tautiškumo klausimais.

2. Krikščioniškoji moralė, ypač šeimos moralė, tautai ir tautybei palaikyti yra viena iš pagrindinių atramų, todėl privalu ją skleisti ir visomis priemonėmis palaikyti.

Visi, visur ir visada turime tam tikrų pareigų savo tautos ir savo tėvynės atžvilgiu. Tos pareigos ne visada yra vienodos. Vienos jų yra pastovios ir nekintamos, kitos susidariusių aplinkybių naujai dedamos. Jas reikalai

gimdo, reikalai ir keičia, reikalai deda, reikalai ir nuima. Politinė išeivija politiniams išeiviams deda dvi pagrindines pareigas: kovoti už savo pavergtosios tėvynės laisvę ir nepriklausomybę ir antra — išlaikyti tas tautines vertybes, kurias išsinešėm iš savo gimtojo krašto. Tas vertybes mes paprastai vadiname vienu vardu — lietuvybe. Tad Lietuvos išlaisvinimas ir lietuvybės išlaikymas yra lietuvių išeivių vyriausi išeivijoje tikslai. Svarbumo ir reikšmingumo požiūriu Lietuvos išlaisvinimas iš bolševikų vergijos yra pirmaeilis tikslas. Jis stovi virš lietuvybės išlaikymo. Tačiau pastovumo požiūriu Lietuvos išlaisvinimo tikslas yra laikinis, o lietuvybės išlaikymas pastovus, nuolatinis. Pirmasis išeivius saistys tik ligi Lietuvos išlaisvinimo, ant-rasis gi pasiliks ir po Lietuvos išlaisvinimo, nes ir Lietuvai laisvai esant išeivių pasiliks įvairiuose kraštuose, pa-siliks ir tie patys pavojai lietuvybei.

Už abu šiuos tikslus turime visi išeiviai be išimties šventą kovą kovoti. Dėl jų mūsų išeiviškas gyvenimas yra karo būklėje, o mes visi išeiviai — kariai. Esame kariai, bet žygiuojame be vėliavų. Vėliavų neturime, nes mes patys esame vėliavos. Neturime ir istorijos, nes tik dabar savo veiksmais ją kuriame. Nuo mūsų laikysenos priklausys, ar ta istorija mus laimins, ar prakeikimu prakeiks. Išsinešėm į savo kovos frontą savo tėvynės laisvės ir nepriklausomybės lopšį. Tai laimėjimo ir gyvybės lopšys. Jei ištesėsime ligi laimėjimo iš to fronto nepasitraukę, Lietuva mus laimins ir išskėstomis rankomis priims į savo glėbį. Jei kaip bailiai ir ištižėliai kovos frontą aplei-sim ir tėvynės bei savo tautiečių laisvę ir laimę iškeisim į trupinį aukšto, gardaus valgio šaukštą, laisvės lopšį paversi-

me tėvynės karstu, o mes išeiviai savo žemės laisvintojai — virsime jos duobkasiais ir graboriais. Iš to seka du griežti sąžinės reikalavimai išeiviams: *1. nepasiduoti jokiai jėgai iš kovos už Lietuvos laisvę fronto išmušamiems ir 2. nesiduoti svetimiams suvirškinti.*

Kol politinės išeivijos vaidmuo nėra suvaidintas, jos tikslai ir uždaviniai pasilieka tie patys. Turime žinoti, kad Lietuvos tragedija bus suvaidinta ligi pabaigos. Jei žmonės matys mūsų gyvenimo tragiką neišties mums pagelbos rankos, mes tiesim savo rankas į Dievo gailėtingumą ir stiprinsim savo eiles. Mūsų rankos visada turi būti plieno kieto, nes ir tuo atveju, kai laisvasis pasaulis nuoširdžiai remtų mūsų pastangas, mes turėtumėm stovėti kovos už laisvąją Lietuvą avangarde. Mes vieni Lietuvos neišlaisvinsime, bet *nieks jos neišlaisvins ir be mūsų.*

Tais atvejais, kai laisvojo pasaulio akys nukrypsta nuo mūsų siekiamų tikslų ir kai pradeda mums atrodyti, kad jų pasiekimas nuo mūsų tolsta, moraliai ir intelektualiai silpnėję tautiečiai nustoja vilties ir palūžta, krinta, kaip dalgio pakirsta žolė. Tai silpnųjų likimas, tiesa, ne kitų pajėgų, bet jų pačių pasirinktas ir nulemtas. Tai paprastas gyvenimo reiškiny: nelaimės ir « skausmai užmuša mažas sielas, bet didžias kilnina ir grūdina » (M. Seemanas). Mums tada tenka iš vienos pusės pasiduodančių nebvilčiai stiprinti viltis, nes mūsų kovoms reikalingi žmonės stiprūs dvasia, sveiki protu ir turį skaidrią sąžinę, o ne kapinynai ir antkapiai. Kapinynais Lietuvai laisvės neatkovosime, iš antrosios pusės — stiprinti padidinta energija VLIKą. Šis gi iš savo pusės turi rodyti budrumo, iniciatyvos ir veiklumo maksimumą.

Kol Lietuva nepriklausomybės neatgavo, kol ji vargsta bolševikų vergijoje, o mes išėivijoje, kalbėti apie išėivijos uždavinių siekimo pabaigą, ar VLIKo ir PLB veikimo aprėžimą ar visišką jų likvidavimą būtų nusikalstamas optimizmas, ar nesąmoningas kirtimas smūgio Lietuvos laisvinamajai politikai. Tai mėginimas likviduoti ar bent suparaližuoti vienintėlę tautos dalį, kuri gali tarnauti tautos visumai laisvajame pasaulyje ir vesti nepriklausomą, savą politiką kad ir kukliomis priemonėmis ir užsimojimais, bet laisvu, nepriklausomu ir nevaržomu jokių svetimų agentūrų vien tik naudingų mūsų tautai būdu.

Laisvės siekimas savo tautai yra ne tik kiekvieno žmogaus neginčijama teisė, bet ir besąlyginė pareiga, todėl politinė išėivija turi pasilikti savo tautos laisvės Piemontu išėivijoje ir palaikyti Lietuvos respublikos suverenumo teisinį tęslinumą, ginti Lietuvos reikalus, iš čia turimomis priemonėmis veikti pasilikusią savo žemėj tautą, kad jos veikla būtų pritaikyta gyvenimo aplinkybėms ir kad jos viltys neužgestų, nes « tautos, kurios atsidūrė savo nelaimėje, gali drąsiai teigti, kad išgelbėjusios savo viltis, visa išgelbėjo » (Bosiuetas). Štai dėlko tai išėivijai išlaikyti reikiamoj augštumoj bei darbingoj ir kūrybingoj nuotaikoj jokių pastangų ir aukų neperdaug. Juk sveika, patriotinė, vieninga išėivija tai būtina sąlyga vesti sėmingai politinei kovai už Lietuvos teises ir reikalus. Negaila taip pat surasti tikri ir stiprūs išėivijai išlaikyti sveikoj nuotaikoj pagrindai ir vaistai.

Laikas pažvelgti tiesai įakis ir suprasti, kas yra mūsų tautiečių pasilikusių bolševikų okupacijoje numinti takai ir pasistatyti klausimą, ką mes čia išėivijoje aukojam ir

dirbam Lietuvai, kad būtumėm anų savo brolių verti. Kietas yra nuoširdžiam patriotui išėivijos kelias, bet ar ne kietesnis yra mūsų broliams pasilikusiems Lietuvoje? Ateities viltys visus tuos sunkumus ir kartumus palengvina išgyventi ir pakelti nepalūžusiems. Viltis ir valia tautų gyvenime daugiau reiškia negu visa kita. Jos stebūklus daro. Jos mirusiems gyvybę gražina. Kyla naujas pasaulis. Jis bus sunkus, bet ir naujoji Lietuva nebus lengva. Tai mums reik gerai suprasti. Kas norėtų grįžti Lietuvon lengvos duonos jieškoti, geriau tepasilieka svetimojoj, nes jis bus tautai nereikalinga našta.

Sakoma, kad išėivijos negrįžta. Praeitis — lavonas, kas tad gali į ją grįžti? Iš praeities galima išminties ar klaidų pasimokyti bei stiprybės pasisemti. Pagaliau išėivijos pagrindinis tikslas — negrįžti į gimtąją žemę, bet iškovot jai laisvę ir ją atstatyti, padėti joje sukurti naują gyvenimą. Ne tik išėivijos negrįžta, bet negrįžta ir tautos į savo praeitį. Juk pasilikę Lietuvoj taip pat ilgisi praeities, kaip mes išėivioj. Skirtumas tik tas: pasilikę Lietuvoj turi savo tėvynės žemę, nors ir pakeistą, skaudžiai sužalotą ir bolševiko kryžiuojamą. Mes gi išėiviai jos neturime. Turime tenkintis svetimomis ir ne visuomet vaišingomis žemėmis.

Dėl to gali kilti mums išėiviams klausimas — ar mums tėvynė nėra tik mitas ar svaja, pasaka ar gražus sapnas. Tai priklauso nuo to, kas kaip vaizduojasi ateities tėvynę, ką nori susirasti joje ir kaip gyvenimą sutvarkyti. Tėvynė lai ne sulaikytas laikas, ne kartą nutapytas paveikslas ar kartą parašyta knyga. O tuo tarpu nemažam išėivių skaičiui Lietuva yra tas sulaikytasis laikas ar kartą

nupieštasis paveikslas, Lietuva šventadieniškame rūbe. ir nuotaikoj. Užmirštama, kad tėvynė yra didelė visuomeninė pareiga, nuolatos gyvenanti ir kaip gyvas organizmas keičianti tikrovę ir savo veidą. Mums išeiviams tėvynė be žemės, be savos teritorijos. Ją mes sutalpiname savo sielose, kolektyvinėj valioj. Iš tokios pasakyčiau išeiviškos tėvynės sau naudos nelaukime. Ji jos mums neduos. Atvirksčiai, ji iš mūsų reikalauja didelio darbo, pastangų, pasišventimo ir pasiaukojimo. Nuo tokios tėvynės daugelis bėga. Nuo jos bėga tie, kurie iš tėvynės pratę tik imti, bet nieko jai neduoti. Jie tenkinasi savo vaizduotės pagimdyta tėvyne, bet ne realia. Mums išeiviams yra tuo tarpu tik ta pareigos tėvynė. Mums tėvynė — tik sąmoninga pareiga jos atžvilgiu. « Lietuva mums turi būti pirmoj eilėj ne mūsų kasdieninės laimės viltis, rašo Antanas Sužiedėlis (« Ateitis » 1956 m. VI.), bet paprasčiausiai — šventa pareiga. Gimtoji šalis yra etinė vertybė ir kaip tokia ji saisto ir įpareigoja žmogų.» Lygiai taip pat kalba tuo pat klausimu savo tautai ir kardinolas Višinskis: « Jei tėvynės tarnyba bus matuojama tik teisiniu mastu, kalba kardinolas, neduos reikiamų vaisių. Ji turi būti kartu bendruomenės meilė, respublikos ir bendrojo gėrio meilė. Siandien mūsų tauta ir mūsų valstybė atsidūrė nepaprastai sunkiose ir pavojingose sąlygose, tad privalom daugiau kalbėti apie mūsų pareigas, negu apie mūsų teises ». (Dz. Polski. Londonas 1956. XI. 14.).

Išeiviškos bendruomenės pareiga — paskelbti kovą mitams ir prietarams. Mes privalome nutraukti skraistę nuo gyvenamos tikrovės ir nupūsti nuo jos svajotojų dulkes, nes kaip gi daugelio išeivių žiūrima iš tolo į tėvy-

ne? Vieniems tėvynė pelninga vieta be sunkaus darbo, kitiems — ministeriavimas ar diplomatavimas, dar kitiems — tos tautinės Kalėdos ar Velykos su lūžtančiais nuo valgių ir gėrimų stalais. Dažnai ne širdimis jos ilgimės, bet skilviais ir kišenėmis bei trokštamu ponavimu. O tai yra mirusių laikų ilgėjimasis. Laikas jau suprasti, kad pirmosios vietos laisvojoj Lietuvoj priklauso tiems, kurie daugiau dėl jos kentėjo, kovojo ir kraują liejo, kurie savo gyvybes pavojun statė. Tėvynės vizijų negalima remti svajomis ir įnoriais bei ambicijomis. Jos turi būti statomos ant tvirtų realių pagrindų. Dėl to paties motyvo reikalinga žvilgtelėti ir į tradicijas.

Mūsų religinės, istorinės, kultūrinės, darbo ir kitos tradicijos yra žavios. Nedaug kas tokių tradicijų turi. Tik mes jas sulėkštinom, nususinom, subanalinom, ir gal per daug suromantinom. Jas reikia nuvalyti nuo laiko dulkių ir voratinklių, nuo pasakų ir legendų. Reikia jas išvesti iš vaikystės amžiaus. Juk tradicija yra gyvas lobynas, neužakęs šaltinis, istorijos širdis, ilgų amžių istorija. Tradicija ne prietaras ir ne liaudies dainelė. Savo tradicijose turime ir skolinių iš savo kaimynų. Tais skoliniais jie pasirėmę įrodinėja, kad mūsų visa kultūra esanti skolinys. Tad ir dėlto reikalingas geras žinovų koštuvas.

Karti yra išėivio duona, ypač tiems, kurie savo tėvynės nelaimių nepamiršta nė valandėlei. Išėivių tikslai ir uždaviniai yra labai sunkūs, atsakingi ir slegia, bet tuo pačiu metu ir šventi, kilnūs ir privalūs. Išėivija nėra maloni romantika, bet sunki našta, tačiau tokios rūšies našta, kuria nusikratyti negalima tol, kol

nebus pasiekti politinės išėivijos tikslai ir uždaviniai. Tačiau yra kas tą naštą lengvina, kas priduoja jėgų jai nešti ir nenuilsti ligi laimėjimo. Ta jėga — *tėvynės meilė*.

Išėivija tol yra gyva, veikli ir ideali, kol ją gaivina tikra nesuinteresuota, karšta tėvynės meilė, kol jos pastogėse skamba lietuvių kalba, kol jos aukščiausias žemiškas idealas — laisvoji Lietuva, kol jos gyvenimo aukščiausias obalsis — *visa Lietuvai*, o man, kas nuo jos atliks, pagaliau, kol pasirinktas išėivijos metui kraštas — ne antroji tėvynė, bet tik kraštas, kuriame sustoja pasiganyti *pakeliui į laisvąją tėvynę*.

Ir Mozė, vesdamas žydų tautą iš išėivijos į žadėtąją žemę, įsakė jai valgyti Velykų avinėlį stačiomis su lazda rankoje ir perjuostomis diržu strėnomis. Toji velykinė apeiga turėjo priminti žydams, kad dar ne čia žadėtoji žemė, kad jie dar tik pakeliui į ją, kad čia sustota tik pakeliui kiek kveptelti po sunkios kelionės, kad dar svarbiausi tautos uždaviniai su visais sunkumais stovi prieš akis.

ISEIVIJA IR TĒVYNĒS MEILĒ

KAD tēvynēs meilē yra išeivijos siela ir gaivinantis kraujas, kad tik ji gali nuvest išeivj i pasiaukojimo ir kilnių darbų kelią tēvynēs reikalams, gal visiems, išskyrus įvairios rūšies internacionalistus, yra aiški ir priimtina tiesa. Lygiai taip pat turi būti priimtina ir ta tiesa, kad tēvynēs meilē yra kiekvieno civilizuoto žmogaus pirmailē privaloma dorybē. Bet čia dar ne visa. Tēvynēs meilē yra nesavaimingas, nuo nieko nepriklausas ir pats iš savēs sėmiās jėgas reiškiny.

Kas tad yra tēvynēs meilē?

Tēvynēs meilē yra tos didžiosios Dievo meilēs atžala ar atspindys. Tēvynēs meilēs sampratoj turi būti kažkas daugiau negu sentimentai ir jausmas. Joje yra ir turi būti toks elementas, kuris vidiniai visus riša vienon tēvyninēn bendruomenēn. Tas ryšys, jungias žmones tēvyninēs bendruomenēs meile, yra amžinoji teisė įrašvta žmonių ir daiktų prigimtyj. Tad joje turi būti kažkas objektyvaus, kas iškyla iš išorinēs Dievo nustatytos tvarkos.

Tēvynē yra amžino Dievo įstatymo padaras. Dėlto ir asmens priklausymas tēvynei yra nustatytas visur vadovaujamos Dievo valios. Kas plaukia iš sukurtų daiktų prigimties, yra Kūrėjo — Dievo valia. Tą valią žmogus gali išskaityt savo prigimtais gabumais ir jėgomis. Dievo tiesos institucija — Katalikų Bažnyčia savo mokslu padeda žmonėms tą Dievo valią lengviau išskaityti ir teisingiau suprasti.

Visa, kas yra ir gyvena, savo pradžia yra gavę iš Dievo. Tad ir tėvynė nėra nežinomo atsitiktinumo ar kokių nežinomų jėgų padaras, bet Dievo — Kūrėjo prigimtosios tvarkos kūrinys. Antgamtinis pasaulis prigimtojo pasaulio nenaikina ir nepaneigia, bet jį kilnina, kelia ir apšviečia savo antgamtinės šviesos spinduliais. Prigimtajai pasaulio tvarkai antgamtinis pasaulis suteikia Dievo tikslingumo, minties ir meilės didingumo. Tikėjimo akivaizdoje tėvynė neblanksta, bet įgyja likros savo vertybės ir negestančios šviesos bei jėgos.

Ir Bažnyčia nemažina tėvynės reikšmės ir vertės. Leonas XIII savo enciklikoj *Sapientiae Christianae* skelbia, kad « antgamtinė Bažnyčios ir gamtinė tėvynės meilė yra giminingos, seka iš to paties amžinojo prado, nes abiejų autorius ir priešastis yra Dievas. Tad pareigos vienai negali prieštarauti kitai. » Pijus XI savo enc. *Ubi arcano Dei* nurodo tėvynės meilės naudingumą ir svarbumą. « Savo tėvynės ir savo tautos meilė, rašo jis, nemaža prisideda paskatinti įvairias dorybes ir darbus, jei yra tvarkoma krikščioniškuoju įstatymu. »

Oficialiuose savo pareiškimuose Bažnyčia tėvynės idėją kelia į antgamtinę tvarką. Visa kas galima pasakyti apie dorybę, tikėjimas leidžia pritaikyti ir tėvynės meilės dorybei. Į tėvynės meilę Bažnyčia visada žiūri su pagarba ir meile.

Tėvynės meilė gimsta kartu su žmogum. Ji tiek sena, kaip senas yra žmogus. Ji yra prigimtoji Dievo dovana ir, kaip kiekviena Dievo dovana, žmogaus gali būti panaudojama ir geram ir blogam. Blogam labai dažnai panaudojama tada, kai iš tėvynės meilės išski-

riama Dievo meilė ir kai tėvynės meilė atremiama tik protu ir įsitikinimu. Reik pripažinti, kad ir tokia tėvynės meilė yra graži ir vertinga. Visa nelaimė tik tame, kad ji neturi pamato, nes pastatyta ant smėlio ir neturi objektyvaus ir tikro masto. Tokia, pasakyčiau, protinė meilė, kaip sako Kaisevičius, yra pagrįsta krašto istorija, kalba, literatūra, įstatimdavyste, papročiais, tradicija, prisiminimais. Šitie tėvynės meilės pagrindai yra stipresni ir tokia tėvynės meilė gera, kol žmogaus ar tautos moralė yra stipri ir sveika. Tačiau moralei slystant iš po kojų, augant savimeilei ir egoizmui, ypatingai jos vadovaujamuose asmenyse, tėvynės meilė pradeda menkėti, džiūti ir galų gale visai išnyksta. Jos vietą užima pats žmogus. Tokiu atveju tėvynė žmogui virsta tik priemone, asmens ar asmenų siekimų atrama, veikimo pagrindu, išėities tašku, patogia skraiste savo užsimojimams dangstyti, medžiaga, kurią perdirba pagal savo planus ir pritaiko savo įnoriams, priemone savo vardui jamžinti. Mylimoji tėvynė paverčiama verge, naudojamu daiktu. Tokios rūšies patriotizmas, deja, neretas reiškinys ir mūsų lietuvių tarpe. Jis stiprus, aistringas, bet savimeilais individualizmo iškreiptas ir nevaisingas, pavydus ir ekskliuzivus. Dažnas tokių patriotų už tėvynę atiduotų visa, bet su sąlyga, jei jis vienas ar su savo vienminčiais ją valdys. Tiek ir tol jai tarnauja, kol gali ją valdyt pagal savo norą ir valią.

Tėvynės gi meilė Dievuje ir dėl Dievo išskiria visus pavojus ir iškrypimus. Tokia meilė negali padaryti tėvynę žmogaus vergu, nei žmogų tėvynės vergu. Tokioje meilėje susitelkia visa, kas yra gražiausia ir kilniausia

instinktinėj ir protinėj tėvynės meilėj. Ji yra pastovi, kaip yra pastovus jos pagrindas. Žmogus gali iškrypti ir nuo Dievo nutolti. Tada gali pasikeisti ir jo pažiūra į tėvynės meilę ir į jos turinį, bet tuomet ir jo meilė nebus Dievuje ir dėl Dievo. Tėvynės meilė Dievuje ir dėl Dievo nors savo papėdėj turi tai, ką turi instinktinė ir protinė tėvynės meilė, bet viršūnėje susilieja su dvasine Bažnyčios meile, o dar aukščiau ir su Bažnyčios galvos — Išganytojo Kristaus meile. Tokios meilės nieks neiškreips, nepapirks ir neišdildys, nes ji per Kristų tampa amžina ir nepajudinama. Štai dėlko galima pasakyti neklystant, kad tik sąmoningas ir geras praktikuojantis katalikas gali būti pilnutinis ir tobulas patriotas, nes tokio patrioto tėvynės meilės pagrinde yra Kristus.

Yra kilnesni tie, kurie jautriau ir stipriau prisiriša ir pamilsta tuos, kurie kenčia ir kuriuos persekioja, kurie nemano, kad atsidūrę svetimoj žemėj ir priėmę tos žemės pilietybę nusipurto savo tėvyne, ryšiais su ja ir pareigomis savo tėvynės atžvilgiu, kad svetimas pasas jį padaro išlietuviu. Ir dešimt tokių pasų lietuviu neatpalaidos nuo pareigų savo tėvynės atžvilgiu. Jei jis jų nepildys, jis taps paniekos vertu atkritėliu, kulvarta, dezertyru. Kaip geras vaikas neatsižada savo motinos, nors ji klystų, nors ji sunkiai sirgtų ir jau nieko savo vaikams nebegalėtų duoti, o reikalinga būtų tik vaikų pagalbos, taip lygiai negali atsižadėti ir savo tėvynės įkritisios į skaudžią nelaimę, nes ir vieną ir kitą Dievas savo ketvirtuoju įsakymu liepė mylėti besąlyginiai, visada ir visokiose aplinkybėse. Juo daugiau kenčia tėvynė, juo daugiau ją mes

turim mylėti, bet mylėti veikliai — savo darbais, aukingumu, atsižadėjimu savęs jos naudai.

Mes lietuviai pasižymim savo individualizmu. Tą savo asmeninį ar grupinį individualizmą turim nustelbti ir ap-rėžti savo ryžtu visada aukotis ir tą ryžtą išskaptuoti savo širdyse ir protuose mūsų tėvynės naudai. Ir jei kultų klausimas, kokia meilės rūšis šiandien reikalingesnė, vienas galėtų būti tikras ir teisingas atsakymas — *šiandien mums reikalinga ne tiek didvyrišku mirčiu, kiek didvyriško darbo dėl tėvynės meilės*. Lietuviai pasirodė moką mirt dažnai net didvyriškai dėl tėvynės, bet šian-dien reikalinga parodyti, kad lietuviai moka ir didvyriškai dirbti tėvynei. Mirštama tik kartą. Viena akimirka mirš-tantis dėl tėvynės apvainikuojamas didvyrio vainiku. Bet gyventi skurde ir varge ilgai, gal metų virtines, kentėti ilgus metus, aukoti save ir savo reikalus statyti tik po tėvynės reikalų, gyventi skausmo ir rūpesčių sugelta siela nežinant, kada visa tai baigsis ir kada galima bus užgiedoti tėvynės prisikėlimo dieną linksmą aleliuja, yra didesnis didvyriškumas ir to didvyriškumo mums gyve-namu metu, kuris tiek pritvinkęs įvairiais įvykiais ir netikėtumais, labiau reikalinga, negu didvyriškos mirties. Ir lietuvis turi tam reikalavimui paklusti, jei nori pasi-likti savo tėvynės ištikimas ir padorus vaikas.

Bet tautos istorijoje yra atsitikimų, kada žmogui rei-kalinga ir savo kraują ir net savo gyvybę paaukoti tė-vynės reikalams. Tas reikalas yra paremtas ne tik pilie-tinės pareigos, bet ir tikėjimo įsakyму. Priešui tėvynę užpuolus, net jei jis būtų žymiai stipresnis ir iš kalno matoma, kad jį nepavyks atmušti, mes turim jam pasi-

priešinti. Tėvynė žmogui yra iš visų žemiškų gėrybių didžiausia gėrybė. Ji tad turi teisės reikalauti iš savo vaikų pasišventimo ir pasiaukojimo. Pirmutinė pareiga tėvynės atžvilgiu — meilė, pasišventimas ir pasiaukojimas jai, ar ji būtų laiminga, ar paskendusį skurde ir varguose. Tam paskutiniame atvejų, kai tėvynė priešojama, persekiojama, plėšiama ir varginama, kai ji žaizduota ir skarmalais apsiklosčiusi, kai jos vaikai kančiose miršta ir gyvena sunkaus kalėjimo gyvenimu, ištikimybė, prisirišimas, pasiaukojimas ir meilė tėvynei turi reikštis ypatingu stiprumu ir nesileisti į jokių kompromisus bei nuolaidas, kad ir savo paties naudai. *Pirmoj vietoj tėvynė ir jos laisvė ir nepriklausomybė.* Tokiais atvejais į antrą vietą turi pasitraukti tėvai, žmonos, vaikai. « Primi tibi sunt pater et mater, maior sit patria et ipsis parentibus tuis » — « Pirmieji tau yra tėvas ir motina, bet virš jų tebūnie tėvynė », sako šv. Augustinas (Sermo 82, 5, 8,). Tėvynė, kaip didžiausias žemės tvarkoj gėris ir Dievo dovana, turi teisės reikalauti net savo vaikų gyvybės aukos.

Tokia karšta tėvynės meile, jei tik jos neiškeliam virš Dievo ir nepaverčiam jos dievybe, mes nemažinam savo nuoširdžios ir gilios Dievo meilės, nes kiekviena žmogaus širdies meilė plaukia iš neaprėpiamų Dievo plotų. Dievo meilė yra neribota. Ji savo šviesos ir šilumos spinduliais nušviečia visas žmogaus gėrybes.

Žmogaus pareigų Dievo atžvilgiu kataloge yra atžymėta ir jo pareigos tėvynės atžvilgiu. Ir nieko stebėtino, nes tėvynė yra Dievo proto ir širdies padaras. Sąžiningas atlikimas savo pareigų tėvynės atžvilgiu padaro žmogaus gyvenimą gražesnį, šviesesnį, pilnesnį, laimesnį ir

Dievui malonesnį. Tėvynės meilė yra Dievo plane. Daug laimingesnė būtų ir tėvynė ir žmogus, jei jis ją mylėtų taip, kaip savo planuose yra nustatęs Dievas.

Tėvynės meilė jau turi savo teologiją. Jos reikalais įvairiomis pasaulio kalbomis prirašyta daug labai rimtų studijų. Jos pradžia atsirado tada, kai dar Kristus vaikščiodamas po žemę savo šventu gyvu žodžiu skelbė savo mokslą žmonėms. Jis savo žodžiais ir veiksmais nutiesė pagrindus ir tėvyvės teologijai. Ant tų pagrindų sienas vedė didžiausi katalikiškieji teologai ir Bažnyčios tėvai, kaip šv. Augustinas ir kiti. Jų gi mintis aiškina ir praktikos gyveimui taiko visų amžių teologai. Tuo būdu išaugo visa tėvynės meilės teologijos sistema.

Pasiremdama dogminės teologijos prielaidomis moralinė teologija, kuri į savo ribas įima ir tėvynės meilės teologiją, apie tėvynę kalba su didele pagarba, kaip apie Dievo kūrinį. Ta pati teologija kalba apie tėvynės meilę, kaip dorybę suleidusią savo šaknis į Dievo meilę ir su ja susigiminiavusią. Iš to savo samprotavimo ji daro aiškias ir pilnas išvadas. « Jei tėvynės meilė, rašo kun. Cegielka, (Mistyka Ojczyzny. Paryžius. 12 pusl.) įjungiamoji religines dorybes, tai mirštas už tėvynę dėl jos meilės pripažįstamas ne tik tautiniu, bet ir religiniu didvyriu. Tad karys, kuris dėl tėvynės meilės aukoja garbės lauke savo gyvybę Dievui, moralinės teologijos šviesoje nusipelnę tokios pat garbės, kokią teikia Bažnyčia savo religiniams didvyriams. »

Geriau klausimui suprasti reikalinga išsiaiškinti, kas

yra pagal katalikų teologiją tėvynė ir kas tėvynės meilė.

Sv. Tomas Akv. pasitenkina bendru tėvynės sąvokos aptarimu. Pagal jį tėvynė yra žmogaus « esimo ar kilmės pradas (essendi principium) » (2. 2, qu. 101, a. 1). « Tėvynė yra kraštas, kuris mus pagimdė. » (2. 2, qu. 101) Kiti teologai pasirėmę tuo aptarimu, jį plačiau nusako: Pagal Vermeerschą «tėvynė yra teisėtai sudaryta bendruomenė, kuri žmogaus šeimai ir jo asmeniui ne atsitiktinai, bet esminiai bendra prasme suteikia globos, pagalbos, apsaugos ir tokiu būdu netiesioginiai padeda jo geram gimimui ir išauklėjimui. Tėvynės vardu suprantama tauta arba šalis, kurioje kas yra gimęs ir gyvena. » (Theol. Moral. principia. . . Roma. II tomas ir III. 380 p.) Plačiau tėvynės sąvoką, neišeidamas iš šv. Tomo Akv. aptarimo, aiškina prof. domininkonas Bochenskis. Jo aptarimu « tėvynė yra ontologine prasme objektas sudėtinis, bet etine — nesudėtinis, paprastas. Tad tėvynė nėra tik pats kraštas, kuriame gimėme, nei visuomeninė grupė žmonių pvz. lietuvių, juo labiau ne Lietuvos respublika ar kiti panašūs objektai, bet tėvynė yra visa tai paimta krūvon. » (Szkice etyczne. Londonas, 1953 m. 70 p.)

Kokis katalikų mokslu nustatomas santykis žmogaus su savo tėvyne ir kokios jam dedamos pareigos tėvynės atžvilgiu?

Kiekvienas žmogus privalo savo tėvynę mylėti, gerbti ir jos klausyti. Sv. Tomo Akviniečio mokymu «tėvynei turime reikšti atsidavimą, meilę, pagarbą ir klusnumą... Tėvynei tai priklauso kaip esimo ar kilmės pradui»... Tėvynę reik mylėti mintimis ir darbais arba veiksmais. Pagarba jai reiškiamą žmogaus *laikysena, kuria tėvynei*

daroma garbė. Tėvynės reikalinga klausyti. Klusnumas parodomas jos įstaŭimų pildymu. Tėvynei atsidavimo arba aukojimosi pareiga išeinant iš legalaus teisingumo gali žmogų saistyti labai griežtai, net ligi gyvybės paaukojimo, ko nereikalaujama šeimos atžvilgiu.» (Summa Theolog. 2. 2. minčių santrauka.) «Tėvynės meilė suprantama tokia meilė, kuri apima visus tautiečius ir visus tėvynės draugus ir todėl į juos meilė pirmoj eilėj kreipiama» (Tomas Akv. 2. 2, qu. 101 a. 1). Fanfanis moko, kad «prigimtosios teisės reikalavimu turime mylėti, gerbti ir klausyti savo kilmės tėvynę, nes kaip sako šv. Tomas Akv., po Dievo žmogus daugiausia skolingas tėvams ir tėvynei. Todėl kaip religijos dorybei priklauso reikšti Dievui meilę, taip šalutinai dorybei, kuri vadinama pietas, priklauso reikšti meilę tėvams ir tėvynei.» (Op. cit. III tomas. 381 pusl.) Ubachas rašo, kad «tėvynei, lyg vienam iš tėvų, privalome rodyti meilę ir dėkingumą, rūpinamiesi jos gerove, o ypatingai privalome jai padėti atsidūrus sunkiose sąlygose». (Theol. Moral. I Tom. 1935 m. 279- pusl.) «Meilė tėvynei glūdi jos ypatingos vertės supratime, šis supratimas uždega valią atsidavimui tėvynės tarnybai bei nusistatymą, kuris daug plačiau pasireiškia, negu paprastas lojalumas, ir įneša vidinį ir gyvą dalyvavimą ir jos gerovėje, ir jos skausme», rašo Tillmanas. (F. Tillmann. Handbuch der Katholischen Sitten-leher. 1950 m. Band IV. 2. 461 pusl.)

Vermeerschas patiekia tokį «tobulą tėvynės meilės turinį:»

1. Tėvynės meilė neperša savo esmėje kitos tautos neapykantos ar pavydo, bet karštesnį ir našesnį

nusiteikimą savo tėvynės atžvilgiu labiau, negu svetimos. Nėra nieko blogo, jei svetimšaliai turi tokį pat nusiteikimą savo tautai.

2. Tiesioginiai kiekvienas myli ir gerbia tobulą bendruomenę, kurios jis yra narys. Bendruomenė reiškia pačius žmones. Kadangi tačiau tokios bendruomenės nėra, jei neturi kokioj nors teritorijoje pastovios vietos, tad reikalinga teritorija—kraštas, kad būtų tėvynė ir tėvynės meilė.
3. Taigi prie paties asmeninio nusiteikimo sustiprinimo prisideda daug elementų, daugiausia ilgalaikių: bendruomenės skausmai ir džiaugsmai, tasai garbingas tėvų palikimas, kurio paskiri tautos nariai yra dalyviai ir veikėjai.
4. Kartu su tėvyne arba bendruomene atsiranda bendro gėrio sąvoka ir su tuo surištos pareigos, kurių išpildymu rūpinasi įstatymai.
5. Sitoji tėvynė yra tauta, tobula bendruomenė. Tačiau yra dar ryšių tarp tų pačių gyvenviečių ar provincijų, kurie gali būti stipriau ar silpniau mylimi.
6. Ši tikra ir krikščioniškoji tėvynės meilė nieku gyvu neišskiria platesnės meilės. (Questiones de virtutibus religionis et pietatis ac vitiis contrariis. Bruges. 1912m. 217 p.)

Bet to, kas buvo pasakyta apie tėvynės meilę ir apie tėvynę, neužtenka gerai suprasti toms dviems sąvokoms ir pareigoms bei atsakomybei, kurios iš jų seka. Mums reikalinga žinoti, kad katalikų mokslas skiria tėvynę nuo tėviškės ir kilmės tėvynę, kurioj esame gimę, nuo to krašto, kur pasirinkome apsigyventi už tėvynės ribų

ir kurio pilietybę priėmėm. Tas teologų daromas skirtumas nebe pagrindo, ne tuščia be praktiškų pasekų filosofinė spekulacija. S. Tomas Akviniėtis tuo klausimu taip rašo: «Tėviškė yra ta vieta, kurioje esame gimę ir buvome maitinami, todėl tėviškės meilė yra giminiga tėvų meilei... Tėviškės meilė savaime virsta tėvynės meile, kai tėvynė apima ir tėviškę. Tėvynė ir tėviškė yra tapriai tarp savęs surištos. (2.2, qu. 101, a. 1 ir 3) Tad šv. Tomo Akv. mokymu tėvynė yra platesnė sąvoka negu tėviškė. Normaliai tėvynė turėtų apimti tėviškę, bet praktiškai ne visada taip būna. Tėvynė yra tas kraštas ar valstybė, kurioje gyvena ta ar kita tauta. Tėviškė tai mūsų gimimo vieta, vadinasi — miestas, kaimas, viensėdija. Tėviškė ne visada yra tėvynėje. Ji gali būti ir už tėvynės ribų. Gimę už tėvynės ribų neatpalaidojami nuo tėvynės meilės pareigos. Tą skirtumą tarp tėvynės ir tėviškės nustato visi teologai, kurie tą klausimą gvildena. Tarp jų yra ir Tillmanas, kuris taip pasisako: «Tėviškės meilė nėra ta pati, kas tėvynės meilė, nors ta pirmoji sudaro šiosios pagrindus.» (Op. cit. 461 pusl.)

Mūsų išeiviai visai teisingai skiria kilmės tėvynę, kurioj yra gimę, nuo pasirinktosios šalies, kurioj yra apsigyvenę, tik netiksliai ir neteisingai tą pasirinktąjį gyventi kraštą vadina antrąja tėvynė, arba net stačiai tėvynė. «Tėvynė turi panašumo į mūsų tėvus, todėl tautų tradicija neklysta savo tėvynę vadindama motina, pvz. angliškai — motherland,» (Bochenskis. Op. cit. 71 p.), vok. Mutterland, kaip Muttersprache, liet. — Lietuva motutė, motina tėvynė ir tt. Tad kaip negalima turėti dviejų motinų, taip negalima turėti ir dviejų tėvynių. Galima turėti

pamotę, galima turėti globėją. Gali pasitaikyti, kad ta pamotė ir globėja gali būti geresnė už motiną, bet ta aplinkybė jų motinomis padaryti negali. Ir pasirinktasis kraštas gali suteikti išeiviui geresnių medžiaginių pragyvenimo sąlygų, kartais ir didesnio saugumo, bet dėl to svetimas kraštas, ir jo pilietybę priėmus, negali tapti nei tėvyne, nei antrąja tėvyne. Tiesa, kaikurie teologai tą pasirinktąjį kraštą kartais vadina taip pat tėvyne, bet dažniausia prie jos prideda « pasirinktoji » ar kitą tolygų žodį, kad tą kraštą atskirtų nuo tikrosios tėvynės ir nesuklaidintų skaitytojo. Tomas Jorio rašo: « Gali būti dvejopa tėvynė: Kilmės, kurioje kas gimsta ir pasirinkimo, kurioje kas pasirenka gyventi. » (Theol. Moral. II tomas. 1954 m. Neapolis.) Fanfanis plačiau pasisako apie mūsų pareigas tų abiejų tėvynių atžvilgiu. « Prigimtaine teise turime, rašo jis, mylėti, ir klausyti tiek kilmės tėvynės, tiek pasirinkimo tėvynės... Tačiau reikia pastebėti, kad kilmės tėvynei visada priklauso meilė ir pagarba, bet *nevisada* klusnumas, nes jei kas teisėtai kitą tėvynę pasirinko, tai nuo jos priklauso politiniuose ir ekonominiuose dalykuose, o ne nuo kilmės tėvynės, nuo kurios yra atsisakęs. Tačiau visada būtų negarbinga ją užmiršti arba kuo nors jai kenkti... Kiekvienas taip pat privalo tėvynei jos reikaluose pagelbėti tiek nuosavybės, tiek kitokiais mokesčiais. Piliečiai gali būti priverčiami ginti tėvynę net ligi kraujo praliejimo. » (Op. cit. Tomas III. 381 pusl.)

Iš viso to, kas ligi šiol buvo pasakyta apie tėvynę ir tėvynės meilę aišku, kad tarp jų ir religijos yra aiškus ryšys. Tačiau tam ryšiui geriau paryškinti ir suprasti,

reikalinga žinooti, koks, būtent, tas ryšys ir kaip jie yra tarp savęs sujungti.

Bažnyčios mokslas tėvynės meilę išskėlė ligi dorybės aukštumų. Sv. Tomas Akvinietis, kur tik liečia tėvynės meilės klausimą, visur pabrėžia, kad tėvynei priklauso iš savo vaikų « pietas ». « Pietas apima tėvynę », rašo jis. Kitur pažymi, kad « Pietas yra tam tikras meilės pareiškimas, kurį kas nors turi tėvams ar tėvynei ». Tas pats šv. Tomas Akv. rašo, kad pietas yra dorybė ir nurodo kokios rūšies dorybė. « Pietas yra speciali dorybė ». Čia pat jis paaiškina, kodėl ji yra speciali dorybė, nes ji « apžvelgia objektą pagal kurį nors aspektą. Teisingumas reikalauja skolą gražinti savo skolininkui, todėl bus ypatinga ar speciali dorybė ten, kur yra specialus žmogaus įsiskolinimas kam kitam. Esama skolingų specialiu būdu tam, kas yra jam kilmės ir valdymo priežastis, ar pradas. Tėvai ir tėvynė priklauso tai rūšiai, kuriai žmogus minėtu būdu yra skolingas ir todėl pietas įpareigoja jį atlikti jų atžvilgiu nustatytas pareigas ir teikti tėvynei ir tėvams kultą (meilę ir pagarbą). Tuo būdu pietos nustatytų pareigų pildymas yra speciali — ypatinga dorybė... Tačiau religijos dorybė, kuri teikia kultą Dievui, skiriasi nuo pietos dorybės, kuri teikia kultą tėvams ir tėvynei. Dievas yra aukščiausias esimo ir valdymo pradas, platesne prasme, negu tėvai ir tėvynė. Todėl ir religija, kuri teikia Dievui kultą yra kitokios rūšies dorybė, negu pietas, kuri teikia kultą tėvams ir tėvynei. Sv. Dionyzas sako, kad kas priklauso tvariniams, tam tikru kilnumo ir priežastingumo keliu perkeliama Dievui. (De. Div. Nom. I De Myst. Theol.)

lo garbinimas perkeltine prasme vadinama pietas, lygiai taip, kaip Dievas vadinimas mūsų Tėvu. » (2. 2, qu. 101, a. 3) « Religija teikia kultą Dievui, pietas gi tėvams ir tėvynei, nes po Dievo žmogus jiems yra daugiausia skolingas. (S. Th. 1. 2, qu. 60, 3 c. ir kit.)

Kyla klausimas kas yra *pietas*. Pietas yra specialus teologinis terminas, kuris apima tėvų ir tėvynės meilę. Romaniškosios tautos tai sąvokai išreikšti vartoja tą patį pietas terminą, pritaikydamos jį savo kalbos dvasiai. Vokiečiai taip pat vartoja Pietāt, bet turi ir savo specialų terminą — Blutspflichtverbundenheit. Kiek prisimenu tokio lietuviško terminio nebuvo niekur užtikęs. Pietas galima būtų vadinti tėvynės meilės dorybe. Kalbant apie tėvynę jos turinys nuo to nei trupučio nepakitėtų. Ir minėtas Priummeris pietas vadina tikro patriotizmo dorybe — (verus patriotismus). » (Man. Theol. Moralis II tomas. 453 pusl.)

Bet « dorybių gali turėti kiekvienas žmogus, vis tiek, ar jis būtų krikščionis ar ne. Tačiau krikščioniškos dorybės žymiai skiriasi nuo nekrikščioniškų. Jos, būtent, viena, eina iš antprigimtinio šaltinio — Dievo malonės; antra, vykdomos su Dievo malonės pagalba; trečia, atlyginimas už jas yra antprigimtinis. Taigi, krikščioniškos dorybės antprigimtinės, tuo gi tarpu nekrikščioniškos — prigimtinės, tiek savo kilmės, tiek vykdymo, tiek atlyginimo atžvilgiu. Dera dar pažymėti, kad krikščionims yra nepalyginamai lengviau lavintis dorybėse, negu nekrikščionims, nes jie turi žymiai gausesnių ir galingesnių tam tikslui priemonių ». (Bartkus — Aleksa. « Dievas ir Žmo-

gus» Roma. 1953m. 342 pusl.) Kad nekiltų kam abejonių, pabrėžiu, kad čia kalbama apie tikrojo patriotizmo arba tėvynės meilės krikščioniškąją dorybę.

Teologai tėvynės meilės dorybę skiria kelioms dorybių rūšims. Tai priklauso iš kurio taško teologas kalba apie ją. « Tėvynės meilę, rašo kun. V. Delininkaitis, teologai laiko dorybe. Priklausomai nuo to, kaip į ją žiūrima, ji gali būti priskirta prie vienos ar kitos dorybės. Taip pvz. kas į ją žiūri, kaip į pareiškimą meilės savo tėvynei, ją priskiria prie teologinės meilės dorybės. Kas mato joje pareigą mylėti tėvynę, priskiria prie teisingumo dorybės. Bet dažniausia ją laiko moraline dorybe. Toks tačiau priskyrimas tėvynės meilės dorybės prie teologinės meilės dorybės rūšies yra metodo dalykas, nes tie teologai tikriausia kalbėdami apie teologinę meilės dorybę turi omenyje imtinai ir tėvynės meilę, kaip pvz. daro ir šv. Tomas Akviniėtis. »

« Meilės pagrinde yra giliau įsišaknijusi tėvynės meilė, kuri aukščiau stato kas yra bendra, negu kas yra asmeniška, o ne atvirkščiai — nestato asmeniškų reikalų virš bendrinių, kaip sako šv. Augustinas, aiškindamas Apaštalo žodžius apie meilę. Gi meilės dorybė savo nuopelnungumu viršija visas dorybes, nes kiekvienos dorybės nuopelnas priklauso nuo meilės dorybės. Taipgi tėvynės meilė yra gerbtina daugiau už kitas dorybes». (Opus 20, lib. 3, c. 4).

« Atrodo, kad tėvynės meilė apima pirmąjį ir didžiausiąjį įsakymą, kurį mini šv. Luko Evangelija, kadangi karštai mylėdamas bendruomenę, darosi Dievui panašiu

prigimtimi, kiek jis dėl Dievo su meile rūpinasi kitais.» (2. 2, qu. 80).

Taip pat šį klausimą formuluoja ir tėvas jėzuitas H. Vignon: « Meilė be Dievo tiesioginiai apima pagal meilės tvarką dvasinės būtybės galinčias dalyvauti dieviškoje laimėje; netiesioginiai gi visus kitus dalykus, antgamtinus ir gamtinius, skirtus dvasinės būtybės laimei.» (Adnotationes in tractatum de virtutibus infusis. Roma. 282 pusl.).

Šv. Tomas Akviniėtis tėvynės meilę priskiria ir prie teisingumo dorybės. » Yra dorybių, kuriomis gražinama kitam tai, kas priklauso pagal įstatymo būtenybę, bet ne pilnai, nes (pilnai) yra neįmanoma; taip teikiama Dievui garbė per religiją ir pagarba tėvams ir tėvynei per pietas. Todėl šios dorybės pilnai teisingumo nepasiekia, bet yra jo galimos dalys ir artimai su juo susijusios. Religija gi, kuri liečia Dievą ir pietas, kuri liečia tėvus, kraujo gimines ir tėvynę, yra galimos dalys (teisingumo dorybės); bet artimos, nes gražina kas kam priklauso ir tai dėl įstatymo įpareigojimo, bet nepilnai, nes (pilnai) neįmanoma. » (2. 2, qu. 80). Tėvynės meilę priskiria prie kardinalinės teisingumo dorybės visa eilė teologų, kaip pvz. Ubachas, Fanfanis, Lehmkulis, Gopfertas, Genicotas ir kiti.

Tik ką paminėtuose šv. Tomo Akviniėčio žodžiuose randame pagrindimą, kodėl tėvynės meilė gali būti kardinalinė teisingumo dorybė. Tėvynės meile gražinam savo tėvynei skola, « gražinam tai, kas jai priklauso pagal įstatymo būtenybę... religija ir pietas yra galimos teisingumo dorybės dalys, nes gražina kas kam priklauso ir tai dėl įstatymo įpareigojimo. » Kaip tik to ir reikalauja teising-

gumo dorybė, nes teisingumo dorybė « įgalina žmogų atiduoti kiekvienam tai, kas jam iš tikro priklauso.» (Bartkus -Aleksa. Op. cit. 344 pusl.). Priummeris tą patį klausimą taip aiškina: « Sekdamas šv. Tomu Akviniečiu kalbėsiu apie teisingumo dorybės potencialines dalis, ar kitaip sakant apie tas dorybes, kurios yra teisingumui prijungiamos. Tokių dorybių yra devynios ar dešimtis, būtent — religija, pietas ir kitos» (273 pusl.). « Tėvai ir tėvynė yra mūsų esimo pradai arba priežastis. Šita prasme pietas yra teisingumo potencialinė dalis.» (452 pusl.)

Toj pačioj vietoj Priummeris paduoda tokią pietas ap-
tarti: « Pietas yra moralinė dorybė, kuria kraujo gimi-
nėms ir tėvynės draugams reiškiamas pagarba — kultas,
arba pietas yra pareiškimas savo meilės tėvams ir tėvynei. »
Pietas arba tėvynės meilės dorybė visų teologų laikoma
moraline specialine dorybe. Ta prasme ji dažniausia varto-
jama.

Kaip kiekviena dorybė, taip lygiai ir tėvynės meilės dorybė deda žmogui ir tam tikrų pareigų. Visos mūsų tėvynės meilės dedamos pareigos į mano gvildenamąjį klausimą neįeina. Turėčiau pasitenkinti tomis pareigomis, kurias pirmiau esu palietęs. Bet manau labai pravers paliesti jos dedamas pareigas valstybės ir valdžios atžvilgiu, nes tas klausimas yra aktualus mūsų gyvenamuoju metu. Vienur — kitur tas klausimas buvo palietas praėinomis ankstyvesnėse pastabose.

Popiežius Leonas XIII savo enciklikoje *Sapientiae christianae* rašo, « kad prigimties įstatymas liepia ypatingu

būdu mylėti valstybę, kurioje atėjome į šį pasaulį ir ją ginti net ligi tol, kad geras pilietis nepaabejoja už tėvynę net mirti.» Sv. Tomas Akviniėtis taip kalba šiuo klausimu: « Pareigos tėvynei yra aukštesnės už pareigas valstybei (tautybei), kadangi ryšys su tėvyne, kuri mus pagimdė yra natūraliai tampresnis. Ryšys su tėvyne ir valstybe lengviausia išsprendžiamas, kada tėvynė ir valstybė nėra skirtingos. Paprastai tėvynė ir valstybė yra tas pats. Tačiau ir tada tėvynei, kaip tokiai, priklauso pietas, valstybei gi — legalus teisingumas. Normaliose aplinkybėse legalus teisingumas ir pietas — atsidavimas kraštui, kuris mus pagimdė, yra vienas su kitu artimai surišti ... Tėvynei priklauso meilė mintimis ir veiksmais ir pagarba. Pagarba teikiama savo tėvynei tada, kai savo elgsena jai daroma garbė ir jos vadovams reiškiami pagarba. Toliau — privalus tėvynei klusnumas, kuris parodomas įstatymų pildymu. ... Pietas — tėvynės meilės dorybė išleidama iš legalaus teisingumo gali saistyti ir savo gyvybę aukoti už tėvynę, ko nereikalaujama šeimos atžvilgiu. » (2. 2. qu. 101) Bartkus — Aleksa tokias nurodo pareigas valstybės atžvilgiu: piliečiai turi — a) « būti valstybei tinkamai pasidavę, b) mokėti mokesčius, c) saugoti ir ginti valstybę ir d) rinkti valdžios atstovus. « (Dievas ir Žmogus » 254 pusk.) Sv. Tomas Akviniėtis aukščiau pacituotoj jo raštų ištraukoj reikalauja iš piliečių savo tėvynės — valstybės vadams pagarbos, klusnumo ir įstatymų pildymo.

Šitos pareigos privalomos piliečiams ir net sąžinę saisto normaliais laikais, bet kai atitinka tam tikroms sąlygoms. Tėvynės meilė visada ir visokių sąlygose galioja ir privali. Juo didesni vargai ir nelaimės ją prislegia, juo karš-

čiau ją turim mylėti, bet mylėti ne tuščiais žodžiais, o darbais, aukingumu ir rūpesniu ją iš tų vargų išlaisvinti. Kitas dalykas dėl įstatymų klausimo. Net teisėtai tautos išrinktos krašto atstovybės — seimo išleisti įstatymai sąlygojami. Šv. Tomas Akvinielis tokias sąlygas stato įstatymams, kad jie būtų piliečiams privalūs ir sąžinės saistytų: 1. Quod religioni congruat — kad su religija sutiktų, kad būtų suderintas įstatymas su Dievo požyviu įstatymu, 2. Quod disciplinae conveniat — kad būtų priderintas prie prigimtosios teisės reikalavimų, nes įstatymai, kurie priešingi Dievo ir prigimties įstatymams, negali saistyti piliečių sąžinės ir neprivalomi klausyti ir 3. Quod saluti proficiat — kad žmonėms būtų naudingi. (S. Th. I. 2, qu. 95, a. 3) Šitos trys šv. Tomo Akviničio sąlygos jima visas kitas sąlygas statomas įstatymams, kurie turėtų saistyti piliečių sąžinės. Geriems ir sąžinei privalomiems klausyti įstatymams teologai sekdami Sevilijos Izidorium stato tokius reikalavimus: įstatymas turi būti padorus (honestus), teisingas, galimas įvykdyti, visuomenei naudingas ir tinkamas vietas ir laiko sąlygoms. (Iš Priummerio. I tomas, 122 pusl.)

Štai dabar prieiname prie gvildenamo klausimo aktualumo: o kaip gi su Lietuvos okupantu, lietuvių tautos engėju, koks turi būti santykis lietuvių su Maskvos ar pirmiau Berlyno pastatytu Lietuvai valdyti komisaru ir jos samdiniu, kaip reikalinga vertinti moraliniu atžvilgiu tokio okupanto leidžiamus įstatymus? Į kaikuriuos klausimus atsakyta gvildenant klausimą, koks įstatymas yra geras ir klausytinas ir koks žmogaus sąžinės nesaisto, ir jam neprivalus klausyti. «Savaime aišku ir tikra, kad tie

įstatymai yra neteisėtini ir kenksmingi, kurie yra priešingi religijai ir geriems papročiams ir jie negali saistyti piliečių sąžinės. Tokie įstatymai yra ne įstatymai, bet tironų ir maištininkų neteisėti parėdymai, kurie laužo aukštesnio įstatymų leidėjo — Dievo ir Bažnyčios — teisę. » (Priummeris. I tomas. 184 pusl.) « Jei valstybės įstatymai prieštarauja prigimties ar Dievo įsakymams, jie yra neteisingi, ir jų ne tik galima, bet ir reikia nevykdyti. Šiuo atveju galioja dėsnis: « Dievo reikia daugiau klausyti, kaip žmonių. » (Apd. 5, 29) (Bartkus - Aleksa, 255 p.)

Popiežių šiuo klausimu yra daug pasakyta ir pasakyta aiškiai ir nedviprasmiškai. Leonas XIII savo enc. Libertas, taip tuo klausimu kalba: « Jei kuri nors valdžia paskelbia tokį patvarkymą, kuris nesuderinamas su sveiko proto pagrindais arba kas valstybei žalinga, tai toks patvarkymas neturi įstatyminės galios... Jei kaikuriais atvejais pradeda įsakinėti toksai, kuris tam neturi teisės, arba įsakoma tai kas priešinga protui, amžinajam įstatymui, Dievo įsakymams — tai neklausyti yra visiškai teisinga... Jei pasitaiko, kad valstybės vyriausybė peržengia tinkamas ribas ir varžo piliečius daugiau negu teisinga arba jei ji atima Bažnyčiai prideramąją laisvę, tai leista yra siekti kitokio valstybės sutvarkymo, kur laisvas veikimas būtų užtikrintas. » Popiežius aiškiai pasisako apie blogus įstatymus, kurių negalima klausyti, bet išsprendžia kartu klausimą apie tuos, kurie neturi teisės įsakinėti, vadina si — apie įvairių rūšių neteisėtai užgrobčius valstybės valdžią, būtent — diktatorius, uzurpatorius, okupantus ir tt. Tokiais atvejais leidžiama piliečiams siekti kitokio valstybės sutvarkymo. Tas pats principas taikomas okupantams

ir savo tautos diktatoriams, kurie neturi reikiamos kompetencijos ar autoriteto, ar kurie vartoja smurtą ir leidžia įstatymus priešingus protui, negalimus vadinti įstatymais. « Laisvė yra kilniausia gamtos dovana... Laisvė suteikia žmogui tokią aukštą vertybę, kad jis visada pasilieka savo sprendimų vykdytojas ir savo veiksmų viešpats... Laisvės niekas nėra garsiau skelbęs bei pastoviau gynęs kaip Katalikų Bažnyčia. Jinai ją kaip dogmą visada skelbė ir nūnai saugoja. Dar daugiau... Bažnyčia pasiėmė laisvės gynėjos vaidmenį. » (Leonas XIII. Enc. Libertas). Nei valdovai nei valstybės neturi teisės kėsintis prieš tą prigimtos teisės ir Dievo suteiktą žmogui nustatytose ribose laisvę ir jį pavergti savo interesams, nes ne žmogus valstybei, bet valstybė žmogui. Žmogus susikūrė valstybę savo teisėms, gerovei ir saugumui apsaugoti. Valstybė ir jos vadai turi būti viešas taikos ir teisingumo sargas. Štai dėl ko Bažnyčia nepripažįsta galios tiems įstatymams, kurie nesuderinti su Bažnyčios paskelbtais žmogaus teisių principais ir leidžia pasirinkti kitą valdžią, jei ši žmogų daro valstybės vergu. Svetimo okupanto « valdiniai neprivalo klausyti, jei tas neklusnumas nesukels didesnio blogio pavojaus. » (S. Th. 2. 2., qu. 96, a. 6, ad 3)

Geriausias šv. Tomo Akviniečio mokinys, gilus filozofas ir teologas, Belgijos primas kardinolas Mercieras pirmojo didžiojo karo metu vokiečiams okupavus didesnę Belgijos dalį 1914 m. Kalėdom išleido savo tikintiesiems ganytojišką laišką Patriotisme et endurance, kuriame išdėstė katalikų mokslą apie okupantą ir pavergtų žmonių santykį su juo. Kard. Mercieras tarp kita ko rašo: « Aš laikau savo ganytojišką pareigą nurodyti jūsų sąžinės

pareigas valdžios atžvilgiu, kuri įsibrovė į mūsų žemę ir okupavo jos dalį. *Si valdžia nėra teisėta ir dėlto savo sielos gilumoj jūs neprivalote reikšti jai nei pagarbos, nei prisirišimo, nei klusnumo.* Vienintelė Belgijos teisėta valdžia yra ta, kuri priklauso mūsų karaliui, mūsų vyriausybei ir mūsų tautos atstovybei. Tik ji yra mums autoritetas, tik ji turi teisės į mūsų širdis ir į mūsų pasidavimą. *Tad visi okupanto administracijos vieši aktai yra be galios.* Bet mūsų teisėtoji valdžia tylomis iš tų aktų ratifikuoja tai, kas yra reikalinga bendrajam gėriui. Tik toji ratifikacija suteikia ratifikuoliems okupanto aktams juridinės galios... Skaitykimės su mums leidžiamais parėdymais tol, kol jie nepalies mūsų krikščioniškos sąžinės laisvės ir mūsų patriotinės vertybės.»

Turime tad gvildenamu klausimu teoriją ir praktiką neteisėtų įstatymų ir neteisėtų valdžių ar valdovų atžvilgiu. Kodėl tad kaikuriais atvejais Bažnyčia net po konstatavimo, kad įstatymai ir valdovai yra netoleruoti, neprileidžia prie padėties pataisymo jėgos keliu? Dėl grynai praktiškų sumetimų, būtent dėlto, kad tas taisymas nepadarytų daugiau žalos, negu daro okupanto, diktatoriaus ar kitokios rūšies valdytojo, kuris leidžia savo valdiniam pirmiau minėtus sąžinės nesaistančius įstatymus ir bendrai laužo žmogaus teises, pamina jo laisvę ir žmogišką vertybę, kurie valdo ne pagal prigimties įstatymo ir Dievo įsakymų nuostatus. Tuo parodoma Bažnyčios meilė žmonėms ir gili praktiška patirtis. Turime du pastarųjų laikų ryškiausius pavyzdžius: Lietuvą ir Vengriją. Mūsų partizanai prieš Lietuvos despotišką okupantą, o vengrų sukilėliai prieš savo raudonąjį diktatorių tėvynės meilės vedami

stværési ginklo. Narsos, atsižadėjimo ir pasiaukojimo stebuklus rodė. Tai buvo herojiškos tėvynės meilės pareiškimas. Tie mūsų partizanų žygiai bus aukso raidėmis įrašyti į mūsų istorijos lapus. Lietuvai jie bus garbės ir pasididžiavimo lapai. Jų pavyzdžiai ir ateityje gimdys galiūnus. Bet tie garbingi žygiai baigėsi kruvinom skerdynėm. Tautos žiedas ir viltis, taurūs didvyriai buvo Maskvos satrapo kraujuje paskandinti, išlikę gi ištaškyti po visas Maskvos naikinamasias stovyklas. Ir priešas triumfuoja — ir laisvės karą užgniaužė ir pavojingąjį savo groboniškai politikai priešą išžudė. Štai kas mums paaikšina ir daro suprantama tą Bažnyčios praktiką. Mėginimas nusikratyti priešų daugiau žalos padarė, negu daro esamoji padėtis krašte. Tokiais atvejais, sako popiežius Leonas XIII enciklikoje *Libertas*, « blogybių pakentimas priklauso politinės išminties taisyklių ». Tos politinės išminties taisyklės turime ir mes laikytis, kol nepasikeis gyvenimo aplinkybės ir nesusidarys palankios tam žygiuosalygos.

Saugojamoji dorybė nuopelnus neša, laužomoji — nuodėmę gimdo. Dorybė — kelias į malonę ir garbę, bet ji taip pat gali būti ir kelias į gėdą ir pasmerkimą. Ir tėvynės meilės dorybė turi sankcijas, kaip ir kiekviena kita dorybė. Nusidėjus tai dorybei nusikalstama ir Dievui ir savo tėvynei. Teologai nurodo dvėjopą būdą jai nusikalsti: *per excessum* ir *per defectum*.

Tėvynės meilė *per excessum* reiškia tada, kai neapkenčiama kitų tautų, jos niekinama ir joms kenkiama. Prieš pat rūšies priskiriama ir tokia tėvynės meilė, kuri iš-

keliamo aukščiau dorovės nuostatų ir net paties Dievo. Tokiu atveju kūrinys pastatomas aukščiau Kūrėjo. Tokia tėvynės meilė paverčiama stabmeldybe. Taip galvojančių suformuluota mintis — « tiek betkoks net švenčiausios priesaikos sulaužymas, tiek betkoks nedoras ir nusikaltamas amžinajam įstatymui priešingas veiksmas ne tik nėra peiktini, bet net visiškai leistini ir labai girtini, jei daromi dėl tėvynės meilės » buvo popiežiaus Pijaus IX pasmerkta ir įtraukta į svarbesniųjų klaidų sąrašą, vadinamą Syllabusu.

Pijus XI savo enc. Ubi arcano Dei sugretina abi tėvynės meiles — ir sveikąją, kuri įskaitoma į krikščioniškųjų dorybių eilę, ir tą, kuri išsina iš padorumo ribų ir taip apie jas kalba: « Prie aistrų nevaldymo, pridengto viešo gėrio ir tėvynės meilės siekimų, reikia priskirti tarp tautų įsigalėjusią nesantaiką ir nedraugiškumą. Savos tėvynės ir savo tautos meilė nemaža prisideda paskatinti į įvairias dorybes ir darbus, jeigu yra tvarkoma krikščioniškųjų įstatymų. Tačiau ji virsta daugelio nedorybių ir skriaudų sėkla, kai išėjusi iš teisingų ir teisėtų ribų, išauga į netvarkingą tautos meilę. Ką tokia meilė užvaldo, tie pamiršta, kad ne tik visos tautos, kaip vienos žmonijos šeimos nariai turi savo tarpe broliškai sugyventi, kad ir kitos tautos turi teisę gyventi ir siekti gerovės, bet kad nei galima, nei nedera daryti skirtumo tarp to, kas yra naudinga ir kas padoru, nes teisingumas išaukština tautas, o nuo nuodėmės jos suskursta. Jeigu taikyti šeimai, tautai, valstybei, tai nauda su kitų skriauda, nors žmonėms atrodytų spindinti ir didinga, kaip šv. Augustinas išmintingai ispėja, nėra nei pastovi, nei be baimės sugriūti. »

Tokia ekscesyvinė, išėjusi iš ribų tėvynės meilė vadinama įvairiais vardais: šovinizmu, nacionalizmu ir kit.

Kitas tėvynės meilės dorybei nusikaltimas yra per defectum. Abi tos tėvynės meilės rūšys yra ydingos. Jos viena kitai yra priešginybė. Viena pertempia, kita nedatempia. Vienos per daug, kitos per maža. Ir viena ir kita nesuranda vidurio kelio, kuris yra krikščioniškai dorybei nukaišytas. Tėvynės meilei nusikaltimas per defectum padaromas kai tėvynė permažai mylima, neatliekama jos atžvilgiu dedamų pareigų arba visai nemylima, jos atsižadama, atsižadama jos kalbos, neištiesiama jai pagalbos ranka, kai ji to reikalauja. Tai nusikaltėlių rūšiai priklauso visokios rūšies internacionalistai, kosmopolitai, kurie savo tėvynės meilę iškeičia į betkurį savo asmeninio patogumo ir malonumo meilę. Priummeris prie nusikaltėlių per defectum priskiria tuos žmones, « kurie pasiduoja kosmopolitizmo klaidoms ir pasirenka savo gyvenimo taisykle senovės stabmeldžių posakį — ten mūsų tėvynė, kur mums gera — ubi bene, ibi patria. » (Op. cit. II tomas. 453. pusl.) Šv. Tomas Akvinitis prie nusikaltančių tėvynės meilės dorybei priskiria tuos žmones, « kurie savo siekimais gresia tautos vienybei, naudoja siekdami betkokio politinio, nors ir teisingo tikslo, prievartą ar kitas neteisėtas priemones, kurie savo nacionalistiniais ar egoistiniais sumetimais pakenkia visuomenės gerovei ». « Tokia tėvynės meilė, kuri kursto fanatizmą ir neteisumą prieš kitas tautas yra ne kaskita, kaip iškrypęs partiškumas. Krikščioniška tėvynės meilė yra svetima siauram nacionalizmui, kaip ir nublukusiam bekraujui kosmopolitizmui, kuris svaičioja sukurti iš visų tautų ir

žmonijos viena visuma, o nenori pasirinkti tu, kas yra arčiau — savo tėvyne,» rašo B. Haeringas. (Das Gesetz Christi, Freiburg im Br. 1955 m. 981 - 2 pusl.)

Faňfanis moko, kad prisiėmusiam kito krašto pilietybę «visada bėtų negarbinga užmiršti savo kilmės tėvynę, arba kuo nors jai kenkti bei daryti, kas darytų biaueraus išsigynimo arba jos išdavimo ispūdį. Taip besielgią žmonės teisingai vadinami negarbingu *tėvynės išdavikų vardu.*» (Op. cit. Tomas III 381 pusl.)

Domininkas Bochenskis stato klausimą — «kas nusideda stačydamas betkuria kita meile aukščiau savo tėvynės?» pvz. Lietuvos meilę? Atsakymas nesunkus ir paprastas. Tas, kas yra lietuvis, kieno asmenybę suformavo Lietuva... Kas turi lietuvišką pavardę, kieno tėvai yra lietuviai, kieno kalba yra lietuvių kalba, tas yra saistomas visų pareigų savo tėvynės Lietuvos atžvilgiu. Ir jei toks žmogus atsižada savo tėvynės, nusideda, o nusideda dėlto, kad nepildo tėvynės atžvilgiu tų pareigų, kurias jam uždeda jo gimimas ir išauklėjimas.

«Kaikuriais painesniais atsitikimais reikalingas pripažinimas prie tėvynės. Tačiau iš to neseka, kad tas tėvynės pasirinkimas gali būti savanoriškas, laisvu nusistatymu atliktas. Išspręsti klausimui, kuri kieno yra tėvynė reikalinga turėti objektyvių duomenų ir įrodymų. Tie įrodymai yra: gyvybės ir kultūros davėjas, gimimas, išauklėjimas ir kiti. Iš kitos pusės tai ar kitai tėvynei priklausymas sprendžiamas iš žmogaus psichinės struktūros, kuri nustato ar tas žmogus yra lietuvis, lenkas, vokiečis ar amerikietis. Pats vienas valios aktas ar savavališkas tautos pasirinkimas negali pakeisti nei faktinės savo tautai priklausomybės,

nei turimos dvasinės struktūros, kaip pvz. — jo būdo žymių, taktikrų vertybių vertinimo, įgytų papročių, tradicijų ir tt. Iš visa to seka, kad *pats nutraukimo ryšių su savo tėvyne faktas yra etiškai neleistinas, klaidingas ir nuodėmingas*: tai yra vienašališkas nutraukimas pareigų, kurios žmogų saisto ir dėlto teisingumo požiūriu yra žema ir nedora, o meilės požiūriu dar blogiau. *Viešoji nuomonė visai teisingai tokį žmogų antspauduoja niekšo vardu.*

« Tokius renegatus tėvynės valdžios organai turi teisės bausti, o *jei veiktų prieš savo tėvynę, laikyti išdavikais.* » (Op. cit. 77 — 9 pusl.)

Tėvynė lietuviui turi būti aukščiausias žemiškas gėris ir vyriausias tikslas. Jai turi jis pašvęsti gražiausias proto, širdies ir kūno jėgas. Lietuvis žiūri į visus savo pergyvenimus, veiksmus ir gyvenimo įvykius ir vertina juos iš šito tėvynės meilės taško, ir nuo savo jaunystės dienų mokosi bendrąją visuomeninę gerovę statyti aukščiau savosios asmeninės gerovės, nors tai pareikalautų ir kraują bei gyvybę sudėti ant tėvynės aukuro.

Įkvėptasai dainius psalmių autorius karalius Dovydas tėvynės užmiršimą laikė nuodėme, dar daugiau — šventvagyste. « Kaip gi mes giedame Viešpaties giesmę svetimoj šalyje? rašo jis 136 psalmėj. Jei užmiršiu tave, Jeruzale, tebūna užmiršta mano dešinė! Teprilimpa mano liežuvis prie mano gomurio, jei aš neminėsiu tavęs, jei nestatysiu Jeruzalės aukščiau už kiekvieną mano linksmybę. » Jeruzalė — tėvynės simbolis. Jei tėvynė nebus jam aukščiausiu žemiškuoju gėriu, — principium laetitiae meae — jo laimės pagrindu, tuomet bus nevertas, kad jo dešinė ir liežuvis jam tarnautų gyvenime. Karalius ir riteris be

kardo, pranašas, dainius ir įstatymų skelbėjas be liežuvio — didžiausia nelaimė ir bausmė. Bausmė proporcingai tėvynės užmiršimo nusikaltimui.

Tėvynės atsižadėjimas yra ne tik nusikaltimas tėvynei, bet ir nusikaltimas Dievui — nuodėmė. Priummeris nusikaltimą pietatės — tėvynės meilės dorybei, kuri apima « tėvus, vaikus, gimines ir tėvynę, » laiko nuodėme. Jos didumas priklauso nuo nusikaltimo laipsnio. (Op. cit. II tomas. 452-3 pusl.) Bochenskis liečia patį savo tautybės atsižadėjimo faktą. Jo teigimu toks atsižadėjimas yra galimai (probabiliter) net sunki nuodėmė. (Op. cit. 78 pusl.) Tillmanas gi pabrėžia, kad « krikščioniui nėra laisva ar jis savo tėvynę nori mylėti ar ne, ar jis iš tėvynės meilės plaukiančias pareigas atlieka ar ne. Kaip jis nusideda, kai jis Dievo ar savo tėvų nemyli ir savo pareigas jų atžvilgiu pažeidžia, taip lygiai nusideda, jei panašiai elgiasi ir su savo tėvyne. » (Op. cit. 459 pusl.)

Tad iš visa to aišku, kad tėvynės meilės klausimas yra *religiniai — moralinis klausimas*. Jis gvildenamas moralinės teologijos. Bažnyčia apie jį skelbia savo sprendimus ir paaiškinimus tikintiesiems. Jis sudaro integralinę Bažnyčios mokslo dalį. Kas mėgintų jį iš jo išplėšt, sužalotų pačią Bažnyčią ir jos mokslą: « Jei katalikybė būtų tėvynės priešas, ji nebūtų dieviškoji religija, » pasakė 1909 m. popiežius Sv. Pijus X Orleano vyskupui ir prancūzų maldininkams. (AAS. I. tomas 408 — 9 pusl.) Pirmiau minėtojo kardinolo Merciero ganytojiškojo laiško paskelbta, kad « patriotizmas yra Kristaus religijos nuostatas — negali būti tobulo krikščionio be tobulo patriotizmo. » Panašiai yra parašęs apie kunigus dabartinis Dievo Tarnas kun. Jurgis

Matulevičius. «Kunigas, norėdamas gerai atlikti savo pašaukimo pareigas, turi būti geras lietuvis patriotas.» (S. Sužiedėlis. Op. cit. 35 pusl.) Vadinasi kunigo patriotizmas yra būtina savybė, kuri reikalinga pasiekti jo pašaukimo tikslui. Tas gi pašaukimo tikslas — sielų vedimas prie Dievo iš žemiškos tėvynės į amžinąją. Tą mintį gražiai ir suprantamai suformulavo šveicariškojo Fryburgo universiteto garsus profesorius de Munynckas, kurio paskaitų yra klausęs ne vienas mūsų žymesniųjų vyrų: «Patriotizmas yra dorybė, be kurios negalima suprasti tobulo krikščioniškojo gyvenimo.» (Liberté.) Tuo būdu religija su tėvyne neatmezgamai susijęsios. Viena kitai yra reikalingos ir viena kitą remia. Ir dėlto oficialūs Bažnyčios pasisakymai tėvynės idėją iškelia į antgamtinę arba religinę sritį. Visa, kas galima pasakyti apie dorybę, galima pritaikyti tėvynės meilės dorybei. Bažnyčios pažiūra į tėvynę yra tokia pat, kaip į kiekvieną Dievo kūrinį ir ją traktuoja su pagarba ir meile. Tėvynės meilė yra dorybė gimininga ir įsišaknijusi pačioj Dievo meilėj, dėlto Bochenskis (Op. cit. 79p.) aptaręs religiją platesne prasme suprastą, kaip apimančią visa, kas liečia žmogaus santykius su Dievu, konstatuoja, kad «patriotizmas yra taip suprastos religijos dalimi.»

Iš viso, kas pasakyta apie tėvynę ir tėvynės meilę, seka šios išvados:

1. Tėvynė yra Dievo kūrinys.
2. Tėvynės meilė yra įsakyta prigimties įstatymo ir ketvirtojo Dievo įsakymo.
3. Tėvynės meilę Bažnyčia išskėlė į antgamtinę tvarką ir paskelbė ją dorybe, tad

4. Tėvynė yra šventas, dieviškas padaras, o tėvynės meilė — Dievo meilės atžala, todėl
5. Ne mes patys pasirenkam tėvynę ir kalbą, bet Tas, kuris sukūrė pasaulį ir jam tvarką nustatė, vadinasi — Dievas, tad
6. Tėvynė, gimtoji kalba ir tėvynės meilė nėra žmogui laisvai pasirenkamas ir mainikaujamas dalykas.
7. Kas sąmoningai Dievo valią keičia, atsižadėdamas savo tėvynės, gimtosios kalbos ir tautinių papročių, Dievo valiai priešinasi ir tuo būdu nusideda Dievui ir tėvynei.
8. Tobulas katalikas niekad negali nutausti. Toks katalikas visada pasilieka savo tėvynės vaikas, nepaisant kokioje krašte jis būtų gimęs ir kokiose sąlygose gyvenęs. Savo vaikų jis neatiduoda svetimam kraštui.
9. Užmiršęs savo gimtąją kalbą savo tėvynės nenustoja, lygiai nepasidaro tėvyne tas kraštas, kurio jis kalbą pasisavino.
10. Svetimos pilietybės priėmimas neatpalaiduoja išeivio nuo pareigų tėvynės atžvilgiu. Ir toks lietuvis išeivis aktingai dalyvauja Lietuvos išlaisvinimo darbe darbais ir aukomis.
11. Išeivio šventa pareiga išlaikyti lietuvių ir tautinę kultūrą. Todėl šeimos kalba yra tik lietuvių kalba, skaitoma ir palaikoma lietuviškoji spauda ir literatūra, kultūrinės ir laisvinamosios politinės organizacijos ir lietuviškos parapijos bei mokyklos.
12. Tėvynė kaip aukščiausias žemiškasis gėris gali

- pareikalauti savo gerovei aukščiausios aukos ligi gyvybės imtinai.
13. Juo daugiau vargsta tėvynė, juo daugiau privaloma ji mylėti ir remti. Lietuvos laisvinimas yra šiuo metu išeiviui svarbiausia pareiga.
 14. Lietuviui aukščiausia elgimosi norma yra Dievo įstatymas ir tėvynės gerovė. Jei tėvų įsakymas yra priešingas tėvynės reikalams, o tėvynės (jos valdžios) reikalavimas — priešingas Dievo įstatymams, jų negalima klausyti.
 15. Tėvynės meilė yra religijos dalis, tad tėvynė ir tėvynės klausimai priklauso religiniai — doringai sričiai.
 16. Visų religiniai dorovinių reikalų sargyboje stovi kunigas, tad ir tėvynės meilė — jo pašaukimo sritis.

KUNIGO VAIDMUO ISEIVIŲ TAUTINIAME GYVENIME

TĖVYNĖS meilė yra krikščioniškoji dorybė, tad jos sargyboje turi stovėti kunigas. Mokyti tėvynės meilės, ją stiprinti, kurstyti kaip šventą ugnelę, valyti nuo visokių pelų, kuriais apneša ją gyvenimo vėjai — lietuvių kunigo pareiga dvejopu titulu: kaip lietuvių ir kaip kunigo. Kaip lietuvis tėvynės meile jis privalo liepsnoti, kaip visomis kitomis dorybėmis galingai, kad jos liepsna šiltų visi kiti, kurie su juo susiduria, kurie pavesti jo globon ir kurie tos dorybės ar visai neturi ar kuriuose ji jau gęsta. Jei už nusikaltimus tai dorybei paprastas pasaulietis bus atsakingas ne tik prieš tėvynę, bet ir prieš Dievą, tai nepalyginamai atsakingesnis bus kunigas, nes jam daugiau duota — ją pažinti, suprasti ir išsiugdyti. Metais jis buvo tokiam darbui rengiamas ir pats rengėsi Dievo malonės stiprinamas. «Tas tarnas, kuris žinojo savo valdovo valią, bet neprirengė ir nepadarė kaip jis norėjo bus labai plakamas; mažai bus plakamas tas, kurs nežinodamas padarė, kas verta plakti. Iš kiekvieno, kuriam daug duota, bus daugiau reikalaujama, ir kam daug pavesta, iš to daug jieškos.» (Luk. 12, 47 — 8).

Dar daugiau saisto ir įpareigoja lietuvių kunigą skiepti ir stiprinti tėvynės meilės dorybę žmonėse antras titulas — kunigystė. Kunigystės sakramentas kunigui įdavė į rankas žmonių sielas. Jis jas turi mokyti, šviesti, įtikinti, paraginti, padrausinti, patraukti juos sekti ir nuvesti

šios tėvynės keliais į amžiną tėvynę pas Dievą. Tas pareigas kunigui nieks prievarta neprimetė. Jis pats jas priėmė savo noru. Pareigos nepaprastai sunkios ir darbas nedėkingas, bet ir šventas ir išganingas. Pasaulio šviesa turi šviesti, kad tamsybėse nepaklystų vedamieji. Žemės druska turi sūdyti sielos žaizdas. Ji gyvą žaizdą ėda ir degina, bet užkerta kelią pūvimui. Dėlto kunigas sūdytojas negali būti žmonių mylimas. Bet tai nesvarbu. Svarbu, kad žmonės kunigą gerbtų ir jo klausytų, kad įsitikintų kunigo meile žmogaus atžvilgiu ir jo teisingumu, kad pamatytų kunigo asmenyje antrąjį Kristų. Kas jieško žmonių meilės — tas jiems nusileidžia. O kas nusileidžia, apkarpo Dievo mokslą, kurio jis atėjo mokyti — visą, neapkarpytą, neapleisdamas nei jotus. Dievo reikalai nepakenčia nei nuolaidų, nei kompromisų. Kunigo tikslas — nepatikti žmonėms, bet patikti Kristui, nes jis yra Jo gerasis karys. (II Tim. 2, 3)

Tėvynės meilės dorybė yra religiniai — moraliniai klausimai. Jis sudaro religijos dalį. Tos meilės reikalauja ir prigimties ir Dievo įstatymas. Pro ją tad praeiti tylo mis būtų mažių mažiausia apsilaidimo nuodėmė. Suprantama, ji didės, jei jos apleidimas iš savo darbų programos kunigo bus remiamas nepateisinamais argumentais, ypač, kad patiktų savo gnomiesiems ir galingsiems. Tai jau būtų nevalyvas kompromisas Dievo planų ir valios sąskaiton. Lietuvoj mes kunigai tėvynės meilės dorybei sakykloje neskyrėme pakankamai vietos. Kodėl? Gal manėme, kad lietuvių patriotizmas kaip mūras jokios audros nepajudinamas, gal dėlto jis mums atrodė neaktualus. Ir tai buvo didelė klaida. Tos klaidos pasėkas

mes pradėjom pastebėti dar nepriklausomoje Lietuvoje, o ypač ryškiai jos pasireiškė išėivijoje. Lietuvos tėvynės meilė išvykus iš savo tėvynės pasirodė ne mūras, bet siūbuojanti nėndrė, dulkė, kurią lengvai nupūtė svėtimo krašto vėjėlis.

O dabar pamatę tą klaidą ir jos baisias ir šiurpias pasėkas ar mėginam jas atitaisyti? Vienam Waterburio susirinkime buvau paklaustas: kodėl išėivijoje taip greit nyksta lietuvybė, kodėl tarp senesnių ir naujesnių išėivių yra tokių nesusipratimų ir tarpusavio nepasitikėjimo, kodėl, turėdami tiek liėuvių kunigų ne tik senesnės išėivijos tarpe, bet ir dabar naujai atvykusių, niekad neišgirstam sakykloje pamokymo apie tėvynės meilės reikalingumą, apie liėuvybės išlaikymo pareigą ir apie tarpusavius liėuvių santykius? Tokį klausimą kelia šimtai. Paklausimas suformuluotas mandagiai, bet jame liėuviškajai kunigijai padarytas skaudus ir, reikia pasakyti, teisingas priekaištas. Kodėl? Man tas klausimas ne naujas. Su juo savo veiklos praktikoje ne kartą buvau susidūręs. Aš žinau, kad taip yra, bet kodėl taip yra? Kokiais motyvais vaduojasi tie, kurie į liėuviškos bažnyčios liėuviškąją sakyklą ar visai neisileidžia tos taip mums šioje būklėje svarbios krikščioniškosios dorybės, o jei kur įsileidžia, tai perkukliai. Tiesa, ją skelbiant visuomet susiduriama su tamtikra iš kaikurių liėuvių ir aukščiau stovinčių reakcija ir nemalonumais. Bet ar tai mums kunigams sudaro rimtą kliūtį eiti savo pareigoms? Kovų metu karininkai eina savo daliinių priešakį, nepaisydami zvimbiančių mirties sėklų. Mes gi esame Kovojančios Bažnyčios karininkai. Kataliko ypač, kunigo pasiuntinybė nutrūkt niekad negali. Jos nė

valandėlei negalime pamiršti. Pasiuntinybė katalikybė visur ir visada prasideda ten, kur šią akimirka yra pasi-
baigusi. Kur ta pasiuntinybė nutrūksta, ten po metų ar
po šimtmečių pasilieka tik tikėjimo griuvėsiai. Kiekviena
kova turi galą. Bet moralinė kova galo neturi. Ji tęsia-
si visada ir tęsis, kol pasaulyj gyvens žmogus.

Garsus lenkų vyskupas Novovieiskis rašo, kad vienas
prancūzų vyskupas, veddamas kunigų rekolekcijas, su
skausmu širdyje kalbėjo: «Jūs skundžiatės, kad tikėjimas
diena iš dienos silpnėjas. O tačiau jūs esate žemės drus-
ka. Nejaugi būtų užgesusi šviesa? Argi pritrūko Dievo
žodžio jūsų lūpose? Ar Jėzaus kraujo jau nebėra jūsų
rankose? (Pastorologja. Plockas. 1931 m. 184 psl). Nejaui-
kiai jaučiausi skaitydamas šiuos šviesaus vyskupo žodžius.
Lutau, kad jis taip kalbėdamas pirštu rodė į mus lietu-
vius kunigus išėivius. Ir dažnai man skaudžiai skamba
sąžinėj tie sunkiai priekaištingi žodžiai: « Ar pritrūko
Dievo žodžio jūsų lūpose? Ar Jėzaus kraujo jau nebėra
jūsų rankose?» Ar jau virtom išsikvėpusia druska?
Kodėl nepataikom ja pabarstyti skaudamosios ir jau
pūliuojančios žaizdos, o beriam ten, kur ji nereikalinga?

Garsus prancūzų katalikas rašytojas Bernanosas kuni-
gus pavadino «Malonės kranais». Ši tema davė progos kilti
aitrioms diskusijoms spaudoje. Kitas žymus katalikų ra-
šytojas Moriakas (Mauriac), atsakyme į žurnalo «Esprit»
anketą, taip tuo klausimu parašė: «Lygiai kaip Fumetas ir
Bernanosas atrajojate senus Leono Bliua (Bloy) rūstavimus,
nukreiptus prieš besielius «Malonės kranus». Mėtote per-

Rūpintojēlis

kūnus ant tų susiautatusių Malonės « dalintojų ». Viena svarbu, kad kiekvienas mūsų taptų šventas. Kas man rūpi kokie yra žmonės, kurie man duoda gyvąjį Kristų? »

Kitas rašytojas, replikuodamąs Moriako teigimus, rašė: « Mums ne vistiek pat kokis yra kunigas. Tai tiesa, kad kunigas net nuodėmingas, net be tikėjimo, by tik teisingai išventintas, duoda gyvąjį Dievą. Bet tai žino tik tie, kurie žino teologijos mokslą. Tačiau tūkstančiams, šimtams tūkstančių žmonių žiūrinčių iš tolo, nežinantiesiems teologijos gylių, blogas kunigas yra tikėjimo kompromitacija. Jei geras pavyzdys yra paprastas Malonės veikimo kelias žmogui tarpininkaujant, tai blogas pavyzdys yra paprasčiausia žmogaus bendradarbiavimo su šėtonu forma. Blogas krikščionis lygus žudikui: žudo kitų sielose tikėjimo galimybes, užmuša jų sielas. Kunigo puolimas visuomet patraukia daugelio puolimą. Sutinku, kad kunigas yra « Malonės kranas » ir kad tas kranas neužsikemša. Bet kam ateis noras jį šiekoti švaraus vandens iš po mėšlu apmesto siurblio? Taip yra Dievo malonės paslaptingi veikimo keliai. Tą mintį labai gražiai išdėstė garsus anglų katalikų rašytojas Grahamas Greenas savo apysakoj « The Power and the Glory ». Tačiau tai nereiškia, kad katalikai būtų abejingi tam, kaip tas « kranas » atrodo. Jei visa tai būtų palikta Malonei išlyginti, kaip nori kvietizmas, nebūtų tų baisių žodžių, kuriuos užsirašė savo « didžiojo paslaptį » La Saletto vizionierė; nebūtų tos paskutinės priešmirtinės mažosios Hiacintos iš Fatimos maldos: « Labai melskimės už kunigus, labai melskimės už vienuolijas. Kunigai turi būti švarūs, labai švarūs. Jie turi labai

rūpintis Bažnyčios ir sielų reikalais...»; nebūtų šių Kristaus žodžių pasakytų dievobaimingai Svenčiausios Sirdies (Sacré Coeur) seselei Juozapai Menendezaitei apie kunigus: «Jei jie atmestų Mano Malonę, būtų atsakingi už daugelio sielų žuvimą»; nebūtų Dievo Gailestingumo apaštalės šv. Faustinos regėjimo, kuriame matė daugelio žmonių plakamą Kristų, Kuris ramiai ir tyliai pakentė kertamus smūgius, bet nuo kiekvieno dvasiškio kertamo smūgio garsiai sudejuodavo».

Žinau aš, žino ir daug kas, kad yra daug kunigų lietuvių pirmaeilių patriotų, ne tik iš naujai atvykusių, bet ir iš senai čia atvykusių ir net išėivijoj gimusių. Žinau, kad jie savo krikščioniškai — tautines pareigas gerai supranta, jomis gyvena ir pagal turimas galimybes jas vykdo ir kitus traukia į tų pareigų tikslą. Bet ir kita žinau: daugelį vietų kunigai tokių norų ir galimybių neturi savo pastoracinėje veikloje.

Senas ateivis Omahos klebonas kun. J. Jusevičius savo simpatingoj ir naudingoj knygelėj «Geras Parapietis», kurią turėtų pasiskaityti ne tik jo parapiečiai, bet ir ne parapiečiai, ne tik pradžiamoksliai, bet ir akademikai, rašo: «Sekdami Išganytojo pėdomis, Kuris mylėjo savo tautą, mylėkime ir mes. Tai yra faktas, kad didžiausieji krašto patriotai yra popiežiai, vyskupai ir kunigai. Ir mes savo tautoj neturime didesnių patriotų už vysk. Valančių, Baranauską, prelata Dambrauską, Tumą Vaižgantą ir kitus. Jei nori žinoti ir patikrinti — imk ir skaityk jų raštus.» (87pusl.) Pasakyta tokia tiesa, kurios nieks nei išskus, nei nuslėps. Jei anais laikais, kai Lietuvos kunigai buvo nelietuviai, ar pasidavę lenkų įtakai, lietuvių kalbai ir krl-

tūrai buvo nusikalte, tai lietuviškoji kunigija tą savo pirmataku skriauda pataisė ir neleido svetimiesiems lietuvių tautos nutautinti. Tą kilnią lietuvių kunigijos patriotizmo tradicija išlaikė garbingai ir senesnioji Amerikos kunigų karta. Laikas ir gyvenimo sąlygos savo padarė. Ne viena lietuviškoji parapija, kaip tyro patriotizmo šaltinis, jau yra apgesusi. Dabar turime išėivijoje lietuviškų parapijų, kurios paskubina išėivijos nutautinimą. Išėaikyt lengviau, negu atgauti, kas yra prarasta. Tačiau, jei ne visa, tai bent dalį dar galima atgauti. Reikia planingo, pasišventusio, apgalvoto darbo. Mes kunigai stovime šiurpios tikrovės akivaizdoje. Esame liūdininkai mėrdėjimo to, kas buvo mums pavesta išėaikyti gyvybėje. Matom griūvančius tuos mūsų tautinius rūmus, kurie buvo kuriami tautybei išėaikyti. Mylimo vaiko mirtis, kiekvienų tėvų skaudžiai išgyvenama. Žinau, kad lietuvių išėivijų tautinis mėrdėjimas nemažam kunigų skaičiui taip pat yra skaudus ir net tragiškas. Senai jau išmušė laikas stvertis visu pasišventimu ir visa energija dirvonų plėšimo ir gaivinimo to, kas dar nėra miręs, bet tik sunkios nutautimo ligos kankinamas. To nori Dievas ir tėvynė. Tai ne mūsų geras noras, bet didžioji pareiga. Nemanau, kad mums būtų abejinga, kokią ištarmę apie mus paskelbs istorija ateities amžiams.

Prancūzijos vienos 14 ar 15 amžių statytos bažnyčios sienoj radau tokį akmenų iškalimą užrašą: «Nei valstybė, nei įstatimdavystė neturės reikšmės, jei žus tautiniai papročiai.» Kelių šimtmečių senumo mintis visais atžvilgiais

yra teisinga ir šiems laikams. Ta mintis buvo jamžinta laisvos nepriklausomos valstybės nepriklausomai valstybei. Tautoms dar neturinčioms ar sukliudytomis nepriklausomybėmis tinka ta pati kiek perredag.ota mintis, būtent — gyvos tautos tradicijos ir papročiai veda prie jai priklausomų teisių ir nepriklausomos valstybės. Tad kas leidžia mirti tautai, leidžia mirti ir jos teisėms ir nepriklausomybei, nes tauta tai jos kalba, tradicijos ir papročiai. Iš to aiškėja ir mūsų kunigų atsakomybė už tautos ir jos valstybės likimą. Kunigai nėra valstybės vadai, bet jie yra katalikiškos tautos auklėtojai ir vadai. Kunigai turi savo rankose tokią galingą priemonę tam tikslui siekti, kokios neturi joks kitas žemiškas autoritetas, nes kunigas turi savo rankoje ŽODĮ, kuris kūnu tampa, turi, vysk. Novovieikio žodžiais tariant, savo rankose Kristaus kraują, o lūpose dieviškąjį žodį, kurį šv. Povilo reikalavimu turime skelbti sąlygoms ir reikalui pritaikytu būdu. «Aš prašau prisiektinai akivaizdoje Dievo ir Jėzaus Kristaus, Kurs teis gyvus ir mirusius, jo atėjimu ir karalyste, skelbk žodį; nesiliauk laiku ir nelaiku; įrodinėk, gink, bark visu kantrumu ir mokymu... Būk budrus, kentėk visokius vargus, dirbk evangelisto darbą, eik savo tarnystę...» (II Tim.4, 1.2.5). To žodžio sekmingumą ir galią nusako pranašas Jeremijas. «Argi mano žodžiai ne kaip ugnis, sako Viešpats, ir ne kaip kūjis trupinąs uolą.» (Jer. 23,29). Tas kūjis sutrupino pagoniškasias tamsybes, sutrupino žmogaus puikybę ir užsispyrimą, sutrupino net visagalingąją mirtį. Iis sutrupins ir mūsų išėivių tautinį apsileidimą ir užmiršimą kad Lietuva yra tėvynė mūsų. Tik «būkim budrūs ir eikime savo tarnybą» kaip Dievas įsakė.

«Eikite ir mokykite visas tautas... laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs.» (Mat. 27, 19. 20). O tėvynės meilė mums yra įsakyma ne tik prigimtosios teisės, bet ir pozityvaus Dievo įstatymo. Kristus mums paliko savo karštos tėvynės meilės labai ryškių pavyzdžių. Į savo tautiečius jis kreipiasi meilės kupina, bet skausmo sugelta širdimi, nurodydamas, kokios skaudžios pasėkos jų laukia dėl nusikreipimo nuo Jo ir Jo mokslo: «Jeruzale, Jeruzale... kiek kartų aš norėjau surinkti tavo vaikus, kaip višta surenka savo viščiukus po sparnais, ir tu nenorėjai. Štai, jūsų namai bus jums palikti tušti. Nes, aš sakau jums, nuo šio laiko jūs manęs nebematysite, kol ei nesakysite: Pagirtas Tas, Kuris ateina Viešpaties vardu.» (Mat. 23, 37-9).

Popiežius Pijus XII savo pirmojo encikliko Summi Pontificatus (1939. X. 20) turėdamas omenyje agresingą nacionalsocializmą rašo, kad «meilės praktikavimui yra nustatyta Dievo tvarka ir pagal ją privaloma ypatinga meilė ir pirmojo vietoje tuos apimti ir prisiminti, kurie ypatingai artimai su juo yra surišti. (Čia kalbama apie žmogaus tautiečius. M. K.) Taip pat ir Dieviškasai Mokytojas savo pavyzdžiu parodė, kad jis prieš savo tėviškės ir tėvynės buvo prisirišęs. Jis verkė dėl gresiančio Švento Miesto sunaikinimo. Bet pagrįsta ir tikra meilė savo tėvynei neprivalo apakinti pasaulį apimančiai krikščioniškajai meilei, kuri taip pat ir į kitus ir į jų gerovę moko žiūrėti per taikią meilės šviesą.»

Bažnyčiai, kaip Kristaus palikto tikėjimo lobyno — depositum fidei — saugotojai, rūpi išlaikyti tautų savitas veidas su jų kalba ir tradicijomis bei papročiais. Ne mąno tikslas čia išskaičiuoti jos visus tuo klausimu pada-

rytus žygius nuo pat krikščionybės pradžios ligi mūsų laikų. Priminsiu tik paskutiniųjų laikų jos rūpesčius tautų ir tautybių išlaikymo reikalu.

Kai paskutinyasis karas daug tautų įtrenkė į Maskvos vergiją ir milijonus nustojusių savo tėvynių išblaškė po visą laisvąjį pasaulį, popiežius Pijus XII paskelbė konstituciją Exul familia, kuria sudarė visų tautybių išėiviams palankesnių sąlygų išlikti tokiais, kokiais jie apleido savo tėvynes ir išlaikyti išsivežtus iš savo kraštų tautinius lobius — kalbą, papročius, tradicijas, dorą ir tikėjimą. Tuo tikslu leido įkurti nustatytose ribose lyg kokią tautinę kiekvienos tautybės išėiviams bažnytinę autonominę administraciją, su tos pačios tautybės kunigu priešakyj. Naujieji išėiviai gerai žino tokią bažnytinę tvarką, nes ją matė Vokietijoje. Šiuo metu jų yra atsiradę ir kituose kraštuose.

1957. VII. 23, vadinasi — penkerių metų nuo Exul familia paskelbimo sukaktį pirmo Italijos išėivių reikalams organizacijos vyskupijų atstovų kongresui Pijus XII pasakė labai įdomią ir išėiviams naudingą kalbą. Ji daugiau skirta išėivių vadams kunigams. Kunigas čia gali rasti labai vertingų popiežiaus nurodymų ir dėl savo asmens ir dėl pastoracijos metodų išėivijos tarpe. Gaila, kad tos popiežiaus kalbos tegalėsiu čia patiekti tik trumpų ištraukų. Štai kaip popiežius piešia išėivių būklę: kraštas, žmonės ir daiktai, kurie naujame krašte supa išėivį, darbo rūšis, visa ir visi atrodo lyg susitarę veikia prieš jį, tuom iššaukdama jame nostalgijos — skaudaus tėvynės pasiilgimo ir prislėgimo gilią krizę. Priešiška aplinkos atmosfera ir nežinoma kalba jam sudaro lyg sunkaus kalėjimo gyvenimą. Žmonių

abejingi, o kaikada ir paniekos žvilgsniai jį įžeidžia. Vietos įstatymų ir papročių nežinojimas apsunkina jam rūpinimąsi savo reikalais. Jis jaučiasi kažkokio sunkaus slogučio — košmaro slegiamas. Jis gyvena sudužusio laivo bangų išmesto į negyvenamą salą keliauninko gyvenimu. Didelė tų vargų dalis jo neapleidžia net ir tada, kai apsirūpina darbu ir pastoviau įsikuria savo tautiečių tarpe. Tokios išėivio medžiaginės ir moralinės gyvenimo sąlygos turi sužadinti kuniguose tokį pat išėivių pasigailėjimą, kokį parodė Kristus pamatęs išbadėjusią, «nuvargintą ir gulinčią, kaip avys neturinčios piemens», (Mat. 9, 36) minią. Ir jei kunigas palikęs saugiai gyvenančias 99 avis nueis per nežinomus plotus gelbėti vienos paklydusios toliuose, jis išgyvens tokį pat vidaus džiaugsmą, apie kokį Kristus buvo pasakojęs savo apaštalams: «Džiaukitės kartu su manim, nes suradau savo avį, kuri buvo prapuolusi.» (Luk. 15, 3) Tik rūpestinga ir meilės kupina Sv. Tėvo širdis galėjo nupiešti taip vaizdžiai ir realiai nelaimingo išėivio šturpaus gyvenimo vaizdą tokį tikrą lyg jis būtų jį išgyvenęs.

Ten, tęsia toliau Sv. Tėvas, kur valstybės stengiasi išėivius asimiliuoti, nutautinti, kunigas pasirūpins, kad tokia krašto valdžios politika nepažeistų prigimtosios teisės ir nepadarytų skriaudos išėivių tikėjimui ir dorai, kurios yra labai ankštai sutapusios su jų tėvynės tradicijoms. Kunigas taip pat budės, kad išėivis nebūtų darbdavio išnaudojamas ir jį lenks laikytis tuo reikalu krašto įstatymų nustatytos tvarkos. Kunigas privalo stengtis savo ganytojiškajam darbe tarp išėivių nesumaišyti dviejų sąvokų — altruistinio globėjo su kunigo apaštalo. Altruistinė globa yra gera, jei ji

rodoma kilniais motyvais, kaip pvz. tėvynės meilės ugdymas ir palaikymas. Bet bendrai imant ji yra žemesnė už apaštalavimo darbą. Išeiviai moka gerai atskirti gerą ganytoją nuo samdinio. Kunigas misionierus yra Dievo ir Bažnyčios pasiuntinys, kurio tarnyba yra teikti dvasinę pagalbą sieloms. Kunigas dirbas išėiviuose turi būti budrus, išmintingas ir kantrus. Jis aštriu žvilgsniu turi sekti išėivių gyvenimą ir energingai sukliudyti klaidingas teorijas ir nedorus papročius, kurie lengvai gali isibrauti į gyvenančių svetimoje aplinkoje išėivių gyvenimą. Kokius reikalavimus stato Šv. Tėvas išėivių tarpe dirbantiems kunigams, galima gerai suprasti iš šių jo kalbos žodžių: « Evangeliškojo Gero Ganytojo dvasia, kuri iškelia meilės globą ligi apaštalavimo vertybės, turi gaivinti kunigą, kuris gyvena ir dirba tarp išėivių. Tuo būdu jis dirbdamas nusielpno išėivio dėl Kristaus vardą. » (Documentation Catholique. 1957. VIII. 18)

Kardinolas Piazza 1956. XII. 1 « Italų išėivių savaitės » proga pasakė radio kalbą, kurioje tarp kita pažymėjo: « Nuolatinis ir gyvas Bažnyčios rūpestis patiekti visų tautų išėiviams atitinkamų kunigų, kurie kalba išėivių gimtąja kalba, žino jų galvosena, tradicijas ir papročius, supranta jų dvasinius reikalus ir kurie turėdami reikiamus igaliojimus galėtų teikti išėiviams tikrai sekmingos pagalbos. »

« Tiems vargšams žmonėms, išplėštieiems iš savo tėvynės ir ištaškytiems nūdienio pasaulio nepatikimoj jūroj tik tokis Dievo tarnas tinka išsaugoti neįvertinamą tikėjimo palikimą, kuriame išėiviai gimė, jų dorą ir rūpintis jų amžinu išganymu. » (Duszpasterz Polski Zagranicą. 1957, nr. 2.)

Sv. Tėvo atstovas Kanadai arkivyskupas Giovanni Panico, lankydamas Sudbury, Ont. miesto pasakė išeiviams kalbą. Toje kalboje naujesiems ateiviams priminė pareigą išlaikyti savo tėvų tikėjimą, kultūrą ir papročius ir ragino duoti gerą pavyzdį kitiems savo tikėjimo pareigų pildymu. « Ar jūs norite, ar nenorite, kalbėjo arkivyskupas, bet tūkstančiai stebi jūsų elgesį ir jūsų dvasinį gyvenimą. Būkite pavyzdingi. Ateiviai čia tik mažuma. Dėl to jūs turite jausti pareigą išlikti rinktine mažuma sugebančia išlaikyti švento tikėjimo palikimą ir savo gerus papročius, kuriuos atsivežėte iš savo tėvynės. Silpna mažuma dažnai tampa užmiršta ir apleista mažuma. Naujame krašte turite būti nepalaužiamos dvasios ir tvirto charakterio. » (« Draugas » 1957. XI. 6).

Leonas XIII savo raštuose ir kalbose dažnai primena, kad patriotizmas yra dorybė, dėl to ją reik ugdyti, saugoti ir plėsti tikinčiuosiuose. Tuo reikalu jis kreipiasi ne tik į pasauliečius, bet ir dvasiškiją. Iš tokių jo aktų primintini šie: 1896. V. 1 laiškas Insignes, 1895. VII. 10 laiškas Permotinos, 1898. VII. 5. enciklika Italijos vyskupams, kunigijai ir tautai, 1883. V. 12 laiškas prancūzų respublikos prezidentui, 1899. IX. 8. enciklika Prancūzijos arkivyskupams, vyskupams ir kunigams ir 1900. XII. 23 laiškas kardinolui Richardui apie kongregacijas. Juose Sventasai Tėvas giria kunigiją už gynimą ir palaikymą savo krašto gerovės, pasiaukojimą jam ir tikro patriotizmo parodymą. Tuomi ji kelia savo tautos vardą ir garbę. Giria taip pat vienuolius ir misionierius už jų tvirtą prisirišimą prie savo tėvynės ir teikiamą jai vertingą patarnavimą; kongregacijos kilniai pasišvedamos teikia daug naudos savo tėvynei, kurią myli

rodydamos savo tyra patriotizma ir reikalui atėjus noriai stotasi pavojun.» (Dictionnaire de theologie catholique. Patrie).

Iau minėtame ganytojiškajame laiške Patriotisme et endurance kardinolas Mercieras yra paskyręs vietas ir kunigams. Laiško gale jis paveda kunigams būti « geriausiais patriotizmo sargais, viešosios tvarkos rėmėjais ... dorybių gynėjais, kurių reikalauja ir pilietinė garbė ir Evangelija. » (Dict. de theol. cath. Patrie). Šis laiškas yra rašytas tuo metu, kai kardinolo tėvynė Belgija išskyrus mažą žemės gabalą buvo vokiečių okupuota. Dėlto jis mums lietuviams turi ypatingos reikšmės ir turi itin nančiau prabilt į mūsų širdis ir protus.

Minėtas vysk. Novovieiskis, žinomas pastorologas, kalbėdamas savo pastorologijoje apie visuomeniniai — etinius pamokslus, nurodo jiems ir eilę temų. Tarp jų nurodyta ir šios: santykis tikinčiojo su valstybe, su savo tauta, apie patriotizma, apie pareigas tėvynės atžvilgiu ir tt. (Op. cit. 228 pusl.)

Gvildenamam klausimui suprasti ir reikiamom išvadom pasidaryti tos medžiagos, kurią esu čia padavęs, geros valios žmogui visai pakanka. Popiežiai, kardinolai, vyskupai ir kiti Bažnyčios hierarchai bei žinovai kalba unisonu — tėvynės meilės dorybės ugdymas ir palaikymas, tautitinių papročių ir tradicijų saugojimas, tėvynės rėmimas ir gynimas ištikus reikalui net ligi mirties yra kiekvieno krikščionio pareiga, o *kunigo ypatingu būdu. Kunigą tos pareigos saisto ir kaip tėvynės narį ir kaip kunigą. Tas pareigas jima ir kunigiškų jo pašaukimo pareigų katalogas, nes tėvynė ir tėvynės meilė yra religiniai — moraliniai lie-*

čiaš altorių klausimas. O kas paliečia altorių, ten turi būti ir altoriaus budys sargas — kunigas su visais ginklais ir priemonėmis, kuriuos gavo iš Bažnyčios kunigystės sakramento priėmimo dieną.

Kiek kunigo darbas kalbamoj srityj gali būti sekmingas? Tai pirmoj eilėj priklauso kiek kunigas tą darbą vertins, kiek į jį įdės širdies, rūpestingumo ir energijos ir kokius metodus vartos savo tikslui pasiekti. Kunigas valdininkas, kuris visus savo darbus pradeda ir baigia bažnyčioj ir priimame kambaryj, nieko nepadarys ir jo parapija nueis kitais keliais — ir Bažnyčiai ir tėvynei nepalankiais. Kasdieninė gyvenimo praktika parodo, kad vienas kunigas parapiją nugyvena ir bažnyčią ištuština, kitas gi į tą pačią parapiją atkeltas — parapiją atgaivina ir bažnyčią pripildo. Kunigas evangeliškojo « gero ganytojo » tipo ir labai nepalankiose darbo sąlygose padaro labai daug.

Be sezoninių darbininkų Lenkija atidavė svetimiams kraštams apie 10 milijonų žmonių. Lenkams pats gyvenimas parodė, kur nėra savo kunigo, ten išėivija tautai žūsta. Ji įsilieja į gyvenamo krašto tautą. Tokį faktą žinome labai gerai ir mes lietuviai. Visi Lietuvos platus pakraščiai žuvo svarbiausia dėlto, kad ten pritrūko lietuvių patrioto kunigo. Matydamas tokią padėtį Pijus XI patarė kardinolui Hlondui įkurti specialią kunigų organizaciją išėiviams globot. Tos organizacijos kanoniškas vardas buvo Societas Christi pro emigrantibus — Kristaus draugija išėiviams. Tie draugijos nariai paprastai vadinami kristininkais. Jų veikla buvo pasigėrėtina. Bet šis paskutinysis karas visa sugriovė. Toji draugija atsikūrė 1951 metais Prancūzijoje. Gomulkos « atodrėkis » davė galimybės jiems

atsikurti ir pradėti savo veiklą ir Poznanėj. Jų viršininkas kun. Iq. Posadzys neseniai grįžęs iš vizitacinės kelionės po Prancūziją spaudai patiekė tokius savo kelionės įspūdžius: « Išlaikymo mūsų išeiviuose tikėjimo ir tautiškumo darbe svarbiausias vaidmuo suvaidinti tenka kunigui. Jo kunigiškas uždavinys — kultūrinis ir tautinis. Kunigas savo pastoracine veikla nuolatos žadina tėvynės meilę išeiviuose ir jų jausmus riša su apleista tėvyne. Net ten, kur randa visišką religinį abejingumą, rišdamas išeivių jausmus su tėvyne atgaivina ir susnūdusias sąžines. Ten kur nėra savo kunigo, kalbančio išeivių gimtąja kalba, išeiviai susiduria su tokiomis sunkenybėmis, kurios neleidžia pasilikti ištikimiems nei savo tikėjimui, nei savo tėvynei. Bažnyčia, paskutinė pagalba priepilauka, daugeliui nepadaro įspūdžio, kai pamato joje svetimą kunigą. Nepatraukia jų nei sakykla, nei klausykla. Apsėda juos ilgėsiu ir apleidimo jausmas. Svetimaj bažnyčioj be savo gimtojo žodžio jaučiasi nejaukiai, kaip apleistas svetimšalis. Išsėina ir jau nebegrįžta. Savos tautos kunigo veikla svetimose žemėse nepamainoma ir turi sprendžiamos reikšmės. Savas kunigas išeivijoje tampa tam tikru vadu. Jis tampa tautinės dvasios ir kultūros apaštalu, statytoju ir sėjiku. » (Žycic. 1957. VI. 9)

Ta tiesa ne nauja. Ją žino amžiai. Prie jos nieko negalima nei pridėti nei atimti.

« Taigi, broliai, tvirtai stovėkite ir laikykite padavimus, kurių išmokote ar tai žodžiu, ar mūsų laišku. Pats mūsų Viešpats Jėzus Kristus ir Dievas mūsų Tėvas... tepadrasina jūsų širdis ir tesustiprina visokiam geram darbui ir žodžiui. » (II: Tesal. 2, 15 — 17).

Tad

*Ginkime kalba, žeme, jos būda!
Stokim į darba, kaip milžinai!
Laimina Dievas sėjama grūda,
Laimina vaisiu: gema šimtai,*

Nes

*Tas ne lietuvis, kurs tėvynę
Bailiai, kaip kūdikis, apšeis;
Kursai pamins, ką bočiai gynė
Per amžius milžinų keliais.*

*Tas ne lietuvis, kurs jos būdo,
Ios žemės dainų nemylės;
Neverks, kad patys sūnūs žudo,
Kas verta meilės ir garbės.*

Maironis

KOREKTŪROS KLAIIDOS

Puslapis	Eilutė iš viršaus	Eilutė iš apačios	Atspausdinta	Turi būti
29	1	6	klausimas	klausimus
29	—	6	stokios	tokios
54	—	6	mokylos	mokyklos
76	5	—	pirmoj	pirmoj
78	1	—	sieks	siekia
89	15	—	negrižti	ne grįžti
112	1	—	neteisėtini	neteisėti
114	—	13	netoleruoti	netoleruotini
123	—	4	doriniai	dorinei
126	—	15	nepatikti	ne patikti
128	—	11		po žodžio
				«Traip»- kablelis
129	—	16	tiksia	tinkia